

NJË VIT
NË NATO

„NATO 2030“

AFGANISTANI,
VARREZË E PERANDORIVE

AVIONI „GRUMMAN
A-6 INTRUDER“

MBUROJA

Numri 138
Prill 2021

ISSN 1857-7792

REVISTË E MINISTRISË SË MBROJTJES TË REPUBLIKËS SË MAQEDONISË SË VERIUT

1 VIT

MAQEDONIA E VERIUT NË NATO

#NEJEMI NATO

Një vit në NA

Më 27 mars 2021 në kazermën “Ilinden” në Shkup, me një program ceremonial u shënuar njëvjetori i anëtarimit të Republikës së Maqedonisë së Veriut në NATO. Në këtë solemnitet në kazermën “Ilinden” të pranishëm ishin krerët politiko-ushtarak në krye me kryetarin Stevo Pendarovski, kryeministrin Zoran Zaev, ministren e mbrojtjes Radmilla Shekerinska, shefin e SHP, gjeneral-nënkolonel Vasko Gjurçinovski, ministra në Qeveri, ndërsa mysafir nderi ishte admirali Robert Bruk, komandant i komandës së bashkuar të NATO-s në Napoli. Programi me rasitë e një vjetorit të anëtarimit në NATO ishte i mbushur edhe me stërvitjet demonstrative dhe me aktivitetet e Armatës, duke përfshirë këtu edhe fluturimin e fluturakeve greke në kuadër të misionit “Air Policing”, së bashku me helikopterë të forcave ajrore maqedonase. Ministria e mbrojtjes Radmilla Shekerinska në fjalën e saj

theksoi “Anëtarimi i Republikës së Maqedonisë së Veriut në aleancën më të fuqishme ushtarako-politike në botë është arritja më e madhe në historinë tonë si shtet i pavarur. Sot e patëm aleancën tonë. Aleancë në ajër dhe në tokë. Aleancë e vendeve me vlera të njehta dhe qëllim të njejtë – paqe dhe siguri në një botë e cila u bë edhe më e paparashikueshme: me pandemi, terrorizëm, konfrontim i theksuar gjeopolitik, sulme kibernetike, e deri te lajmet e rreme, ndryshime klimatike si dhe fatkeqësi natyrore. Aleancë në të cilën kemi çfarë të ofrojmë”. Duke iu drejtuar pjesëtarëve të Armatës, ministrja Shekerinska tha se investimi në Armatë dhe te pjesëtarët e saj është një investim në ëndërrën tonë të qetë dhe në sigurinë tonë. “Qeveria do të propozojë të investojë në mënyrë që ta modernizojë Armatën – jo për NATO-n, - për ne”, tha ministrja Shekerinska dhe shtoi se do të vazhdojmë ta ndërtojmë Armatën si

TO

krenari të secilit qytetar të Republikës së Maqedonisë së Veriut”. Kryetari Stevo Pendarovski në fjalën e tij, tha: “Gjatë kësaj periudhe të pasigurisë globale dhe të tensioneve gjeopolitike, NATO është garancë se kur do të ballafaqohemi me probleme, nuk do të jemi vetëm dhe se gatishmëria jonë për rezistencë dhe për mbrojtje do të jetë multidisiplinare”. Kryeministri Zoran Zaev potencoi se anëtarësimi në NATO është shprehje e vendimit tonë mbipartiak, të gjërë, të shumicës, kombëtare, multietnike dhe shtetërore, për atë se rruga drejt është rruga e demokracisë, mbrojtjes dhe sigurisë. “Në qoftë se nevojitet që me një fjalë ta përshkruaj ngjarjen e sotme ku ne festojmë anëtarësimin e Maqedonisë së Veriut në NATO – atëherë do të kisha thënë: IA DOLEM! Ia dolëm sepse anëtarësimi në NATO është kontributi më i madh për stabilitetin dhe për sigurinë tonë. Kjo është garanca më e fuqishme për mbrojtjen e integritetit dhe sovranitetit territorial të Republikës së Maqedonisë së Veriut”, theksoi kryeministri. Komandanti i Komandës Aleate të forcave të bashkuara të NATO-s në Napoli, admiral Robert Bruck, në fjalën e tij përshëndetëse potencoi se, edhe para se të jetë aleate, Maqedonia e Veriut për një kohë të gjatë ishte partnere e NATO-s si kontribuese për sigurinë euroatlantike.

përmbajtja

MBUROJA ■ viti XII ■ numri 138 ■ prill 2021

Info	5
NATO-aktivitete Komandat aleate të forcave të përbashkuara të NATO-s	6
NATO-aktivitete „NATO 2030“ Fushat kyçe për adaptimin e Aleancës (Pjesa e dytë)	8
Misionet paqëruajtëse Nën flamurin e OKB-së Ndikimi i pandemisë së COVID-19 ndaj misionëve paqësore	12
Muze ushtarak Muzetë ushtarak të forcave të armatosura gjermane	18
Edukim Afganistani, varrezë e perandorive	20
Pilotë dhe aviatorë legjendarë maqedonas Aleksandar Trajkoviç Kërcim në humnerën qiellore	24
Armatim „Curtiss P-40 Warhawk“	27
Armatim Pistoleta izraelite „Jericho 941F“	32
Armatim Avion „Grumman A-6 Intruder“	34
Armatim Obusi tërheqës „M119A3“ 105 mm	40
Global „Arisaka“ Pushkë nga vendi ku lind dielli	42
E paobligueshme Bota shtazore dhe COVID-19	48
Film „Grejhaund“	56

Një vit nga anëtarësimi në NATO

Tashmë, një vit Republika e Maqedonisë së Veriut është vend anëtar i aleancës më të madhe ushtarako-politike të së sotmes – i NATO Aleancës. Republika e Maqedonisë së Veriut tashmë një vit edhe zyrtarisht ndan vlerat e NATO-s, përfaqësuesit zyrtar të vendit tonë, presidenti, kryeministri, ministrja e mbrojtjes, ministri i punëve të jashtme, ejt, edhe zyrtarisht ulen në të njëjtën tavolinë me aleatët nëpër konferencat dhe mbledhjet e Aleancës, si dhe zyrtarisht i pranojnë përfaqësuesit dhe mysafirët e lartë të NATO-s si aleatë të barabartë dhe si miq. Republika e Maqedonisë së Veriut zyrtarisht kontribuon në projektet e përbashkëta, në aktivitetet dhe nevojat e theksuara, ndërsa përfitimet nga anëtarësimi kolektiv gjatë këtij viti të parë nga anëtarësimi ynë, ishin tejet të rëndësishme dhe të mirëseardhura për Republikën e Maqedonisë së Veriut. Ndhimë dhe mbështetje nga aleatët në ballafaqimin me pandeminë COVID-19, ndihmë dhe mbështetje për renovimin e PU “Krivollak”, ndihmë në armatim dhe pajisje, në shkëmbimin e përvojave, në shkëmbimin e praktikave të dobishme nëpër trajnimet dhe stërvitjet e përbashkëta si dhe pjesëmarrje të përbashkët në misionet paqësore – e gjithë kjo sjellë kontributin e përbashkët kundrejt paqes botërore!

Flamuri i Republikës së Maqedonisë së Veriut tashmë për një vit të tërë edhe zyrtarisht valon para selisë së NATO-s në Bruksel, në Komandën e Forcave Aleate të Operacioneve në Shejl – Mons dhe në Komandën e Forcave Aleate për Transformim në Norfolk të Virxhinias.

Solemniteti qëndror me rastin e një vjetorit të anëtarësimit të Republikës së Maqedonisë në NATO u mbajt në kazermën “Ilinden” me një program rasti dhe në praninë e përfaqësuesve më të lartë të vendit tonë si dhe me praninë e mysafirëve të lartë të NATO-s. E shënuam, si dhe për shumë vite tjera, do ta shënojmë këtë datë të rëndësishme dhe suksesin e vendit tonë, por nuk

duhet harrohen edhe data tjera të rëndësishme që kanë trë bëjnë më rrugëtimin tonë disa vjeçar drejt NATO-s. Ky rrugëtim filloi në vitin 1993, me Vendimin e Kuvendit për bashkangjtitjen në organizatën veriatlantike, gjegjësisht në NATO. Në prill të vitit 1997 e filluam procesin PARP, përderisa statusin kandidat për anëtarësim në NATO e morëm në vitin 1999 në Samitin e NATO-s në Uashington. Në gusht të vitit 2002 për herë të parë me dy paqëruajtës në kuadër të misionit ISAF në Afganistan, Armata e filloi pjesëmarrjen në kuadër të misioneve të udhëhequra nga ana e NATO-s. Dhe më në fund, në Samitin e Brukselit në korrik të vitit 2018 edhe zyrtarisht na u dërgua ftesa për fillimin e negociatave paraqasëse për anëtarësim në NATO. Disa ditë pas ftesës në seancën e 57 të Kuvendit të Republikës së Maqedonisë së Veriut u miratua Deklarata për mbështetje të procesit paraqasës për anëtarësim në NATO. Protokollin për anëtarësim në NATO u nënshkrua më 6 shkurt të vitit 2019, ndërsa vetëm një javë më vonë, më 13 dhe 14 shkurt, ministrja e mbrojtjes Radmilla Shekerinska për herë të parë morri pjesë në ministerialin e Këshillit Veriatlantik. Procesi i ratifikimit të protokollit paraqasës në kuvendet e 29 vendeve tjera anëtare u realizua shumë shpejt, pas të cilit në shkurt të vitit të kaluar presidenti dhe njëherit komandanti suprem i Armatës, Stevo Pendarovski e nënshkroi dekretin për shpalljen e Ligjit për ratifikim të marrëveshjes veriatlantike, ndërsa më 20 mars ai nënshkroi edhe instrumentin për anëtarësimin e Republikës së Maqedonisë së Veriut në NATO. Dhe më në fund, më 27 mars të vitit 2020, Republika e Maqedonisë së Veriut edhe zyrtarisht u bë pjesë e NATO-s. Pikërisht për këtë, me rastin e të gjitha këtyre datave dhe sukseseve të rëndësishme, në mënyrë solemne e shënojmë 27 marsin dhe do ta shënojmë edhe në të ardhmen si një ditë të madhe historike për vendin tonë, për Republikën e Maqedonisë së Veriut.

Dr. Zhanet Ristoska

Botues
Ministria e Mbrojtjes
së Republikës së Maqedonisë së Veriut

Kryetare e Këshillit
Radmilla Shekerinska

Kryeredaktore përgjegjëse
Dr. Zhanet Ristoska

Redaksia:
Umit Redzepe
(redaktor i artit grafik dhe teknikës),
Kristina Ilievska
(gazetare dhe fotografe),
Asim Zaimi
(Redaktor gjuhësor)
Bujar Zylfiqari
(përkthimi në gjuhën shqipe)

MBUROJA
Është revistë e
Ministrit të
Mbrojtjes së
Republikës së
Maqedonisë së Veriut

Botohet një herë
në muaj

„Orce Nikollov“ 116
1000 Shkup

Telefon: 02 3128 276
www.mod.gov.mk

Qëndrimet e plasura nga ana e bashkëpunëtorve të jashtëm nuk përfaqësojnë politikën zyrtare dhe qëndrimet e Ministrisë së Mbrojtjes

PARAQIT KORRUPSIONIN
0800 50030

Urim për vitin e parë të suksesshëm të Republikës së Maqedonisë së Veriut në Aleancë

Sekretari i përgjithshëm i NATO-s, Jens Stoltenberg, përmes videolidhjes uroi një vjetorin e anëtarimit të Republikës së Maqedonisë së Veriut në NATO. Maqedonia e Veriut është një aleat me shumë vlera në NATO – theksoi Stoltenberg në urimin e tij. Ai gjithashtu tha se Maqedonia e Veriut është shtet sovran në kuadër të Aleancës së fuqishme, me vendin e vet në tavolinën e NATO-s dhe me zë të barabartë në vendimarrje. Kjo është fund i një rrugëtimi të pasur me guxim dhe me vendosmëri, gjë që e bën Maqedoninë e Veriut në rrugën e stabilitetit dhe prosperitetit të jetë e rrethuar nga 29 miq dhe aleatë, e kjo është edhe një e mirë për qytetarët e Maqedonisë së Veriut, për sigurinë rajonale dhe atë transatlantike – tha mes tjerash Stoltenberg. Duke e quajtur Maqedoninë e Veriut një esportues të mirë të sigurisë, sekretari i përgjithshëm e përshëndeti pjesëmarrjen e pjesëtarëve të Armatës në kuadër të misioneve të NATO-s. “Së bashku me ministrin e mbrojtjes, Radmilla Shekerinska,

i njoha njësitë tuaja speciale të cilët trajnoheshin në Shkup. Njoha edhe trupat tuaja shumë profesionale dhe tejet të guximshme të cilat luftojnë kundër terrorizmit ndërkombëtar kur vizitova Kabulin. Maqedonia e Veriut është një eksportuese e sigurt e sigurisë” – tha

Stoltenberg dhe e përshëndeti planin për investim të 2% nga BPV-ja në fushën e mbrojtjes. NATO ndihmon në krijimin e stabilitetit, që është themel i rritjes ekonomike – shtoi ai. Sekretari i përgjithshëm i Aleancës u ndal edhe te solidariteti i NATO-s në kushtet e pandemisë, u ndal te kërcënimet e reja të sigurisë, dhe tha se gjatë samimit vijues të NATO-s do të jetë e vendosur një agjendë ambicioze për të ardhmen e Aleancës, përmes nismës për NATO-n deri në vitin 2030. “Në këto kohëra të pasigurta, është tejet e rëndësishme të keni miq dhe aleatë. Për këtë, uroj edhe njëherë Republikën e Maqedonisë së Veriut për vitin e parë të suksesshëm. Ju falenderojmë për kontributin e vazhdueshëm kundrejt sigurisë sonë të përbashkët, falenderojmë Zyrën Ndërlidhëse të NATO-s për mbështetjen dhe ndihmën e saj të plotë përgjatë viteve. Së bashku qëndrojmë, 30 aleatë, të gjithë në numër. Së bashku vazhdojmë të garantojmë sigurinë e qytetarëve tanë”, konkludoi Stoltenberg.

Tash jemi pjesë e NATO-s, hapi vijues është anëtarimi në BE

Qendra për Studime të Sigurisë “Xhorxh Marshall” nga Garmishpartenkirheni, në bashkëpunim me shoqatën alumni të qendrës “Marshall” në Republikën e Maqedonisë së Veriut, organizoi një webinar të suksesshëm në temë „Republika e Maqedonisë së Veriut, një vit anëtare e plotë e NATO-s”. Me këtë ngjarje alumni shoqata e qendrës Marshall në Republikën e Maqedonisë së Veriut, merr pjesë në shënimin e ngjarjeve me rastin e një vjetorit të anëtarimit të plotë në NATO. Fjalë rasti në këtë webinar patën ministrja e mbrojtjes së Republikës së Maqedonisë së Veriut, Radmilla Shekerinska, ambasadorja e SHBA-së Kejt Meri Bërnz dhe Anke

Hollshtajn, ambasadorja e Republikës Federale të Gjermanisë në Republikën e Maqedonisë së Veriut. Ministrja e mbrojtjes Radmilla Shekerinska theksoi se tashmë jemi partner i barabartë në kuadër të Aleancës me pjesëmarrje të rëndësishme në misionet e udhëhequra nga NATO. Njëherit, ajo theksoi se fakti që jemi pjesë e NATO-s, nuk është vetëm përfitim për Armatën, por është edhe një imput plotësues edhe për stabilitetin e institucioneve tjera të shtetit, si edhe për tërheqjen e investimeve në fushën e ekonomisë. Ambasadorja amerikane Kejt Meri Bërnz theksoi mbështetjen e SHBA-së në lidhje me përpjekjet e reformave të Republikës së Maqedonisë së Veriut.

Megjithatë, nevojiten edhe përpjekje të mëtejme në këtë pikëpamje. Anke Hollshajtajn, ambasadorja e Republikës Federale të Gjermanisë në Republikën e Maqedonisë së Veriut, dëshmoi mbështetjen e Republikës Federale të Gjermanisë në hapat e mëtejshëm për anëtarimin e vendit tonë në BE. Folës kryesor në panelet, përpos profesorëve nga qendra Marshall (Metju Rouz dhe Fric Rademaher) ishin edhe: z. Zoran Popov, sekretar shtetëror i Ministrisë së Punëve të Jashtme të RMV-së dhe koloneli Krume Vellkov, përfaqësues i lartë ushtarak i delegacionit të RMV-së në NATO. Mesazhi kyç i kësaj ngjarjeje ishte: Tash jemi anëtare e NATO-s, hapi vijues është anëtarimi në BE.

Komandat aleate të forcave të përbashkuara

Komanda Aleate e Operacioneve përbëhet prej disa komandave të përhershme të vendosura në nivel taktik dhe operativ. Komanda udhëhiqet nga ana e komandantit suprem të forcave aleate në Europë (Supreme Allied Commander Europe – SACEUR). Ai merr komandën e plotë të operacioneve të nivelit operativ nga komanda e Monsit në Belgjikë e njohur si shtab suprem i forcave aleate në Europë (Supreme Headquarters Allied Poëers Europe - SHAPE). Në nivel operativ janë formuar tre komanda të përhershme të forcave të përbashkuara (Joint Force Commands), nga të cilat njëra në Brunsum të Holandës, e dyta në Napoli të Italisë dhe e treta në Norfolk të Virxhinias në SHBA. Të tre komandat janë të gatshme të planifikojnë, të zbatojnë dhe të realizojnë operacione të NATO-s me madhësi dhe volem të ndryshëm. Secila prej tyre posedon kapacitet të komandojë një operacion më të madh në

Komanda Aleate e Operacioneve (Allied Command Operations - ACO) si komandë strategjike e NATO-s është përgjegjëse për planifikim dhe realizim të të gjitha operacioneve të Aleancës

të njejtën kohë. Këto komanda gjithashtu janë përgjegjëse për bashkëpunimin me partnerët kyç dhe me organizatat rajonale, me qëllim që ta koordinojnë bashkëpunimin me partnerët të cilët përgatiten për anëtarim në NATO. Komandantët për punën e tyre përgjigjen para komandantit suprem të forcave aleate në Europë.

Komanda aleate e forcave të përbashkuara në Napoli

Komanda aleate e forcave të përbashkuara në Napoli është aktivizuar

më 15 mars të vitit 2004, kur komanda e saj paraprake, forcat aleate të Europës Jugore, është deaktivizuar pas pothuajse 53 viteve të aktivitetit të suksesshëm në mbështetjen e paqes dhe stabilitetit në dhe rreth fushës së saj të caktuar të përgjegjësisë. Parimisht, forcat aleate të Europës Jugore ka qenë njëra ndër dy komandat qëndrore të NATO-s në mjedisin mesëdhëtar, ndërsa tjetra ka qenë forca aleate mesdhetare me seli në ishullin e Maltës, përgjegjëse për aktivitetet detare dhe ujore në rajon. Vonimi i aktivizimit të komandës së dytë ka pasur të bëjë me negociatat dhe kompromiset ndërmjet SHBA-së dhe Britanisë së Madhe, të cilët kanë pasur dëshirë të ruajnë njërin nga komandantët e tyre në vijat tradicionale detare britanike të komunikimit të cilat shtrihen përgjatë Detit Mesdhe, deri në kanalën e Suezit e më gjerë. Nga viti 1951 deri në vitin 2003, komandanti suprem i forcave aleate të Europës Jugore,

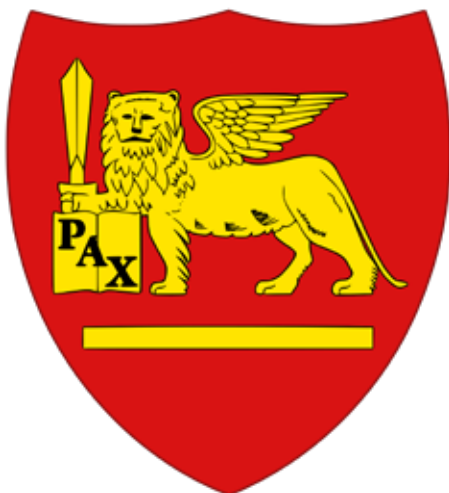

Marra të NATO-s

gjithmonë ka qenë admiral i marinës së Shteteve të Bashkuara me seli në Napoli, i cili njëherit ka qenë edhe komandant suprem i forcave detare të SHBA-së në Europë.

Komanda e forcave të përbashkuara në Napoli, në përbërje të strukturës komanduese të NATO-s, ka ardhur si rezultat i transformimit të NATO-s, të orientuar kah aftësimi i strukturës ushtarake aleate kundrejt sfidave operative. Procesi i tranzicionit ka qenë i aktivizuar përmes vendimeve të marra nga Samiti i NATO-s në Paris në vitin 2002. Misioni primar i Komandës në Napoli ka qenë të përgatitë, të planifikojë dhe të realizojë operacione ushtarake me qëllim të ruajtjes së paqes, sigurisë dhe integritetit territorial të vendeve anëtare të Aleancës në fushën e përgjegjësisë të komandantit suprem të forcave aleate të Europës. Komanda në Napoli duhet të kontribuojë në menaxhimin me kriza, në

përgatitjen për zbatimin dhe mbështetjen e operacioneve, në aspektin e analizave ushtarake dhe planifikimit të nivelit

operativ, në zbatimin dhe evolucionit të stërvitjeve dhe trajnimevetë shtabeve aleate dhe partnered he forcave përmes procedurave të kombinuara dhe të përbashkëta të NATO-s.

Komanda aleate e forcave të përbashkuara në Brunsum

Ky shtab qendror i Komandës Aleate të Forcave të Përbashkuara (JFC HQ Brunsum) gjendet në Brunsum të Holandës. Ai është ndërtuar mbi baza të infrastrukturës së ish shtabit të forcave aleate të Europës Qendrore (Headquarters, Allied Forces Central Europe - AFCENT), i cili është përdorur nga viti 1967. Kur Franca është tërhequr nga struktura e integruar ushtarake e NATO-s në vitin 1966, AFCENT i ka liru shtabet e tij në qytetin francez Fontainebleau, ku edhe ka qenë i formuar në vitin 1953 dhe është shpërngulur në shtëpinë e tij të re më 15 mars të vitit 1967. Fushën e përgjegjësisë forcat e kanë ruajtur me anë të përqendrimit të tyre rajonal në Europën Veriuore. Gjatë vitit 2004, forcat aleate të Europës

Veriore kanë ndaluar së ekzistuari dhe janë transformuar në shtab qendror të forcave aleate komanduese në Brunsum, si pjesë e rirregullimit të ri të forcave dhe si rikonstruim të komandave nga ana e NATO-s.

Procesi i ristrukturimit ka qenë i inicuar përgjatë Samitit të Pragës në vitin 2002. Gjatë këtij samiti anëtarët e Aleancës kanë vendosur që ta ndërrojnë strukturën e komandantëve të NATO-s, me qëllim që në mënyrë më efektive të ballafaqohen me sfidat e sigurisë gjatë shekullit XXI. Është vendosur se shtabi operativ i NATO-s tashmë nuk do të jetë i lidhur me mjediset rajonale, duke i dhënë NATO-s fleksibilitet më të madh me komandat.

Komanda aleate e forcave të përbashkuara në Norfolk

Komanda e forcave të përbashkuara në Norfolk (Joint Force Command Norfolk - JFCNF) është pjesa e re komanduese e nivelit operativ të strukturës së komandës ushtarake të NATO-s në kuadër të operacioneve të Komandës aleate për operacione. Ajo është themeluar për shkak të kërcënimit rus në rritje, gjë që rrugët detare të Atlantikut i bën një domen tejet kritik. Misioni dhe detyrat e JFCNF është që të ruajnë

gatishmërinë, ti mbrojnë vijat strategjike veriatlantike të komunikimit, ta kthejnë agresionin dhe të kontribuojnë për një komunikim efikas të NATO-s. Selia e saj gjendet në Norfolk të Virxhinias në SHBA. Ajo është e vetmja komandë operative e NATO-s në Amerikën Veriore dhe është e lidhur dhe e integruar ngusht me Flotën e Dytë të posaçërisht të SHBA-së. Kah fund i vitit 2017 dhe në fillim të vitit 2018, NATO ka miratuar krijimin e komandës së re për Atlantikun dhe për Arktikun, me aktivitet zyrtar nga ana e Këshillit Veriatlantik më 16 korrik 2019. Komanda e implementon gatishmërinë iniciuale gjatë vitit 2020, ndërsa shkathtësinë e plotë operative do ta arrijë kah fundi i vitit 2021.

Dragan Pavllovski

„NATO 2030“ FUSHAT KYÇE PËR ADAPTIMIN E ALEANCËS (Pjesa e dytë)

Në prill të vitit 2020 sekretari i përgjithshëm i NATO-s Stoltenberg përcaktoi një grup të veçantë të pavarur „Reflection Group“ të përbërë prej nëntë ekspertë eminent të kryesuar nga Thomas de Maizière dhe A. Ëess Mitchell të cilët kishin për detyrë t’i analizojnë dhe sumojnë ndryshimet në mjedisin e sigurisë duke i vlerësuar drejtimit për fuqizimin e dimenzionit politik të Aleancës gjatë periudhës vijuese

Në nëntor të vitit 2020 nga ana e sekretarit të përgjithshëm të NATO-s Stoltenberg, zyrtarisht u promovua raporti i grupit të refleksionit me titull „NATO 2030: United for a New Era“. Propozimet e paraqitura në këtë raport të grupit për refleksion të NATO-s 2030 në esencë kanë të bëjnë me agjendën aktuale për atë se për çfarë duhet të shfrytëzohet kjo mundësi unike në mënyrë që të hapet një kapitull i ri në marrëdhëniet transatlantike. NATO duhet të azhurojë konceptin e saj strategjik sa më shpejtë që është e mundur në bazë të të dhënave dhe rekomandimeve kryesore të dala nga raporti i grupit për refleksion të NATO-s 2030. Azhurimi i konceptit strategjik bashkarisht do t’i adresojë ndryshimet në kuadër të mjedisit strategjik, do t’i riafrimojë vlerat

e Aleancës dhe do ta fuqizojë lidhjen transatlantike. (Stoltenberg, 2021d). Kjo është mundësia e vetme që të ripërtrihet aleanca, ti jepet energji e re dhe të fuqizohet lidhja transatlantike nga të dyja anët e Atlantikut. Sa u përket perspektivave dhe rekomandimeve për qëllimin e raportit të grupit të refleksion të NATO-s 2030, konkluzën mund t’a paraqesin në mënyrë më të thukët, përmes disa citimeve prominente të cilat e perceptojnë qëllimin për zhvillimin e ardhshëm të Aleancës. Sot por edhe në të ardhmen, Aleanca duhet të adaptohet dhe të jetë e aftë të vazhdojë të ruaj lirinë, demokracinë dhe me ligj rregullimin i cili solli deri te paqja dhe prosperiteti gjatë dekadave të kaluara. Për ta bërë këtë, nevojitet që NATO të sigurojë nivel të përbashkët

të rezistencës si dhe të rritë nivelin e rezitencës të të gjitha vendet anëtare. Gjithashtu, nevojitet miratimi i masave më të qarta dhe më të matura në sajë të qëllimeve kombëtare të rezistencës. (Stoltenberg, 2021d). Rezistenca ndahet në tetë fusha kryesore dhe paraqet bazën e aftësisë së NATO-s për mbrojtje dhe përgjigje deri në vitin 2030 (Latici, 2021). Siguria nuk mbështetet vetëm në forcën ushtarake. Aleancës i nevojiten shoqëri të fuqishme dhe rezistente, si dhe infrastrukturë rezistente dhe ekonomi të këtij lloji. Sfidat e sotme me të cilat ballafaqohet NATO janë globale dhe më se të paparashikueshme. Në rast se do të mbijetojë, NATO duhet të fuqizojë rolin e saj në suaza botërore dhe të ketë nevojë të ndërtojë një qasje globale në ballafaqim me sfidat globale. Mënyra e

vetme për t'u arritur një gjë e tillë është të qenurit një aleancë globale me një qasje globale. Mënyra e vetme që të adaptohet është rritja e koordinimit në mes të aleatëve përmes konsultimeve të zgjeruara në më shumë tema, të cilat janë të lidhura ngusht me sigurinë, duke përfshirë këtu edhe çështjet e ekonomisë, teknologjive të reja, si dhe ndikimi i ndryshimeve klimatike. NATO poëson procedura për të bërë më tepër, por për implementimin e tyre nevojitet një vullnet më i madh politik. Nevojitet që "Aleanca të konsultohet më gjerësisht edhe sa u përket çështjeve të rëndësishme të sigurisë, por të cilat jo gjithmonë janë të natyrës së pastër ushtarake". Këto konsultime nuk duhet të bëhen vetëm në mbledhjet e ministrave në nivel ministrash të punëve të brendshme dhe drejtorëve politik. Konsultimet e zgjeruara gjithashtu, paracaktojnë se nevojitet që NATO të konsultohet me partnerët rreth çështjeve të cilat kanë të bëjnë me rritjen e Kinës dhe me gjithnjë e më tepër imponimit të vazhdueshëm nga ana e Rusisë (Stoltenberg, 2021d). Nevojitet që NATO t'a avancojë dialogun politik dhe bashkëpunimin praktik me partnerët që janë të njëjtit qëndrim dhe të cilët i promovojnë vlerat demokratike dhe i mbrojnë interesat e përbashkëta. Kina dhe Rusia janë në rradhët e para të kthimit të qeverisjes autoritare në kuadër të rregullimit ndërkombëtar të bazuar në disa rregulla. Aleanca patjetër që duhet ta luaj rol më të madh (Stoltenberg, 2021d). NATO duhet të synojë në drejtim të avancimit të bashkëpunimit ndërmjet NATO-s dhe BE-së dhe nevojitet emërimi i një përfaqësuesi special për marrëdhëniet ndërmjet NATO-s dhe BE-së. Gjithashtu, Aleanca duhet të përqëndrohet në angazhimin e saj në rajonin tejet të rëndësishëm gjeopolitik të Indopaqësorit dhe nevojitet avancimi i aleancës për një mirkuptim kolektiv të aktiviteteve rajonale kineze dhe të

ndikimit të saj global (Fleser, 2021). Kjo do të thotë punë më e afërt me të gjitha partnerët, duke i përfshirë edhe ata të partneritetit global, por edhe vendosjen e partneriteteve të reja, me vendet si India, Brazili dhe Unioni Afrikan, të cilat i ndajnë vlerat e përbashkëta demokratike. Gjithashtu, anëtarët e NATO-s duhet të vazhdojnë me risitë dhe me investimet në forcat e rregullta me anë të aftësive të rregullta në mënyrë që të mbeten konkurrentë në botën gjithnjë e më konkurrense (Stoltenberg, 2021b). NATO gjithsesi se mund të bëjë më shumë në luftën dhe në adaptimin e e ndryshimeve klimatike dhe komplikimet e tyre ndaj situatës gjeopolitike dhe ndaj sigurisë së Aleancës. Të gjitha aleatët duhet të investojnë në "Green Defence Framework" dhe të zhvillojnë më shumë teknologji të gjelbërta për nevojat ushtarake. Ndryshimet klimatike ka mundësi që të vështirsojnë punën e forcave ushtarake në ruajtjen e sigurisë në kuadër të mjedisit euroatlantik. NATO mund të bëjë shumë më tepër rreth ndryshimeve klimatike përmes vendosjes së qëllime të gjelbërta në kuadër të planifikimit të mbrojtjes, si për shembull caqe të cilat mund të përfshijnë 25% më tepër efikasitet në kuadër të shfrytëzimit të karburanteve, standarde më të larta në kuadër të objekteve ushtarake si dhe pajisje më të pastra dhe zgjidhje për mbështetje (Kertysova, 2021). Aleanca do të duhej t'i adresojë implikimet e sigurisë së ndryshimeve klimatike përmes vendosjes së standardeve të arta për reduktimin e emisioneve të gazërave helmues në kuadër të sektorit ushtarak dhe në këtë mënyrë të kontribuojë në arritjen e nulta-emisionit, si dhe të bëjë vlersimet vjetore të asaj se si ndryshimet klimatike mund të ndikojnë ndaj forcave të NATO-s dhe ndaj vendosjes së tyre (Stoltenberg, 2021). Fusha vijuese e interesit të Aleancës është të ruaj përparsinë teknologjike, e cila është

e lidhur ngusht me sfidën në rritje të sigurisë „Emergency and Disruptive Technologies“ si dhe nevojën e NATO-s të ndërmarë një qasje proactive në zhvillimin dhe në miratimin e tyre. „Tradicionalisht, teknologjitë e reja ishin shumë më të zhvilluara gjatë në kuadër të ushtrisë. Në mënyrë që të ruhet zhvillimi teknologjik dhe të promovohet ndërveprimi, si dhe të përshpejtohet bashkëpunimi transatlantic në kuadër të risive, nevojitet që NATO të miratojë dhe të implementojë nismë përkatëse të mbrojtjes inovative (Stoltenberg, 2021). Sot shumë nga teknologjia zhvillohet në kuadër të sektorit privat, lidhja në mes të etnitetit të NATO-s për teknologjinë dhe bashkëpunimi crucial në kuadër të sektorit privat, duke i përfshirë këtu edhe kompanitë e reja fillestare për të cilat e dimë se janë po aq të rëndësishme për zhvillimin e teknologjive të reja. (Stoltenberg 2021). Gjithashtu NATO duhet të fokusohet në fuqizimin e kohezionit, të unifikimit dhe të solidaritetit duke përfshirë këtu edhe koherencën ndërmjet aleatëve. Kjo nënkupton se NATO duhet t'i risë investimet e veta të përbashkëta në mbështetje të aktiviteteve kryesore dhe të rëndësishme të mbrojtjes dhe atyre për përgjigje. Shpenzimet e përbashkëta më shumë do të kontribuonin për vendosjen më të përshatshme të ngarkesës dhe do ta demonstronte forcën e aktit 5 dhe përkushtimin e Aleancës, si dhe mbajtjen e premtimit për mbrojtje për të gjithë. Kjo do t'i përkrahte vendosjet e grupeve luftarake aleate në pjesën lindore të Aleancës, patrullimin në hapësirën ajrore, vendosjet në det si dhe stërvitjet tjera (Stoltenberg, 2021). NATO aleanca u dëshmuua si e aftë për t'ju përshtatur ndryshimeve në botë dhe tanimë duhet përsëri të ndryshojë. Implementimi i rekomandimeve si dhe i të dhënave kryesore të propozuara me anë të raportit të grupit për refleksion për NATO 2030 dëshmoi se Aleanca është e aftë që këtë ta bëjë përsëri dhe të aftësohet dhe përshtatet edhe përgjatë dekadave vijuese.

Dr. Igor Gjoreski

Rekomandime për siguri informatike

Globalizimi dhe zhvillimi enorm i informatikës, teknologjisë kompjuterike dhe asaj satelitore kanë implikime të mëdha, si ndaj eksploatimit dhe keqpërdorimit të të dhënave personale, ashtu edhe ndaj dhe përmes qëllimeve që të dëmtohen të dhënat në sektorin e sigurisë, ekonomik dhe në atë të mbrojtjes. Përdorimi intenziv i teknologjive bashkëkohore në kuadër të operacioneve ushtarake mundësoi që të arrihet një shpejtësi e dhe precizitet i rëndësishëm në procesin e vendimarrjes ushtarake. Në konstalacione të tilla, informacioni para se gjithash i saktë, me kohë dhe i mbrojtur mirëfilli, është shumë i rëndësishëm. Informata duhet të mbrohet nga qasja joautoritative ose nga keqpërdorimi ku e njejta, varësisht nga përmbajtja e saj, klasifikohen me nivel të caktuar të klasifikimit. Për mbrojtjen e informatës së klasifikuar ndërmerren masa dhe aktivitete për siguri personale, administrative, fizike dhe informative, në mënyrë që të kënaqen kriteret vijuese: klasifikim-parandalimi i qasjes së pautorizuar dhe mbrojtja e saj nga modifikimet e palejuara; disponueshmëria-mundësohet vazhdimësi e proceseve të punës dhe qasje – sipas parimit “nevojitet të dijme”.

Kompjutorët dhe interneti u bënë pjesë e pandashme e jetës sonë të përditshme.

Ato i përdorin individë, organizata, korporata, shtete dhe shoqëri për të lehtësuar mënyrën e jetesës. Ato përdoren për: krijimin dhe ruajtjen e informacioneve, procesimin dhe përpunimin e të dhënave, pranimin dhe dërgimin e mesazheve, komunikim dhe menaxhim, kontrollimin e makinave, dizajnimin e gjërave, etj. Ky është një trend global i cili ka tendencë për avancim dhe zhvillim të mëtejshëm. Përparsi të internetit janë: qasja e lehtë dhe rrjedhë e shpejtë e informatave, rrjetim, si dhe mjedis multimedial

Përveç tjerash, siguria informatike paraqet zbatimin e masave të sigurisë për mbrojtjen e informatave të cilat krijohen, ruhen apo transmetohen në sistemet elektronike të komunikimit, ato të informatikës ose të sistemeve tjera, nga humbja e rastësishme apo e qëllimshme e klasifikimit, integritetit dhe disponueshmërisë së vet sistemeve. Masat dhe aktivitetet e sigurisë informatike që duhen zbatuar nga ana e organeve shtetërore, organizatave, institucioneve, si dhe nga personat tjerë fizik apo juridik të cilat kanë kontakt me informatat e klasifikuara, janë shkruar në Dekretin për siguri informatike (https://www.dbki.gov.mk/files/pdf_files/Uredba_za_infobez_na_KI.pdf). Me anë të këtij Dekreti janë rregulluar masat dhe aktivitetet rreth sigurisë informatike që kanë të bëjnë me: Certifikimin e sistemeve informatike dhe të komunikimit (KIS) dhe me proceset. Të gjitha KIS për procesimin e informatave të klasifikuara duhet të kalojnë procesin e akreditimit të sigurisë. Qëllimi primar i akreditimit të sigurisë është të sigurohemi a janë duke u implementuar momentalisht KIS dhe a është arritur niveli i duhur për mbrojtjen e informatave të klasifikuara, si dhe a është prezente kjo dukuri në vazhdimësi

të përvojës së punës në KIS. Certifikatë e përcaktuar e sigurisë në KIS lëshon Drejtoria për Sigurinë e Informatave të Klasifikuara.

Vlerësim për cënimin e mundshëm të sigurisë së KIS. KIS në të cilin procesohen informata të klasifikuara (IK) do të jetë lëndë e vlerësimit dhe menaxhimit me rrezikun ndaj sigurisë. Raporti nga vlerësimi i rrezikut të sigurisë është pjesë e dokumentacionit të sigurisë në procesin e akreditimit të sigurisë në KIS. Vlerësimi i rrezikut, në fakt, ka të bëjë me procesin e përcaktimit të rrezikut të sigurisë apo të kërcënimeve dhe mangësive të KIS, vlerësimi i madhësisë së tyre dhe identifikimi i fushave në të cilat nevojitet mbrojtje apo zbatim i masave mbrojtëse. Vërtetimi i metodave dhe procedurave të sigurisë së pranimit, përpunimit, transmetimit, ruajtjes dhe arkivimit të informatave të klasifikuara në formë elektronike. Lokacionet e KIS në të cilat procesohen informatat e klasifikuara përcaktohen si zona administrative dhe të sigurisë, në përputhje me rregullat për siguri fizike të IK. Në kuadër të zonave të sigurisë përcaktohen hapësira të veçanta për: përpunim elektronik të informatave, menaxhim me sistemin, punë me mjetet kriptografike, me çelësa dhe me arkivimin e mediave dhe memoareve nga të njejtat në të cilat ruhen IK. KIS në të cilat procesohen IK duhet të kenë siguri kompjuterike sidomos për: identifikimin e personave të cilët kanë qasje në sistem, kontroll dhe evidencë të qasjes deri te objektet e sistemit, përshkrim i vazhdueshëm i gjendjes së sistemit, mundësi për mësimin e përshkrimit të sigurisë, sigurim i mënyrës së sigurt për përcaktimin e nivelit të klasifikimit, identifikim i përdoruesit të dokumentit të shtypur, të transmetuar, të modifikuar apo të kopjuar, evidencë të kopjimit të modifikuar, kopjimit, rigjirimit dhe fshirjes së IK të përdoruesit dhe mbrojtje të elementeve të rëndësishme teknike dhe programore, mundësi sistematike dhe funksionalitet të sistemit. Mbrojtja e informatave gjatë procesimit dhe ruajtjes në KIS. Kontrollohen dhe vlerësohen të gjitha ndryshimet në mjedisin më të afërt më të gjerë elektronik për siguri të sistemit dhe ndërmerren procedura për mbrojtje dhe siguri të sistemit. Për ruajtjen e mbrojtjes dhe sigurisë së sistemit gjatë kohës së përdorimit dhe zhvillimit të tij, realizohet: kontroll i kohëpaskohshëm i sistemeve, i mjeteve dhe i transmetimeve të memoareve në media, shkruhen të

dhënat sistematike në disa media me memoare, instalohen në softuer dhe në konfiguracionin e sistemit vetëm nga ana e personave të autorizuar, etj. Prodhimi i krypto çelësave dhe i prodhimit tjetër krypto. Mbrojtja kriptografike e sistemeve informatik të komunikimit dhe sistemeve tjera elektronike të cilat përgatiten, transmetohen, përpunohen dhe arkivohen si informata të klasifikuara. Informatat e klasifikuara nuk guxon të transmetohen përmes sistemeve të komunikimit jashtë zonave të sigurisë, pa zbatimin e metodave dhe mjeteve kriptografike. Me anë të sistemeve për mbrojtjen kriptografike të informatave të klasifikuara sigurohet: identifikim i sigurt dhe i mbrojtur i përdoruesve, vërtetimi i autenticitetit të dërguesit dhe

pranuesit të informatës që duhen bërë para fillimit të transmetimit të informatës, klasifikim, besueshmëri, integritet dhe disponueshmëri të informatës si dhe vërtetim për pranimin e të njejtës. Përcaktimi i zonave dhe hapësirave të mbrojtura nga valët elektromagnetike kompromituese. Sistemet të cilat përdoren për procesimin e informatave të klasifikuara me nivelin "E KLASIFIKUAR" dhe më lartë, mbrohen nga valët kompromituese- EM. Instalimi i pajisjeve për ruajtjen e informatave të klasifikuara. Informatat e klasifikuara ruhen në pajisje që janë të instaluar nga ana e personave të autorizuar dhe profesional të organve gjegjëse.

SSUSHK

Nën flamurin e OKB-së Ndikimi i pandemisë së COVID-19 ndaj misioneve paqësore

Edhe para se të shpallej pandemia, anëtarët e forcës paqëruajtëse të OKB-SË, civilët, ushtria dhe policia, ishin një "vijë e hollë blu" duke ndihmuar në mbrojtjen e civilëve, mbështetjen e marrëveshjeve të paqes dhe zgjidhjen e pikave të nxehta të konfliktit dhe zonave të luftës në të gjithë botën. Mbetet e pasigurt se sa e qëndrueshme do të mbetet "vija blu" me këtë problem shtesë në përmbushjen e misioneve të caktuara, me përhapjen e mëtejshme të virusit COVID në vendet tashmë të dobësuar nga lufta dhe varfëria, dhe me rrezikimin e mëtejshëm të jetës së mijëra njerëzve njerëzit. Një kërcënim i tillë i sigorisë për paqen në botë mund të vendosë një ekuilibër midis paqes së brishtë dhe konfliktit dhe luftës. Shoqëritë që

Misionet paqëruajtëse të OKB-së, madje edhe përballë pandemisë COVID-19, promovojnë stabilitetin dhe sigurinë në disa nga vendet më të rrezikshme dhe të brishta në botë

janë të pasigurta për t'u rikuperuar nga konfliktet e armatosura zakonisht jetojnë në prag të mbijetesës dhe përballen me varfërinë dhe mungesën e kujdesit shëndetësor bazë çdo ditë. Tronditjet ekonomike dhe politike, si rezultat i një sërë masash të marra gjatë pandemisë afatgjatë, kërcënojnë të minojnë institucionet shtetërore dhe marrëveshjet e brishta të paqes në

Departamenti i Kombeve të Bashkuara për Operacione Paqeruajtëse (OPP) parashikon që këtë vit, nëse pandemia vazhdon me këtë intensitet, paqeruajtësit e OKB-SË mund të përballen me një ulje deri në 30% të kapacitetit total për të kryer aktivitete të rregullta

vendet ku veprojnë paqeruajtësit e OKB-SË. Ka shumë të ngjarë që përpjekjet e paqeruajtësve për vendosjen e një paqeje të qëndrueshme të përballen me gjithnjë e më shumë rreziqe të dhunës së re. Për shoqëri të tilla, rëndësia e ndihmës paqeruajtëse të OKB-SË nuk ka qenë kurrë më e madhe. Megjithëse "helmetat blu" kanë bërë çmos për t'u marrë me efektet e përhapjes së virusit SARS-CoV-2, kushte të tilla mund të kenë pasojat afatgjata për veprimin e OKB-SË, veçanërisht në mënyrën se si publiku botëror reagon ndaj konflikteve të ardhshme. Nga ana tjetër, përballë recesionit global, vendet anëtare të OKB-SË tashmë kanë planifikuar kursime shtesë në buxhet për operacionet paqeruajtëse, ndërsa ulin fondet për një numër projektesh për të parandaluar konfliktin e armatosur dhe për të ndërtuar paqen në të gjithë botën.

Megjithëse asnjë mision paqeruajtës i OKB-SË deri më tani nuk është përballur me një krizë të rëndësishme politike në vendin pritës të shkakuar nga prania dhe përhapja e COVID-19, respektimi i masave në lidhje me pandeminë e virusit mund të nxisë paqëndrueshmëri të re në vendet e brishta të sigurisë. Kjo mund të jetë për shkak të mungesës së ushqimit dhe çmimeve më të larta të ushqimit që rezultojnë nga kufizimet e lidhura me pandeminë. Fillimi i recesionit global, së bashku me shkurtime të planifikuara të burimeve, ka të ngjarë të shkaktojë papunësi masive dhe rritje të niveleve të mosbesimit të publikut në shumë qeveri të paqëndrueshme politikisht dhe ekonomikisht që përballen me shkurtime të buxhetit. Kjo do të thotë që pasojat afatgjata ekonomike dhe politike të paqeruajtjes duken më serioze sesa janë.

Pandemia e virusit ka detyruar planifikuesit e paqeruajtjes së OKB-SË të vlerësojnë cilat nga veprimtaritë në terren të nevojshme për të kryer mandatet e tyre dhe si të rregullojnë aktivitetet e tyre për të minimizuar rrezikun e përhapjes së virusit. Si midis tyre ashtu edhe midis popullatës në të cilën ndodhen. Paqeruajtësit e OKB-SË kanë përgjegjësi të ndihmojnë në menaxhimin e situatave të tilla në vendet

ku janë vendosur, duke ndihmuar në ruajtjen e rendit dhe paqes dhe duke ndihmuar qeveritë dhe aktorët e tjerë në zgjidhjen e mosmarrëveshjeve, duke vepruar në mënyrë efektive dhe në kontekstin e pandemisë.

Aktivitete të tilla shtesë nënkuptojnë gjithashtu se paqeruajtësit e OKB-SË po i kushtojnë disa nga burimet e tyre të kufizuara zbatimit të masave të përshkruara të kujdesit shëndetësor, duke zvogëluar aftësinë e tyre për të kryer detyra të tjera të rregullta - patrullimin, mbrojtjen e civilëve dhe zbatimin e projekteve për të forcuar autoritetet lokale. Kjo do të thotë që sfidat e reja pak të njohura priten. Për ato sfida do të ishte shfaqja dhe përhapja e thashethemeve dhe fushatave për përhapjen e virusit. Një shembull i kësaj është situata në Sudanin e Jugut, ku forcat qeveritare, nën ndikimin e një dezinformacioni të tillë, kanë ngritur pika kontrolli në disa vende për të kontrolluar dhe zvogëluar lëvizjet e anëtarëve të forcës paqeruajtëse. Thashethemet e tilla kanë pasur një ndikim negativ në rreth 150,000 persona të zhvendosur brenda vendit të vendosur në kampe të OKB-SË.

Departamenti i Kombeve të Bashkuara për Operacione Paqeruajtëse (OPP) parashikon që këtë vit, nëse pandemia vazhdon me këtë intensitet, paqeruajtësit e OKB-SË mund të përballen me një ulje deri në 30% të kapacitetit total për të kryer aktivitete të rregullta. Faktorë të tjerë përfshihen në këtë vlerësim - ndryshimi i klimës, migrimi dhe krimi kibernetik, i cili çon në mënyrë të pashmangshme në rritjen e presionit mbi operacionet e OKB-SË. Helmetat Blu dhe aktorët e tjerë ndërkombëtarë tashmë ndiejnë presion të konsiderueshëm për të siguruar paqen në botë.

Zgjedhjet presidenciale në Republikën e Afrikës Qendrore

Presioni u ndie gjithashtu në Republikën e Afrikës Qendrore (CAR), një vend me një sipërfaqe të madhe prej më pak se 5 milion njerëz dhe një krizë politike. Në fund të dhjetorit 2020, para zgjedhjeve presidenciale të vendit dhe formimit të Koalicionit të Patriotëve

për Ndryshim - CPC (grupi më i madh anti-qeveritar me mbi 10,000 njerëz), rebelët anti-qeveritarë kapën një qytet rreth 300 km nga kryeqyteti i vendit, Bangui. Rebelët kundër (atëherë) Presidentit të tanishëm Faustin-Archange Touadéra, i cili kandidoi për një mandat të dytë, filloi disa sulme pas refuzimit të disa kandidaturave presidenciale (përfshirë ish presidentin, kundërshtarin kryesor të Touadéra) nga Gjykata Kushtetuese e CAR. Menjëherë pas kësaj shpërtheu një valë trazirash dhe CPC filloi zhvendosjen me forcë të popullsisë në zona të caktuara, kështu që një konfrontim ushtarak ishte i pashmangshëm midis ushtrisë kombëtare CAR dhe formacioneve të paligjshme të armatosura. Ngjarja ndodhi disa ditë para zgjedhjeve presidenciale, me synimin për t'i parandaluar ato. Në javën përpara votimit, u regjistruan rreth 60 incidente të abuzimeve dhe shkeljeve të të drejtave të njeriut, me rreth njëqind të vrarë, kryesisht rebelë të armatosur. Ka pasur gjithashtu sulme të shumta ndaj punonjësve të ndihmës. Fatkeqësisht, në mesin e viktimave të këtyre përplasjeve të armatosura ishin tre paqeruajtës nga kontingjenti nga Burundi.

Anëtarët e MINUSCA, të përforcuar nga 300 paqeruajtës UNMISS nga Sudani i Jugut, i kanë dhënë mbështetje të jashtëzakonshme ushtrisë dhe policisë CAR në organizimin dhe kryerjen e zgjedhjeve. Në vlerësimin fillestar të kontributit për sigurimin e votës më 27 dhjetor 2020. nga forcat ushtarake dhe policore të MINUSCA, thekson se mbështetja e forcave të mbrojtjes dhe sigurisë së CAR ishte e suksesshme, zgjedhjet u kryen, pavarësisht nga aktivitetet e grupeve të armatosura.

A vijojnë ndryshime?

Duke parë në planin afatgjatë, ekspertët theksojnë se ka një nevojë më të madhe për një angazhim për sigurinë kolektive, në një kohë të rritjes së nevojës për mbështetje financiare, pajisje unike dhe pajisje specifike dhe në krizën aktuale. Një situatë e tillë mund të fillojë një periudhë ndryshimi në politikën e paqes të sponsorizuar nga OKB-SË. Përveç këtij është fakti që për pesë vjet me radhë ka pasur një rënie të vazhdueshme të numrit të operacioneve paqeruajtëse dhe "helmetave blu" të vendosura në të gjithë botën. Kjo "prerje" e stafit ka të ngjarë të vazhdojë. Faktorët që ndikojnë në situatën tilla janë presionet në krijimin e fondeve buxhetore të planifikuara për misionet paqeruajtëse dhe veprimi

NUMRI I PERSONELIT	VITI						
	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21
I UNIFORMUAR	127.335	121.154	121.768	107.059	99.269	95.734	92.724
CIVIL	22.542	21.134	19.730	18.241	15.925	14.132	13.872
GJITHESEJ	149.877	142.288	141.498	125.300	115.194	109.866	106.596

Rishikimi i numrit të operacioneve paqësore dhe numri i autorizuar i personelit

në kushtet e një pandemie të virusit COVID-19. Dhe janë pikërisht masat e përshkruara për mbrojtjen nga virusi ato që tashmë rrisin nevojën për vendosjen e kontingjentëve paqeruajtëse, si në misionet ekzistuese ashtu edhe në vende të reja nëpër botë.

Efektet ekonomike, të sigurisë dhe sociale të pandemisë së virusit tashmë po shkaktojnë paqëndrueshmëri më të madhe të brendshme në vendet tashmë të paqëndrueshme. Konfliktet

aktuale përfshijnë një numër aktorësh, të ndryshëm nga ata të një dekade apo dy më parë: autoritetet jashtë aparatit shtetëror, mbështetjen e fshehur të fortë nga "sponsorët" e jashtëm, drejtuesit socialë dhe ekonomikë dhe disponueshmërinë e teknologjive të reja. Për shkak të nevojës në rritje për përpjekjet e paqes në botë, planifikuesit e OPP-së kanë filluar tashmë rishikimin e modelit ekzistues, të rëndë shumëdimensional, të

papërshtatshëm për menaxhimin e një sfide kaq komplekse të sfidave. Kanë filluar kërkimet për një gamë të re të operacioneve paqeruajtëse. Idetë për misionet e reja paqeruajtëse kanë për qëllim aktivizimin e faktorëve socialë dhe ekonomikë që ndikojnë në parandalimin e konflikteve në shoqëri. Duke pasur parasysh këto tendenca, konsiderohet një gamë e gjerë e aktiviteteve të paqes në të cilat përfshirja e një përbërësi ushtarak nuk është e detyrueshme. Një model i tillë ishin misionet UNIOGBIS në Guinea-Bissau, MINUSTAH në Haiti, Zyra Rajonale e OKB-SË për Afrikën Perëndimore UNOWAS dhe të tjerët. Misionet ku policia jo e uniformuar kryen funksione kryesore të policisë ose kur njësitë policore të vendit pritës luajnë një rol qendror në reformë mund të shërbejnë gjithashtu si një opsion. Në operacione më të vogla paqeruajtëse, rezultatet optimale do të arriheshin përmes koordinimit të aktiviteteve të përbashkëta dhe partneriteteve me sektorin privat, OJQ-të, mediat sociale, aftësi më të mira të inteligjencës dhe një përqendrim më i madh në proceset politike.

Opcione tjera

OPAK arriti në përfundimin se shmangia nga misionet më të mëdha paqeruajtëse do të kushtonte. Kjo konfirmohet nga përvojat me mbylljet e fundit të UNOCI në Bregu i Fildishtë (2017) dhe UNMIL në Liberi (2018), ku misionet përfunduan pas përfundimit të proceseve të suksesshme të paqes. Në të kundërt, largimi nga Darfur dhe Kongo sot do të krijonte rreziqe shumë më të mëdha të dhunës. Në Darfur, qeveria e sapo formuar ka filluar të menaxhojë procesin e paqes, por rezultatet janë akoma larg suksesit - 3 milion njerëz janë ende të zhvendosur dhe një kategori e prekshme. Edhe qeveria e paqëndrueshme Kongoleze, e cila ende nuk është në gjendje të merret me më shumë se 3 milion njerëz të zhvendosur brenda vendit, përballët me grupe të armatosura që terrorizojnë pjesën më të madhe të vendit. Të dy vendet së shpejti do të përballen me konflikte të brendshme të armatosura. Duke pasur parasysh të gjithë aktorët e interesuar, OPAK thekson nevojën për koordinim dhe bashkëpunim të udhëheqjeve të misionit të OKB-SË me ekipe të specializuara në terren, sektorin e OJQ-ve dhe qeveritë e vendeve pritëse. Ballafaqimi me pasojat e pandemisë përmes përpjekjeve të

Për shkak të nevojës në rritje për përpjekjet e paqes në botë, planifikuesit e OPP-së kanë filluar tashmë rishikimin e modelit ekzistues, të rëndë shumëdimensional, të papërshtatshëm për menaxhimin e një sfide kaq komplekse të sfidave. Fillon me kërkimin për një gamë të re të operacioneve paqeruajtëse

përbashkëta është mënyra e vetme për t'u siguruar që "helmetat blu" mund të vazhdojnë të kryejnë aktivitetet e tyre themelore.

Sfida të tilla padyshim çojnë në një riformulim të menaxhimit të krizave nga OKB-SË. Ndikimi i mëtejshëm i pandemisë në konflikt në çdo formë do të rezultojë në një rritje të nevojës për operacione paqeruajtëse të drejtuara nga OKB-SË. Së fundmi, presionet financiare të recesionit ekonomik mbi përcaktimin e misioneve paqeruajtëse aktuale dhe të ardhshme nuk duhet të anashkalohen. Duke pasur parasysh

sa më sipër, në të ardhmen, OKB-SË mund të përqendrohet në përfitimet dhe efektivitetin e mekanizmave në shkallë më të vogël, të tilla si alternativa të favorshme - misione vëzhgimi në shkallë më të vogël dhe misione të posaçme civile politike. Tjetra, OPAK do të punojë me vendet anëtare të OKB-SË për të punuar së bashku për të identifikuar mjetet e menaxhimit të krizave që janë të mundshme financiarisht dhe politikisht përballë ekzistencës së vazhdueshme të COVID-19 ose ndonjë lloji tjetër të virusit.

M.S.

Blokada e Berlinit - fillimi i Luftës së Ftohtë

Kapitullimi i Gjermanisë në pranverën e vitit 1945, edhe zyrtarisht shpalli përfundimin e Luftës së Dytë Botërore, e cila e mori primatin si lufta më e madhe e historisë, duke marrë me vete nga 40.000.000 deri në 50.000.000 viktima. Edhe pse forcat e Aleancës fituan ndaj forcave të Antantës, kjo nuk do të thoshte se në botë praktikisht do të mbretëronte paqja. Aktivitetet e të gjitha vendeve pjesëmarrëse në luftë, sidomos të vendeve të palës fituese gjatë kësaj periudhe, u përqëndruan në krijimin dhe në ruajtjen e paqes, në riparimin e dëmeve si dhe në demilitarizimin dhe reduktimin e kapaciteteve ushtarake. Megjithatë, ngjarjet pak pas përfundimit të luftës, treguan se jo të gjithë e përjetuan paqen në mënyrën e njejtë dhe nuk patën perceptim të njejtë sa u përket aktiviteteve që pasuan. BRSS-ja fillojë haptaz dhe në mënyrë aktive të tregojë se ka planet e veta për në të ardhmen. Gjatë periudhës që vijoi, ajo që për forcat perëndimore ishte mundësi për kthimin e qytetarit-ushtarë në pjesë civile, për Bashkimin Sovjetik ishte mundësi për një riorganizim të shkurtër,

pas të cilit vijoi mobilizimi dhe rritje e kapaciteteve ushtarake, si brena ashtu edhe nëpër vendet satelite të tij. Vendet perëndimore në Europë u përqëndruan në implementimin e planit të Xhorxh Marshallit, plan i cili paraqiste një ndër zgjidhjet për ripërtirjen e ekonomive të vendeve europiane, gjë që BRSS-ja nuk e pranoi. Bashkimi Sovjetik prioritetet e tij i tregoi me anë të fuqizimit të ndikimit të tij ndaj vendeve të Europës Lindore, ku i detyroi Poloninë dhe Çekoslovakinë që të mos e pranojnë Marshall Planin dhe vazhdoi me veprimet për vendosjen e kontrollit mbi qeveritë e vendeve komuniste të Europës. Paralelisht me politikbërjen paralele individuale, vendet fituese të luftës, kishin përgjegjësi të përbashkët në menaxhimin dhe rimëkëmbjen e Berlinit. Në fakt, njëri ndër vendimet nga Konferenca e Jaltës, ishte që Berlini të ndahet dhe të kontrollohet nga aleatët, në mënyrë që të ripërtirhet sa më mirë dhe sa më parë të fillojë së funksionuari. Kjo gjë për sovjetikët nuk ishte zgjidhje as për së afërmi më e mirë e mundshme, gjë që edhe mund të ndodhte pas masave që do të ndërmerreshin më vonë. Ndarja

e Berlinit në pjesën perëndimore dhe lindore dhe vet fakti që këto dy pjesë ishin aq afër njëra tjetrës, ndërsa aq të ndryshëm për nga rregullimi shoqëror, ishte vetëm "halë në sy" për sovjetikët, apo siç e përshkruan ish kryeministri i Bashkimit Sovjetik, Hrushçovi, ishte një "asht që kishte ngecur në fytin sovjetik". Gjatë kësaj periudhe konfuze, njëra ndër punët që ishte e pranishme në skenën politike dhe që ishte bukur e qartë, ishte pikërisht retorika politike antagoniste e BRSS-së dhe arritjet diametralisht të kundërta të qëllimeve politike sovjetike për të cilat nuk nevojitet të ceket se në rastin më të keq, ishin tërësisht të kundërta nga pikëpamjet e aleatëve perëndimorë. Hapin më të guximshëm politik të retorikës së këtyre sovjetike, i cili dëshmoi se rregullimi i Berlinit nuk është dhe nuk do të jetë i barabartë dhe se do të shkaktojë domino efekt për shkak të politikave dhe bindjeve të ndryshme të fituesve lindor dhe atyre perëndimorë të luftës, ishte bllokimi i Berlinit, i realizuar më 24 qershor të vitit 1948.

Vendet perëndimore ishin të vendosura në organizimin dhe funksionimin e

pavarur të Berlinit Perëndimor. Ajo që nxiti sovjetikët të ndalojnë rrjedhën e komunikacionit dhe furnizimet nga Berlina Lindor në atë Perëndimor, ishte në esencë idea e aleatëve perëndimorë që të krijojnë një Gjermani Perëndimore të fuqishme, me një valutë stabile ekonomike – markën gjermane perëndimore, në të cilën zona e okupuar franceze, britaneze dhe ajo amerikane e Berlinit, do të bashkoheshin. Duke kuptuar për këtë ide, për të cilën u bisedua në Londër, shumë shpejt pas ndarjes së Berlinit në zonat e okupuara, dhe duke e parë të njëjtën si një thyerje e dispozitave të Marrëveshjes së Jaltës, sovjetikët vendosën valutën e tyre, markën gjermane lindore në territorin e Gjermanisë Lindore dhe njëherit e ndërprejnë rrjedhën e komunikacionit rrugor, hekurudhor dhe ujor të gjësendeve dhe trupave nga pjesa e tyre e Berlinit.

Kjo mas nuk do të thoshte vetëm një veprim për kundërshimin ndaj Perëndimit me çdo kusht, por edhe ndërprerje të të gjitha të mirave të nevojshme të cilat mbërrinin në Berlinin Perëndimor, gjë që shkaktoi që popullata dhe njësitë të cilat ishin të vendosura aty, të fillojnë të mbështeten në rezervat e tyre të ushqimit, energjisë elektrike, thëngjillit dhe të sendeve tjera të nevojshme dhe jetike për jetën.

Situata e posa krijuar shpiente drejt faktit se rrjedha e komunikacionit rrugor nga pjesa lindore në atë perëndimore të Berlinit, u ndërpre tërësisht, por gjithnjë mbetën në fuqi dispozitat nga marrëveshjet e vitit 1945, ku SHBA-së dhe Britanisë së Madhe ju ndanë për kontroll, tre korridore ajrore mbi Berlinin, të gjera rreth 35 kilometra. Ajo që duhej të ndërmerrej nga ana e forcave perëndimore, ndërsa duhej bërë në atë moment, ishte fillimi i operacionit "Furnizimi" (Operation Vittles), gjë që rezultoi me furnizim masiv të popullatës dhe trupave përmes vijës ajrore në zonat berlineze të përgjegjësisë të Mbretërisë së Bashkuar, SHBA-së dhe Francës. Në bazë të vendimit të miratuar të gjeneralit Kurtis Lemej, përgjegjësi për këtë operacion, më 1 korrik 1948, për t'i aktivizuar avionët ngarkues "C-54" me kapacitet për transport dhe ngarkesë deri në dhjetë tonelata, ka pasur vetë ai, ku edhe zyrtarisht ka nisur furnizimi i banorëve të Berlinit me gjësende të nevojshme për normalizimin e jetës së përditshme.

Furnizimi ajror i Berlinit i cili zgjati pothuajse një vit të tërë, theksuar në numra, do të rezultonte në 321 ditë, 272,000 fluturime nga më se 700 fluturake (në mesin e të cilëve edhe 100 avionë civil) mbi Berlinin Perëndimor, ku janë transportuar më se 5000 tonelata sende në një ditë për popullatën civile nga 2.500.000

banorëve dhe të njërive të vendosura plotësuese të forcave aleate. Kostoja e kësaj zgjidhjeje logjistike ishte 224 milion dollarë, por konteksti i ngjarjeve dhe arsyeja për shkak të së cilës duhej të veprohej në drejtim të kësaj zgjidhjeje, ishte shumëfish më e lartë, që do të dëshmohej edhe gjatë periudhës vijuese.

Blokada e Berlinit, përpos që kishte të bëjë me përgjigje ndaj idesë për bashkimin e zonave perëndimore të

Berlinit dhe krijimit të një Gjermanie Perëndimore të fuqishme, njëherit pati për qëllim edhe të shkaktojë tërheqjen e forcave aleatë jashtë Berlinit, për shkak të Блокадата mungesës së furnizimeve bazike për funksionim normal. Për forcat perëndimore, furnizimi përmes rrugës ajrore të popullatës së Berlinit, kishte të bëjë me një zgjidhje të përkohshme ndaj veprimit të ndërmarrë nga ana e BRSS-së, që do të zgjaste deri sa nuk do të përfundonte bllokada dhe përsëri të niste rrjedha e lirë dhe normale e gjësendeve, komunikacionit dhe popullatës, nga lindja në drejtim të perëndimit dhe anasjelltas. Deri sa zgjaste kjo situatë (deri në fund të vitit 1948 dhe në gjysmën e parë të vitit 1949), forcat perëndimore punonin në ndarjen e mësimeve të marra nga kjo situatë, gjë që rezultoi me krijimin e një aleance të fuqishme europiane transatlantike, e cila pati për qëllim të përgjigjej në kohë dhe me vendosmëri, në rast të eskalimit të ngjarjeve dhe në rast të agresionit eventual të BRSS-së, por njëkohësisht edhe vazhdimisht duke e ndjekur situatën në vendet europiane dhe të parandalojë një militarizëm të mundshëm. Kështu, shumë shpejt u krijua edhe Unioni Perëndimor (më vonë Unioni Europëror), si prodhim i Marrëveshjes së Brukselit 1948, gjë që e shënon fillimin e aleancës së re të

Perëndimit ndaj BRSS-së, ndërsa njëra ndër pikat kryesore të kësaj aleance të re ushtarake politike ishte edhe pranimi i Gjermanisë Perëndimore si shtet i pavarur. Unioni Perëndimor vlen si një bazë solide, për atë që në një periudhë prej rreth disa muajsh, do të quhet NATO.

Më 4 prill të vitit 1949 në Uashington u nënshkrua marrëveshja për formimin e Aleancës Veriatlantike – NATO, si një përgjigje e organizuar ndaj agresivitetit

dhe subvarsonit i cili ishte epitete kryesor i veprimeve të BRSS-së gjatë periudhës pas përfundimit të Luftës së Dytë Botërore. Bllokada e Berlinit, jo vetëm që u dëshmuar si joefikase, por e njejtë shkaktoi edhe kundërefekt te planet parësore të sovjetikëve.

Në qoftë se deri në këtë periudhë nuk ishin të qarta kufijtë e asaj që quhet bipolarizëm, pas krijimit të NATO-s, shumë qartë u tërhoq vija e "perdes së hekurt". Me vetë organizimin e kësaj aleance, u shua nevoja që forcat aleate t'përsërisht në veprimet vijuese të BRSS-së, ndërsa njëkohësisht edhe Moskë këtë e priti si një lloj arsytimi ndaj politikës së saj, kështu që në maj të vitit 1949 e ndërpreu bllokimin e Berlinit dhe e fuqizoi pushtetin e saj në Gjermaninë Lindore. Që nga ky moment, e më pas, marrëdhëniet ndërmjet forcave perëndimore, properëndimore, lindore dhe atyre prolindore do të fillojnë të ftohen, tensionet do të fillojnë të rriten, ndërsa secili veprim politik do të ketë etiketimin e një trigeri të mundshëm për agrision nga pala tjetër. Duke u nisur nga kjo, shumica do ta njohin bllokadën e Berlinit si një fillim të qartë të marrëdhënieve të forta antagoniste ndërmjet Lindjes dhe Perëndimit, e njëherit edhe si fillim të asaj që sot e njohim si Luftë e Ftohtë.

m-r. Bojan Miklosh

MUZETË USHTARAK të forcave të armatosura gjermane

Germania ka disa muze ushtarak dhe fortesa ushtarake të cilat dëshmojnë historinë, por pa dyshim që dy muzetë më të mëdhenjë dhe më të vizituar janë: Muzeu i Forcave Ajrore në Berlin dhe Muzeu i Historisë Ushtarake në Drezden. Dy muzetë në fjalë janë pjesë e sektorit të muzeve ushtarak të forcave të armatosura gjermane, të cilat janë pjesë e strukturës së forcave të armatosura të Gjermanisë. Muzeu i Historisë Ushtarake fillimet e tij i ka që nga viti 1897 kur për herë të parë objekti është përdorur si vend për mbajtjen e armatimit dhe muzei i armatës mbretërore saksone. Gjatë periudhës nga viti 1897 deri në vitin 1989 muzeu është riemëruar disa herë. Në vitin 1938, është riemëruar në Muze Ushtarak Nazist, ndërsa nga viti 1972 deri në vitin 1989 është përdorur emri Muzeu Ushtarak i Gjermanisë Lindore. Në vitin 1989 pas bashkimit të Gjermanisë Lindore dhe Gjermanisë Perëndimore, muzeu në fjalë është mbyllur me qëllim që të hetohet se si ky muze do të mund të përshtatet situatës së posakrijuar në shtet. Pas restaurimit gjashtë vjeçar, në vitin 2011, muzeu përsëri është lëshuar në përdorim dhe shëndrrohet në muze qëndror i forcave të armatosura të Gjermanisë. Muzeu posedon një sipërfaqe prej 14.000 metra katrorë në kuadër të muzeut janë edhe

20.000 metra katrorë shtesë, sipërfaqe të ekspozimit të jashtëm, gjë që këtë muze e bën të jetë njëherit edhe muzeu më i madh në Gjermani. Vetë muzeu është përqëndruar në dy aspekte, njëri është aspekti njerëzor kah lufta i a.q ku nuk glorifikohet lufta apo armatat por prezantohen shkaqet dhe pasojat e luftës. Aspekti i dytë ka të bëjë me zhvillimin teknologjik të teknologjisë ushtarake gjermane, të prezentuar përmes një sërë ekspozitave. Muzeu specifikën e tij e thekson që para hyrjes në të. Ndërtimi i tij ka të bëjë me bashkëkohoren dhe të rene dhe me të vjetrën dhe klasiken. Dizajni i pjesës së jashtme të muzeut është pjesë e arkitektit polako-amerikan Daniel Libeskind, i cili për këtë vepërë të tij është shpërblyer me dy shpërblime të larta të arkitekturës. Vetë shetitja nëpër muze mund të realizohet përmes tërësive tematike dhe me renditje kronologjike. Muzeu ofron 11 ture tematike dhe tre tërësi kronologjike ndër vite 1300-1914, 1914-1945 dhe nga viti 1945 deri më sot. Turet tematike të cilat janë të ekspozuara në muze janë: muzika dhe ushtria, ushtria dhe kujtimet, moda dhe ushtria, politika dhe përdorimi i forcës ushtarake, gjuha dhe ushtria, ushtria dhe loja, kafshët në kuadër të ushtrisë, ushtria dhe vuajtjet, teknologjia dhe ushtria, mbrojtja dhe shkatërrimi. Secila nga këto ture tematike në mënyrën e vet

jep pikëpamje ndaj luftës dhe ndikimit të saj në jetën e përditshme. Pjesa e muzeut që i kushtohet aspektit të zhvillimit teknologjik të teknologjisë ushtarake gjermane është i ndarë në tre nënnyjësi, edhe atë: armatim dhe pajisje gabarite, pajisje dhe maketa dhe modele në distancë. Muzeu në fjalë posedon koleksion të rreth 7500 copëve të armëve të zjarrit, të cilët përfshijnë pistoletat të kalibrit të ndryshëm, pushka dhe mitralozë, nga të cilat gjysma e tyre janë që nga koha e Saksonisë, si dhe disa copë eksperimentale dhe unike të revolverëve dhe pistoletave të ndryshme. Ky koleksion është segmenti më i rëndësishëm i muzeut. Përpos armëve të zjarrit, janë ekspozuar edhe armë të ftohta në të cilat përfshihen 1700 thika, 1100 bajoneta, si dhe rreth 800 lloje të ndryshme të armëve të ftohta shpuese. Uniformat të cilat janë të ekspozuara në këtë muze janë gjithashtu pjesë e ekspozimeve të shumta muzeale dhe paraqesin reprezent për zhvillimin e armatës dhe aftësive të saj. Koleksioni në fjalë numëron rreth 70.000 palë uniforma të cilat datojnë që nga shekulli i XIX e deri në ditët e sotme. Përpos pjesëve të ekspozuara të uniformave, kemi edhe koleksione të mëdha të amblemave dhe shenjave të ushtrisë gjermane dhe të ushtrive aleate. Në kuadër të mjeteve të ekspozuara muzeale janë edhe rreth 800 automjete,

pjesa më e madhe e të cilave janë të ekspozuara në pjesën e jashtme të muzeut, ndërsa pjesa tjetër është e ekspozuar në brendinë e tij. Përpos këtyre eksonateve në muze është e ekspozuar edhe një koleksion i madh i dokumenteve dhe fotografive, në mesin e të cilave edhe libri origjinal me titull "Për luftën" i Klauzewitzit, etj.

Bileta për hyrje në muze për personat e moshuar kushton 7 euro, për studentët dhe për penzionistët kushton gjithsej 3 euro. Për personat me invaliditet, për personat nën moshën 18 vjeçare dhe për ushtarakët hyrja është falas. Orari i punës së muzeut është çdo ditë nga ora 10.00 deri në ora 18.00. Duke e pasur parasysh madhësinë e muzeut dhe atë se çfarë ofron ai, nevojiten diku rreth 4 deri në 5 orë për ta parë atë në tërësi. Ky muze është sipas shumë gjërave shumë i pazakontë dhe ia vlen të vizitohet.

Muzeu i Forcave Ajrore të Forcave të Armatosura Gjermane ndodhet në Berlin, në ish Aeroportin Luftëaffe dhe më vonë Forcën Ajrore Mbretërore, të njohur si Gatoë. Ky muze është një degë e muzeve ushtarake të Forcave të Armatosura Gjermane.

Aeroporti në të cilën gjendet muze u ndërta në vitin 1934 dhe u përdor fillimisht si një qendër trajnimi aviacioni për Rajhun e Tretë. Në prill të vitit 1945 u pushtua nga forcat ruse, por me ndarjen e Berlinit në lindje dhe perëndim, aeroporti ra në Mbretërinë e Bashkuar dhe RAF krijoi bazën e vet ajrore. Në vitin 1994, aeroporti iu dorëzua Forcave të Armatosura Gjermane, dhe që nga viti 1995, ai është përdorur si një muze ushtarak. Muzeu i Forcave Ajrore daton që nga viti 1957, kur një koleksion avionësh dhe pajisjesh u mbledhën në Aeroportin Uetersen, pas së cilës u transferua në Gatoë në 1995. Muzeu ka dy pista të shkurtra të përdorura për ekspozita të hapura dhe ngjarje të mëdha, ku një sipërfaqe prej rreth një milion metra katrorë ekspozon 60 deri në 70 aeroplanë, kryesisht nga periudha e Luftës së Ftohtë. Nga gjithsej nëntë hangarë në aeroport, kulla e kontrollit dhe dy hangarët përdoren për ekspozita, ndërsa njëra është menduar për restaurim dhe tre si depo. Hangaret e tjerë janë duke u rinovuar dhe ideja është që të përdoren si një hapësirë ekspozite pasi të ketë përfunduar rinovimi. Muzeu, me ekspozitat e tij të përhershme, shpjegon zhvillimin e aviacionit gjerman, por gjithashtu adreson ndryshimet midis aviacionit lindor dhe perëndimor. Muzeu ka në koleksionin e tij rreth 160 aeroplanë, 5,000 uniforma dhe pajisje, një numër të madh dokumentesh dhe fotografish, sisteme anti-ajrore dhe radarë, automjete ndihmëse të përdorura në aviacionin ushtarak, etj. Hangari nr. 3 strehon aeroplanë, helikopterë që përshkruajnë historinë e aviacionit gjerman nga 1884. Shumica

e avionëve të vjetër të ekspozuar janë kopje të pjesëve origjinale të ngulitura. Avionët tipikë të ekspozuar në këtë hangar janë: "DFS 230", "Farman III", "Fokker D VII" (F), "Messerschmitt Me 163" dhe të tjerë. Përveç ekspozitave, ekzistojnë mbishkrime teksti me një përshkrim të shkurtër dhe karakteristikat e secilit avion të ekspozuar. Kulla e kontrollit është përdorur gjithashtu për një ekspozitë ekspozitash, me këtë pjesë të muzeut të dominuar nga dokumente, uniforma, shenja, fotografi dhe dy kabina avionësh, nga MiG-21 dhe F-4. Vizitorët e muzeut mund të ngjiten nëpër shkallë dhe të shikojnë brenda këtyre dy avionëve. Hangar Nr. 7 me rreth 2,000 metra katrorë ekspozon zhvillimin e aviacionit gjerman gjatë Luftës së Ftohtë. Në të njëjtën kohë, në këtë hangar janë ekspozuar sisteme anti-ajrore, helikopterë dhe aeroplanë nga aleanca e NATO-s, si dhe pajisje me origjinë perëndimore që është përdorur nga RDGJ. Disa nga

avionët e ekspozuar në këtë seksion janë: "McDonnell Douglas F-4F Phantom II", "Panavia Tornado IDS", "Cessna T-37B", "Mikoyan-Gurevich MiG-29G" dhe shumë të tjera. Në pjesën e jashtme të muzeut gjenden rreth 70 ekspozita që përmbajnë një numër të madh të avionëve nga periudha e Luftës së Ftohtë, disa sisteme luftarake kundër-ajrore, automjete ndihmëse, etj. Planet ideale janë që këto ekspozita të vendosen në hangarët e mbetur, sepse për shkak të ndikimit të jashtëm shumë prej ekspozitave janë në gjendje të keqe. Muzeu është i hapur çdo ditë nga e marta deri të dielën, duke filluar nga ora 10.00 deri në orën 18.00. Muzeu është i mbyllur gjatë festave zyrtare. Hyrja në muze është falas, pa pagese. Një nga avantazhet e këtij muzeu është aftësia për të parë lloje të ndryshme të avionëve me origjinë lindore dhe perëndimore dhe për të krahasuar zhvillimin e aviacionit.

Zlatko Blazhevski

AFGANISTANI, varrezë e perandorive

Afganët kurrë nuk i janë nënshtruar qeverisë së centralizuar, veçanërisht jo të tjerëve. Vendndodhja komplekse gjeografike e vendit kontribuoi shumë për këtë. Malet nëpër të cilat shtrihen rrugët e kanaleve janë një terren ideal për luftë guerile, pavarësisht nga mjetet e luftës. Për mijëra vjet kjo metodë ka penguar me sukses përpjekjet për të pushtuar ushtri të organizuara mirë dhe përpjekjet për të vendosur kontroll të plotë të vendit. Pas Luftës së Dytë Botërore, BRSS u përpoq të përhapte ideologjinë komuniste kudo. Disa lëvizje revolucionare u mbështetën në Afrikë dhe Amerikën e Jugut, por Afganistani, me të cilin kufizohej, ishte me interes të veçantë gjeopolitik. Në vitin 1965, Partia Demokratike Popullore me një ideologji komuniste u formua në Afganistan. Në mënyrë që ta çonin Afganistanin në rrugën e komunizmit, në prill 1978 ata morën pushtetin në një

Territori i Afganistanit të sotëm njihet si «varri i perandorive», i njohur për të qenë gjithmonë i vështirë për t'u menaxhuar. Kjo është kryesisht për shkak të faktit se këto janë grupe jashtëzakonisht të decentralizuara që kurrë nuk kanë aspiruar të formojnë një entitet të përbashkët nën një qeveri

kritike të ushtrisë afgane që ato të angazhohen në kundër-kryengritje; 3. sigurimin e mbështetjes logjistike, ajrore dhe të inteligjencës për ushtrinë afgane; 4. kontakti minimal me popullatën civile; 5. pranimi i viktimave minimale; dhe 6. ndërtimi i kapacitetit

50,000 të plagosur. Më shumë se 100 aeroplanë, 300 helikopterë, 140 tanke, 1.300 automjete të blinduara, 400 copa artilerie dhe 11,000 kamionë u humbën. Dështimi i BRSS në Afganistan në vitet 1980 mendohet se ka kontribuar në masë të madhe në gërryerjen e besimit

Taktikat origjinale kundër kryengritjes së forcave sovjetike ishin pastrimi i terrenit me njësi të mëdha të mekanizuara dhe shkatërrimi i ushqimit për të uritur rebelët. Minierat kundër personelit u shpërndanë në tokën pjellore në mënyrë që njerëzit të mos e punonin atë. Uria e popullsisë si një taktikë kundër kryengritjes ishte një praktikë e zakonshme në të kaluarën, por në vitet 1980 ishte një shkelje e qartë e Konventave të Cjenezës

grusht shteti të përgjakshëm në të cilin vranë presidentin e atëhershëm. Përpjekja për të shtetëzuar tokën e punëshme ishte e para që provokoi revoltë dhe në më pak se një vit pothuajse të gjitha provincat ishin në luftë me qeverinë qendrore. Momenti i dytë ishte vetë ideologjia e qeverisë së re, të cilën popullsia e konsideronte anti-islamike. Feja ishte emëruesi i vetëm i përbashkët rreth të cilit mund të organizoheshin fraksione të shumta rebele. Rebelët janë bërë të njohur gjatë gjithë historisë si Muxhahedinë. Në vitin 1979, BRSS filloi dërgimin e trupave dhe trupave për të ndihmuar qeverinë në Kabul për të luftuar rebelët. Koncepti operativ Sovjetik në Afganistan përmbante 6 detyra: 1. stabilizimi i vendit duke kontrolluar linjat kryesore të komunikimit, qytetet, aeroportet dhe bazat logjistike; 2. Marrja e sigurisë së bazave dhe pikave

të ushtrisë afgane në mënyrë që ushtria sovjetike të mund të tërhiqet nga Afganistani pasi kryengritësit të mposhten. Në Afganistan, megjithatë, BRSS ndërhyri me shpresën se do të ishte e ngjashme me ndërhyrjen në Hungari dhe Çekosllovakë. Gjatë Luftës së Ftohtë, doktrina Sovjetike u përgatit për një luftë me intensitet të lartë dhe përdorimin e armëve bërthamore. Në përpjekje për të mbështetur qeverinë komuniste në Afganistan, ushtria Sovjetike u përball me një klimë dhe terren krejtësisht të ndryshëm nga sa kishte planifikuar në Evropë. Ata gjithashtu u përballën me një kundërshtar shumë kokëfortë, njerëz të lindur dhe të rritur në luftë, guerilas të shkretëtirës malore, të cilët nuk kanë asgjë për të humbur dhe prandaj luftojnë deri në fund. Numri i të vdekurve në anën Sovjetike ishte rreth 15,000 të vrarë dhe mbi

tashmë në funksionimin e sistemit Sovjetik. Forcat speciale dhe njësitë e parashutës luajtën një rol kryesor në ndërhyrjen, duke pushtuar aeroportet, komunikimet, terrenin kryesor dhe objektet strategjike në të gjithë vendin. Ushtria Afgane nuk i është përgjigjur kryengritjes që nga fillimi. Mijëra civilë u vranë si dëm kolateral, i cili jo vetëm rriti rezistencën, por gjithashtu çoi në dezertimin e njësisë të tëra ushtarake. Doli se edhe Sovjetikët nuk ishin të përgatitur siç duhet për rebelimin. Në shkurt të vitit 1980, pasi shtypi me gjak rezistencën në Kabul me shumë viktima civile si dëm kolateral, shkalla e dezertimit dhe kryengritjes së njësisë të tëra në ushtrinë afgane u rrit në mënyrë dramatike. Ka pasur disa raste kur forcat qeveritare janë kthyer papritur kundër trupave sovjetike të cilët shpejt kanë mësuar se ata janë të sigurt në

Afganistan vetëm në grupe të mëdha. Taktikat origjinale kundër kryengritjes së forcave sovjetike ishin pastrimi i tokës me njësi të mëdha të mekanizuara dhe shkatërimi i ushqimit për të lënë rebelët pa ushqim. Miniat dhe mjetet tjera kundër personelit u shpërndanë në tokën pjellore në mënyrë që njerëzit të mos e punonin atë. Uria e popullsisë si një taktikë kundër kryengritjes ishte një praktikë e zakonshme në të kaluarën, por në vitet 1980 ishte një shkelje e dukshme e Konventave të Gjenevës. Një numër i madh i refugjatëve janë larguar nga Afganistani për në Pakistanin fqinj. Ndërsa numri i kampeve të refugjatëve u rrit, gjithashtu u rrit edhe kritika e bashkësisë ndërkombëtare (për shkak të ndërhyrjes së BRSS në Afganistan, 65 vende bojkotuan Lojërat Olimpike Verore të vitit 1980 në Moskë). Parimi themelor në kundër-kryengritje - "pushtimi i zemrave dhe mendjeve" - nuk u mor parasysh fare. Doktrina Sovjetike u mbështet në shtypjen e shpejtë të lëvizjeve kundërrevolucionare në Hungari dhe Çekosllovakë. Por në Afganistan ata u përballën me një profil tjetër të njerëzve.

Që nga fillimi, forcat sovjetike pësuan humbje të konsiderueshme që i zhgënjyen me përdorimin e tyre të shpeshtë të sulmeve ajrore. Megjithatë terreni ishte i pa pyllëzuar dhe shikimi ishte i mirë, përdorimi i avionëve dhe helikopterëve nuk ishte një sukses vendimtar. Ajo u kthye në sulme hakmarrëse pasi sulmuan muxhahedinët. Karvanët sovjetikë lëviznin në formacione të mëdha, por kjo nuk i ndaloj muxhahedinët të sulmonin ata. Në vend që të siguronin pikat kyçe në terrenin e tejkaluar, Sovjetikët zgjodhën një zgjidhje më të thjeshtë dhe përdorën artileri për të mbuluar zona të dyshimta përreth rrugicave. Ata gjithashtu kryen "zbulime të dhunshme", që do të thoshin hapje zjarri në pozicionet e mundshme, me shpresën se atje po përgatitej një pritë. Kjo ishte e gjitha, përveç rebelimit. Edhe pse të armatosur dobët, muxhahedinët morën iniciativën që nga fillimi, duke i detyruar forcat Sovjetike të përdorin sulme hakmarrëse pa kriter në të cilat u vranë civilë.

Taktika tjetër që Sovjetikët provuan ishte pastrimi i fushës së zjarrit dhe lëvizjes. Fillimisht ata ishin të suksesshëm, por vendi ishte shumë i madh për të pasur rezultate afatgjata. Që nga viti 1984, trupat sovjetike si dhe forcat qeveritare kanë qenë nën rrethim në bazat e

Taktika tjetër që Sovjetikët provuan ishte pastrimi i fushës së zjarrit dhe lëvizjes. Ata fillimisht ishin të suksesshëm, por vendi ishte shumë i madh për të pasur rezultate afatgjata. Që nga viti 1984, trupat sovjetike, ashtu si forcat qeveritare, kanë qenë nën rrethim në bazat e tyre. Kjo bëri që ata të zhvendoseshin pak nga status quo-ja në kuptimin e tyre të luftës rebele

tyre. Kjo bëri që ata të zhvendoseshin pak nga status quo-ja në kuptimin e tyre të kundër-kryengritjes. Që nga ai moment, ata filluan të përdorin uljet e helikopterëve në thellësitë e territorit me sulme të papritura dhe okupim të një terreni kryesor përgjatë rrugëve nëpër të cilat do të kalonin kolonat. Muxhahedinët iu përgjigjën kësaj si tipike për çdo kryengritje, duke shmangur luftimet dhe ndërhyrjen me popullatën civile në një përplasje me një kundërshtar më të fortë. Rebelimi është një luftë tërheqjeje, dhe njësitë ajrore shumë të trajnuara ngadalë kanë filluar të kulmojnë. Në vitin 1985, Kabul ishte nën rrethim me sulme të shpeshta raketash, ndërprerje të energjisë elektrike dhe ngacmime të autokolonave që largoheshin dhe hynin në qytet. Përpijekja për të siguruar Kabulin jo vetëm që shkapërderdhi forcat Sovjetike,

por edhe i zhvendosi plotësisht ato nga qendra e gravitetit të armikut, e cila ishte vetë muxhahedinët. Nga ana tjetër, dukej se e vetmja gjë në të cilën ndërhyjnë sovjetikët ishte të mbanin qeverinë afgane në kryeqytet. Nisma ishte tërësisht në anën e rebelëve. Një përpjekje e pasuksesshme u bë për të mbyllur kufirin me Pakistanin, nga ku muxhahedinët po merrnin ndihmë nga Perëndimi. Forcat Sovjetike as nuk mund të bllokoni kufirin, as të siguronin qytetin, as kolonat e njerëzve dhe automjeteve që lëviznin nëpër vend. Muxhahidët më tej zhgënjyen hakmarrjen Sovjetike kundër popullsisë, duke rritur vetëm numrin e luftëtarëve dhe refugjatëve në Pakistan. Fillimi i fundit për sovjetikët ishte raketat anti-ajrore Stinger që muxhahedinët morën nga Shtetet e Bashkuara përtej kufirit me Pakistanin. Humbja e avionëve kishte një ndikim të madh psikologjik në komandën Sovjetike. Mbështetja ajrore e dhënë më parë nga autokolonat u pengua rëndë, ashtu si edhe uljet e helikopterëve të forcave speciale. Lëvizja e tokës ishte e pasigurt që nga fillimi, por "stingers" i bëri Sovjetikët të pasigurt edhe nga ajri. Kjo ishte një goditje e madhe për Moskën dhe që nga viti 1986 ajo po mendon të largohet nga Afganistani. Një nga strategjitë qeverisëse të BRSS ishte "përça dhe sundo". Në Afganistan, megjithatë, shoqëria ishte tashmë e ndarë fisnore. Vetëm feja e përbashkët provoi të ishte një "ngjitës" i fortë që lidhte fraksionet kundër një armiku të përbashkët. Një mësim tjetër negativ domethënës ishte i ngjashëm me atë amerikan në Vietnam - aftësi operacionale e centralizuar dhe burokratike. Gjegjësisht, komanda sovjetike në Kabul nuk u la të merrte vendime pa mbikëqyrjen e Moskës. Edhe kur kishte sukses taktik në fushën e betejës, ajo nuk u përkthye për të mbështetur strategjinë, dhe anasjelltas, strategjia nuk u përkthye si duhet në detyra taktike. Deri në vitin 1987, ishte e qartë se qeveria e Kabulit nuk kishte asnjë shans për të mposhtur rebelët. Ushtria Afgane pësoi viktima dhe pajisje të mëdha, dhe më shumë se 10,000 trupa u dezertuan gjatë vitit. Përparësia e muxhahedinëve u rrit ndjeshëm me aplikimin e "stingers" të cilët kishin mbi 50%. Sovjetikët kishin humbur më shumë avionë, por humbën më shumë se 150 vetëm në 1987. Efektiviteti i Stingers ishte aq i madh sa u mor një vendim

për tërheqjen e bazave në mënyrë që të mos rrezikonin helikopterët që i furnizonin ato. Sulmet ndaj Kabulit janë intensifikuar me mortaja dhe raketa, duke shkatërruar aeroportet ajrore dhe tokësore. Tërhequr plotësisht në baza, komanda sovjetike në fund të vitit 1987 kreu operacionin e fundit të madh ajror për të thyer komunikimin me qytetin e rrethuar të Host që nga fillimi

Ndërsa presioni ushtarak u rrit, u rrit edhe numri i muxhahedinëve, numri i dezertorëve nga radhët e forcave qeveritare, numri i viktimave civile dhe kritikave nga bashkësia ndërkombëtare. Sovjetikët humbën luftën në Afganistan, megjithëse i fituan betejat, ashtu si amerikanët humbën luftën në Vietnam, megjithëse i fituan betejat. Megjithëse ushtria Sovjetike zhvilloi aftësi

Fillimi i fundit për sovjetikët ishin raketat anti-ajrore "Stinger" që muxhahedinët morën nga Shtetet e Bashkuara përtej kufirit me Pakistanin. Humbja e avionëve kishte një ndikim të madh psikologjik në komandën Sovjetike. Mbështetja ajrore e dhënë më parë nga autokolonat u ndërpre rëndë, ashtu si edhe uljet e helikopterëve të forcave speciale

i luftës. Operacioni u shpall një sukses, por pasi forcat Sovjetike u tërhoqën, muxhahedinët përsëri prenë qytetin dhe ushtria Afgane ishte përsëri nën rrethim. Operacioni u pa si një reklamë në Moskë që ushtria Sovjetike mund të fitonte, por në fakt shënoi fillimin e një tërheqjeje nga vendi. Njësia e fundit Sovjetike u largua nga Afganistani në shkurt të vitit 1989. Në parim, kundër-kryengritja duhet të fillojë ushtarakisht dhe të përfundojë politikisht. Ndërsa Sovjetikët nuk arritën të gjenin një zgjidhje politike dhe qeveria Afgane ishte e paqëndrueshme gjatë gjithë luftës për shkak të trazirave të ndërsjellta, ata gjithnjë e më shumë u mbështetën në një zgjidhje ushtarake që historikisht ishte provuar e pasuksesshme.

moderne operacionale para Luftës së Dytë Botërore, ajo nuk u testua në operacionet kundër kryengritjes. Njësitë themelore luftarake ishin batalione të motorizuara, të cilat nuk ishin as të destinuara dhe as të stërvitura për kundër-kryengritje. E vetmja pikë e ndritshme në strategji ishte depërtimi i njësive malore, parashutave dhe njësive speciale me ulje helikopteri. Por sapo territori i pushtuar duhej të sigurohej, ishte e pamundur. Në asnjë moment ushtritë Sovjetike dhe Afgane nuk kontrolluan më shumë se 25% të vendit. Prania ishte e kufizuar në qytete, ndërsa zonat rurale nga kishin origjinën muxhahedinët nuk ishin kapur ose kontrolluar.

Gjorgji Veljovski

Aleksandar Trajković Kërcim në humnerën qiellore

Mbuvoja" ushtarake ajrore ka pasur rol të rëndësishëm në ngjarjet ushtarake të vendeve pjesëmarrëse në konfliktet luftarake. Pikërisht për këtë shkak, forcat ajrore në vazhdimësi kanë qenë të pasuruara me aktivitete dhe përmbajtje plotësuese. Gjithsesi, në radhë të parë gjithmonë kanë qenë avionët, por përveç tyre janë shtjelluar edhe përmbajtje të tjera, si aktivitetet me parashutë, avancimet teknike dhe ato të armëve, pajisja e navigacionit, etj. Në fillimet e para, aktivitetet me parashutë apo me kërcime kanë qenë të orientuara parimisht kah krijimi i mundësive për shpëtimin e pilotëve në rast të dëmtimit apo shkatërrimit të avionit me të cilin piloti ka drejtuar. Në këtë shkrim, do të rikujtoj në kërcimet e para me parashutë në territorin tonë, në një periudhë kur parashutistët gjithnjë kanë qenë në fazën eksperimentale.

Në historinë e aviacionit maqedonas, si pjesë e mbretërisë së dikurshme, Aleksandar (Aco) Trajković është shënuar si njëri ndër ata të cilët e kanë realizuar edhe kërcimin e parë me parashutë në Shkup, e me këtë, edhe kërcimin e parë me parashutë në këto hapësira në përgjithësi. Trajković ka lindur në vitin 1904 në f. Zhbavec, jo shumë larg Preshevës

dhe Kumanovës, ndërsa që nga rinia e hershme e tij, pothuajse se edhe me pas gjatë jetës së tij, ka jetuar në Shkup. Parë në aspektin historik, hapësira e shtetit tonë sot, ka qenë nën juridiksionin e mbretërisë së dikurshme të SKS, më vonë e riemërtuar në Mbretërinë e Jugosllavisë. Pas përfundimit të Luftës së Parë Botërore vendi ynë ka fituar të drejtën demokratike vetanake duke u emërtuar si Republika Demokratike e Maqedonisë, e më pas në Republikë Popullore e Maqedonisë dhe si Republikë Socialiste e Maqedonisë nën përbërjen e Republikës Socialiste Federative të Jugosllavisë. Pas shpërbërjes së RSF së Jugosllavisë, ky territor do të quhet Republika e Maqedonisë si shtet i pavarur, demokratik dhe sovran që nga viti 1991. Në këto rrethana dhe ngjarje historike, kjo hapësirë, gjithmonë ka pasur edhe historinë e saj, kulturën, veçantinë dhe zhvillimin.

Aleksandar Trajković, duke bredhur për të gjetur ekzistencën dhe pavarësinë e tij, qysh në moshën tetë vjeçare, është punësuar si punëtor në një punëtori private zdrukthtarie në anën e Preshëvës. Për faktin se e ka dashur teknikën dhe të mësuarit, ai nuk ka qenë i kënaqur vetëm me këtë angazhim dhe ka insistuar që të punësohet në një vend më mirë

pune. Në këtë mënyrë, gjatë vitit 1924, duke i parë njohuritë dhe cilësitë e tij, në një konkurs, është punësuar si ndihmës person civil në ushtrinë e atëhershme mbretërore, në "shërbim" (angazhim pune) në Kumanovë. Duke i dëshmuar shkathtësitë dhe njohuritë e tij, shumë shpejt do të transferohet në aeroportin ushtarak të Shkupit. Gjatë punësimit ai ka marrë edhe publikimin zyrtar në një kohë të kufizuar, në rolin e të punësuarit me mëditje. Në shërbim të forcave ajrore mbretërore. Në fillim i janë dhënë detyra të cilat kanë qenë pjesë e personalit ndihmës, ndërsa më vonë ka qenë i transferuar edhe në njësinë e avionikës. Me angazhimin e tij personal, me parakualifikimin adekuat dhe me avancim në vendin e punës, Aleksandri ka fituar edhe gradën flamurtar rezervë në kuadër të aviacionit të forcave mbretërore. Duke u ndalur në "kulmin" e karrierës së tij prej piloti, bie në sy data 3 tetor e vitit 1926. Në atë ditë Aleksandar Trajković në moshën njëzet e nëntë vjeçare, e ka realizuar kërcimin e parë të tij me parashutë në aeroportin e dikurshëm ushtarak të Shkupit. Kërcimin e ka realizuar në rolin e nënflamurtarit ushtarak, si pjesëmarrës në aeromitingun e madh të mbajtur në po këtë aeroport. Aleksandri në këtë aeromiting ka kërcyer i

katërti me rradhë, nga një lartësi prej 2000 metrash. Kuriozitet i kësaj ngjarje është edhe ajo se i pesti me rradhë ka kërcyer shkupjani, Konstantin Arsiq, qytetar civil, banor i Shkupit.

Vetëvetiu këto kërcime me parashutë kanë rëndësi të jashtëzakonshme historike, jo vetëm për Shkupin, por edhe më gjerë. Arsyja është e thjeshtë. Ka qenë periudhë kur parashutat kanë qenë gjithnjë në një fazë eksperimentale dhe kur me ta shumë shpesh janë hedhur edhe thaës me rërë ose janë përdorur në moment të fundit për të shpëtuar pilotët gjatë ndonjë difketi më të madh apo dëmi të avionëve. Sipas hulumtimeve të mia, këto kërcime me parashutë bëjnë pjesë në grupin e pesëmbëdhjetë kërcimeve të para me parashutë në tërë territorin e shtetit të dikurshëm.

Po në këtë aeromiting, kanë marrë pjesë edhe shumë avionë luftarak, si dhe avioni i njëmbëdhjetë që ka qenë pronë e këshillit të aeroklubit "Nasha Krilla" të Shkupit. Me këtë rast, vizitorët, për herë të parë kanë parë "fluturim në shpinë", një fluturim i ulët apo i a.q fluturim pastrues, luping si dhe një sërë akrobacionesh me avionë.

Sipas shkrimeve në gazetën ditore të kohës, sidomos të shkrimeve të gazetës "Vreme" aeromitingu ka qenë jashtëzakonisht i rëndësishëm si ngjarje, në të cilin ka pasur edhe spektatorë. Për atë kohë kjo ka qenë një ngjarje imponante me një numër imponant të spektatorëve.

Duke i shfletuar të dhënat historike rreth kërcimeve me parashutë gjatë asaj periudhe, mund të them se ato kanë qenë të realizuara pa përgatitje të veçanta paraprake. Ato i kanë realizuar njerëz nga forcat ajrore, pilotë, zbulues, navigator, etj, duke i ndjekur vetëm vetëm udhëzimet e shkruara të prodhuesit të parashutës përkatëse. Gjithsesi që për arritjen dhe realizimin e këtyre kërcimeve me parashutë ka qenë e nevojshme edhe dëshira, por edhe guximi i veçantë. Aleksandar Trajkoviç i ka pasur edhe njëherë edhe tjetrën. Më vonë, ai si i punësuar në regjimentin e 3 ajror në Shkup, sipas disa dokumenteve, përsëri ka kërcyer me parashutë edhe gjatë vitit 1927.

Gjatë viteve vijuese Trajkoviç i ka punuar në punëtorinë teknike të regjimentit të tretë të forcave ajrore në aeroportin e Shkupit. Aty e ka pritur edhe sulmin armiqsor nga ana e Gjermanisë fashiste në vitin 1941, me ç'rast janë shkatërruar një pjesë e madhe e avionëve të cilët kanë qenë në këtë hapësirë. Nga ky moment kanë fillur edhe rrugëtimet e tij ushtarake. Me ndihmën e forcave aleate britanike, kuadrot ajrore nga hapësira e Razhanovska Kosës (vend afër Kumanovës), nga aeroporti i Shkupit dhe nga aeroporti i Strumicës, janë transferuar në drejtim të Manastirit, e nga Manastiri në Greqi. Më vonë rruga i ka shpër deri në Egjipt. Në mesin e këtyre kuadrove të forcave ajrore ka qenë edhe Trajkoviç, i

cili përmes komandës interiere jugosllave në Kairo ka qenë i angazhuar në kuadër të aktiviteteve të forcave ajrore britanike. Më pas ka vijuar edhe shkollim plotësues duke marrë edhe kualifikime personale për aviomekanik.

Kah fundi i vitit 1944, Aleksandar Trajkoviç kthehet në Shkup, ku e pret edhe fundit e Luftës së Dytë Botërore. Përsëri punësohet në regjimentin e 3 të forcave ajrore, por kësaj rradhe në Republikën e posaformuar Demokratike të Maqedonisë e më pas edhe në atë që do të quhet Republika Federative Socialiste e Jugosllavisë (RFSJ) në RSM-në në përbërjen e saj. Gjatë vitit 1957 është transferuar në punë në kazermën në Gjorçe Petrov, ku kah fundi i viteve të pesëdhjeta edhe është pensionuar. Ka ndërruar jetë në Shkup në vitin 1968. Në fund do të cek se kanë qenë të nevojshme shumë vite të hulumtimit për t'u zbuluar dhe gjetur dokumentet dhe dëshmitë për veprat e Aleksandar Trajkoviçit. Një pjesë e vogël e tyre mund të gjindet nëpër arkivat dhe gazetën e kohës, ndërsa falë nipit të tij, Ivica Zdravevskit, një pjesë e madhe e dokumenteve dhe fotografive janë "dritën e ditës". Edhe përkundër veprës së madhe të Aleksandar Trajkoviçit, ai nuk la ndonjë gjurmë të pashlyer historike në zhvillimin e parashutizmit jugosllav dhe atë maqedonas. Aleksandar Trajkoviç pas vetes la vepra, por edhe trashëgimi të tij e cila vazhdojë të ndjek dhe të ketë dashuri për fluturimin dhe forcat ajrore. Veprën e tij e vazhdoi djali i tij i madh Vladimir Trajkoviç, i cili ishte dhe mbeti pjesë e forcave ajrore maqedonase, e mes tjerash, edhe si pilot i parë i helikopterit të parë policor maqedonas. Thjeshtë, legjendat e babai dhe djalit, nga familja Trajkoviç, lanë gjurmë në qiellin e pasur dhe në fluturimet e shumta në kuadër të forcave ajrore.

Gjorgji Çaçkarov

Solemnisht shënohet Dita e Brigadës së Parë Këmbësorike

Më 2 prill, në një solemnitet rasti në kazermën “Strasho Pinçur” në Petrovec, u shënua Dita e Brigadës së Parë Këmbësorike. Brigada e Parë Këmbësorike është forca kryesore luftarake e Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut e cila siguron forca të gatshme për mbrojtje dhe mbështetje të interesave kombëtare, njëherit duke mbështetur edhe popullatën civile gjatë fatkeqësive natyrore, epidemive dhe fatkeqësive tjera, ndërsa jashtë territorit të Republikës, me njësitë e saj të deklaruar merr pjesë në kuadër të operacioneve për mbështetjen e paqes, ku i plotëson obligimet ndërkombëtare ushtarake

Në kazermën “Strasho Pinçur” në Petrovec me rastin e Ditës së Brigadës së Parë Këmbësorike, fjalë rasti mbajtën ministrja e mbrojtjes, Radmilla Shekerinska, shefi i SHP, gjeneral-nënkolonel Vasko Gjurchinovski dhe komandanti i brigadës, gjenerali i brigadave, Besnik Emimi. Shefi i Shtabit të Përgjithshëm, gjeneral-nënkoloneli Vasko Gjurchinovski në fjalën e tij para ushtarëve të reshtuar të njësisë së brigadës së parë këmbësorike, duke ua uruar ditën, u shpreh mirënjohje pjesëtarëve të kësaj brigade për profesionalizmin, cilësinë dhe për rezultatet gjatë realizimit të detyrave, duke theksuar me këtë rast se qytetarët dhe krerët shtetërorë i vërejnë këto të arritura dhe rezultate. “Në periudhën që vijon, tha gjenerali Gjurchinovski, brigadën e presin shumë detyra, në mesin e të cilave edhe vazhimi i asistencës për MPB-në në ballafaqimin me krizën e migrantëve dhe sigurimin e kufirit jugor dhe një pjesë të kufirit verior, asistim të institucioneve në ballafaqim me pandeminë COVID-19, si dhe aktivitete intenzive stërvitore dhe trajnuese, për të cilat shpreh bindje se, si dhe deri më tani do të realizohen në mënyrën më të suksesshme”. Ministrja e mbrojtjes, Radmilla Shekerinska theksoi: “Në qoftë se Armata është një trup, atëherë ju jeni zemra, por edhe kurrizi i atij organizmi. Ju jeni thesari, pa të cilin ai organizëm nuk mund të ekzistojë dhe nuk mund ta shfaq fuqinë dhe vitalitetin e tij. Në mënyrë të rezervë ju ndihmuat dhe u ndihmoni kolegëve tuaj të sferës së shëndetësisë dhe atyre të policisë. Ishit dhe gjithnjë jeni duke qëndruar në kufijtë shtetërorë. Ju ndaluar, vetëm gjatë vitit të kaluar, 1400 përpjekje për kalim ilegal të

kufirit. Për këtë shkak, dje Qeveria përsëri morri vendim me të cilën shpallet gjendje e jashtëzakonshme në kufirin tonë jugor dhe atë verior”. Shekerinska u ndal edhe në atë se roli i Brigadës së Parë Këmbësorike ishte crucial edhe për anëtarimin tonë në NATO, duke potencuar se batalioni trajnohet në bazë të standardeve më të larta, duke cekur edhe se pjesëtarët e kësaj brigade janë të njohur edhe për nga operacionet paqësore të NATO-s në Afganistan, e paraprakisht edhe në Irak. Komandanti i Brigadës së Parë Këmbësorike, gjenerali i brigadave Besnik Emimi, theksoi se Armata është shtylla e cila do të thotë siguri dhe stabilitetet për qytetarët, duke i porositur pjesëtarët e brigadës të jenë të durueshëm, të qëndrueshëm dhe të jenë të zotë në profesionin e tyre, duke bërë gjithçka që është e nevojshme për të qenë në krye të detyrave. Duke u ndalur te detyrat dhe aktivitetet të cilat janë përpara brigadës, komandanti theksoi se besimi i dhënë nga ana e udhëheqësisë ushtarake, që pikërisht

Brigada e Parë Këmbësorike të jetë bartëse e përbërjeve të deklaruar të cilat do të vlersohen, do të jetë tërësisht e arsyeshme dhe njëherit do të jetë edhe simbol përmes të cilit do të njihet forca jonë mbrojtëse në kuadër të NATO-s. Në këtë solemnitet, përpos ministres së mbrojtjes, Radmilla Shekerinskës dhe shefit të Shtabit të Përgjithshëm të Armatës, gjeneral-nënkolonelit Vasko Gjurchinovskit, morrën pjesë edhe zëvendësministri i mbrojtjes Bashkim Hasani, zëvendës shefi i SHP të Armatës, gjeneral-majori Azim Nuredin, drejtori i SHP, gjeneral-majori Zoran Milevski, komandanti i KO, gjeneral-major Pavle Arsoški, gjeneralë të Armatave, përfaqësues të Kabinetit të Presidentit, mysafirë të lartë nga MM dhe komandantë të komandave të njësisve. Me rastin e Ditës së Brigadës së Parë Këmbësorike, pjesëtarëve të kësaj njësie, për rezultatet e arritura, iu ndanë masa simulative.

„Curtiss P-40 Warhawk“

Avioni “Curtiss P-40 Warhawk” ishte më shpesh i njohur nga dhëmbët e tij të tërhequr në panelet anësore të motorit. Karakteristikat e tij të fluturimit ishin shumë inferiore nga ato të P-38 Lightning, i cili gjithashtu konkurroi për një licencë prodhimi masiv. Por kostoja, lehtësia e ndërtimit dhe mirëmbajtja ishin arsye e mjaftueshme për të aprovuar prodhimin e P-40, në një kohë kur ushtria amerikane ishte e dëshpëruar për një avion luftarak. Janë prodhuar gjithsej 13.738 aeroplanë. Avioni “P-40” ishte rrënja e Forcave Ajrore të SHBA, veçanërisht në fillim të luftës. Pavarësisht shfaqjes së luftëtarëve dhe bombarduesve luftarakë të njohur dhe më modernë si P-47 Thunderbolt dhe P-51 Mustang, P-40 e mbajti statusin e tij të dobishëm gjatë gjithë luftës deri në vitin 1944, kur prodhimi i tij u ndalua. Prototipi i këtij aeroplani legjendar u emërua “XP-40” dhe shënoi fluturimin e tij të parë në 14 tetor 1938, vetëm një vit para fillimit të Luftës së Dytë Botërore. Sipas nevojave, kompania “Curtiss” garantoj se avioni i ri do të jetë në gjendje të zhvillojë një shpejtësi maksimale prej 579 kilometra në orë. Prototipi nuk mund të arrinte shpejtësinë e garantuar, kështu që pasuan një seri modifikimesh që zgjatën disa muaj, gjë që rezultoi në

Pas sulmit në Pearl Harbor dhe hyrjes së Shteteve të Bashkuara në Luftën e Dytë Botërore, avioni më i shumtë në dispozicion i Forcave Ajrore të SHBA ishte “Curtiss P-40 Warhawk”

aftësinë për të zhvilluar një shpejtësi prej 589 kilometra në orë në një lartësi prej 4500 metrash. Ndryshimi më i dukshëm në serinë e modifikimeve ishte ndryshimi në vendndodhjen e radiatorit. Ajo ishte vendosur nën hundë, pra nën motorin e avionit. Në vitin 1939, XP-40 ishte fituesi i një konkursi të avionëve luftarakë të ushtrisë. Konkurrenca përfshinte Lockheed XP-38 Lightning, Bell XP-39 Aircobra, the Republic AP-4, Curtiss XP-37 dhe Hawk 75R. Nga të gjithë

luftëtarët e listuar, XP-38 demonstroi rezultatet dhe performancën më të mirë. Në lartësi të mëdha, ai i kaloi më shumë se XP-40. Avioni ishte gjithashtu i armatosur me një arsenal të rëndë prej katër mitralozësh me një kalibër 12.7 mm dhe një top me një kalibër 20 mm. Por mënyra e thjeshtë që u bë XP-40 nënkuptonte gjithashtu vonesa minimale të prodhimit. Avioni gjithashtu kishte një kosto të ulët prodhimi prej 24,566,60 \$ për avion. Thjeshtësia, kostoja e ulët dhe nevoja urgjente për një luftëtar ishin arsye kryesore për dhënien e një kontrate Curtiss për të filluar prodhimin e 524 avionëve P-40. Ky urdhër ishte më i madhi nga Ushtria për një avion luftarak. Porosia e fundit e kësaj madhësie u vendos në 1918. Prototipi P-40 ishte i armatosur me një mitraloz 12,7 mm dhe një mitraloz 7,62

mm të vendosur mbi motor. Ky armatim ishte standard në Forcën Ajrore të SHBA në vitet 1930. Ndryshe nga prototipi, modeli, i cili ishte menduar për përdorim operativ dhe prodhim masiv, ishte i armatosur me dy mitraloza me një kalibër 12.7 mm. Ky vendim ishte në përputhje me politikën e Presidentit të SHBA Franklin Delano Roosevelt për zgjerimin e mundësive të aleatëve të SH.B.A.-së në të gjithë teknologjinë e re dhe moderne ushtarake. Sipas deklaratës, 140 avionë P-40 ishin të destinuar për në Francë, por dërgesa nuk u realizua sepse Franca kapitulloi dhe avionët u ridrejtuat në Britaninë e Madhe. Britanikët shpejt arritën në përfundimin se aeroplani nuk ishte i denjë për të luftuar Luftwaffe gjermane. Aeroplani nuk kishte tanke vetë-vulosëse dhe forca

të blinduara shtesë për të mbrojtur pilotin, kështu që britanikët e përdorën atë për qëllime taktiko-zbuluese. Si rezultat i përvojës ushtarake në Evropë, kompania "Curtiss" vendosi të instalojë forca të blinduara shtesë në avion, tanke pjesërisht të vetë-mbyllur dhe kombinime të ndryshme të armëve. Modifikimet e përmendura të përmirësimit ishin arsyeja për shfaqjen e shumë varianteve të këtij aeroplani. Aftësitë e P-40 karakterizoheshin nga ngurtësia dhe shkathtësia në lartësi të ulëta dhe të mesme, ndërsa në lartësi të mëdha avioni nuk kishte fuqi të mjaftueshme për performancë të mirë. Harku i tij i ngushtë i manovrimit me shpejtësi të lartë ishte një nga më të mirët në pjesën e hershme të luftës. Avioni ishte i aftë të kapërcente pothuajse të gjithë avionët armik gjatë manovrave me shpejtësi të lartë me shpejtësi të madhe në sektorët afrikanë dhe rusë (Bashkimi Sovjetik kishte dërgesa P-40 nga Shtetet e Bashkuara). Në sektorin e Paqësorit, avioni u kapërcye në manovrim, dmth duke u kthyer nën një hark të ngushtë me shpejtësi të ulët nga japonezët "A6M Zero" dhe "Ki-43". Modelet e hershme P-40 ishin mundësuar nga një motor Allison V-1710 që zhvilloi 1,040 kuaj fuqi. Variantet e mëvonshme u pajisën me një motor më të fuqishëm "Allison" që zhvilloi 1200 kuaj fuqi, si dhe motorin "Packard Merlin", i cili zhvilloi 1400 kuaj fuqi. Aeroplani kishte një shpejtësi të ulët ngjitje, por shpejtësia e tij kur "zhytej", pra fluturonte në drejtim të tokës ishte e shkëlqyeshme. Ngurtësia e avionit kompensoi mangësitë, ndërsa ndërtimi toleronte të gjitha llojet e kushteve të vështira klimatike. Avioni kishte krahë të fortë dhe ishte i lehtë për tu ruajtur në terren. Ai ishte gjithashtu i aftë të shkaktojë dëme të mëdha pa u përplasur. Variantet P-40 që u shfaqën në gjysmën e dytë të luftës ishin të pajisura me forca të blinduara shtesë, një segment që lejonte një sulm të drejtpërdrejtë "të udhëhequr" nga kundërshtarët japonezë. Diapazoni operativ i avionëve në pjesën e hershme të luftës ishte i mirë, por inferior ndaj avionëve që ishin aktivë në sektorin e Paqësorit: "A6M Zero", "Ki-43" dhe "P-38". Kishte diapazon operimi më të mirë se avionët që operonin në sektorin evropian: Supermarine Spitfire dhe Messerschmitt Bf-109. Megjithatë modelin modest dhe tiparet mesatare të këtij aeroplani, statusi i tij si një avion legjendar ishte

KARAKTERISTIKAT KRYESORE TË „CURTISS P-40E”	
EKUIPAZHI	1
GJATËSIA	9.66 metra
SHPËRNDARJA E KRAHËVE	11.36 metra
LARTËSIA	3.25 metra
SIPËRFAQJA E KRAHËVE	21.9 metra katrorë
MOTORI	Motor me klip me ftohje të lëngët, me 12 cilindra (V-12) „Allison V 1710-39”. Motori ka pasur aftësi të zhvillojë 1240 kuaj fuqi.
SHPEJTËSIA MAKSIMALE	538 kilometra në orë, në lartësi prej 4.600 metrash
VARGU I FLUTURIMIT OPERATIV	1.152 kilometra
LARTËSIA MAKSIMALE E FLUTURIMIT	8.900 metra
NIVELI I NGJITJES	Arrinë lartësinë deri në 4.600 metra për periudhë prej 6 minuta e 15 sekonda
ARMATIM	Gjashtë mitraloz „M2 Browning” me kalibër prej 12,7 milimetra me 235 plumba për mitraloz Bomba: Ngarkesë maksimale nga 110 deri në 910 kilogram tw bombave, të vendosura në tre bartëse, njëri i vendosur nën trupin dhe dy të tjerë mbi krahët e avionit

i merituar. Ajo u përdor në pothuajse çdo fushë beteje në Luftën e Dytë Botërore. Gjergjisht, dhëmbët e famshëm të peshkaqenit të pikturuar në panelet anësore të motorit të avionit, origjinën nga Skuadrilja 112 e Forcave Ajrore Mbretërore. Stafi i skuadriljes u frymëzua nga panelet e mëdha të motorit që formuan radiatorin e P-40 dhe dhëmbët e peshkaqenëve të pikturuar në hundën e një Bf-110 gjerman të kapur nga Skuadrilja e 76-të e luftëtarëve të rëndë gjermanë Luftwaffe. Më vonë, një grup amerikan vullnetarësh (të famshmit "tigrat fluturues") që shërbyen në Kinë, pranuan dhe zbatuan vizatimin e famshëm.

Me zhvillimin e varianteve, përveç rolit kryesor të luftëtarit, "P-40" u përdor

intensivisht si një luftëtar-bombardues. Prototipi XP-40, i cili u konvertua nga struktura ekzistuese e avionëve të avionit P-36A Star dhe motori i avionit P-36A, u zëvendësua nga një motor i ri Allison V 1710-19. Armatimi përbëhej nga dy mitraloza me një kalibër 12.7 mm. Ky variant ishte pothuajse identik me prototipin XP-40. Dallimi ishte në motorin e ri "Allison V 1710-33s", i cili zhvilloi 1040 kuaj fuqi. Ky aeroplan rrallë ishte në përdorim aktiv sepse nuk kishte armatim të duhur dhe forca të blinduara mbrojtëse. Armatimi përbëhej nga dy mitraloza me një kalibër 12.7 mm të vendosur në hundë dhe dy mitraloza me një kalibër 7.62 mm të vendosur në krahë. Varianti "P-40A" ishte i pajisur me kamera të vendosura në pjesën

e pasme të trupit të avionit. Varianti "P-40B" karakterizohej nga forca të blinduara shtesë të kabinës, ndërsa armatimi përbëhej nga dy mitraloza me kalibër 12,7 mm të vendosur në hundë dhe katër mitraloza me kalibër 7,62 mm të vendosura në krahë. Përveç modifikimeve në variantin "B", modeli "P-40C" u zhvillua me rezervuarë vetëmbyllës. Armatimi mbeti i njëjtë, me shtimin e transportuesve dhe bombave të jashtme të tankeve. Varianti P-40D ishte i pajisur me një motor të ri më të madh dhe ndërtimi i tij ajror ishte më i hollë. Kabina u ridizajnuar dhe mitralozët e vendosur në hundë u hoqën. Armatimi përbëhej nga katër mitraloza me një kalibër 12.7 mm. Karakteristikë e variantit "P-40E" ishin modifikimet për zhvillimin e një motori më të fuqishëm dhe azhurnimi në përbërjen e armatimit, i cili përbëhej nga gjashtë mitraloza me një kalibër 12,7 mm. Varianti "P-40F / L" ishte i pajisur me një motor "Packard V - 1650 Merlin", i cili në lartësi më të mëdha demonstroi performancë më të mirë se motori "Allison". Përdorimi i motorit të ri hoqi hapjen në majë të hundës së avionit, e cila ishte menduar për karburatorin. Përveç ndryshimit të motorit, varianti L ishte gjithashtu me ndërtim të zgjatur të ajrit. Varianti P-40G ishte menduar kryesisht për eksport në Bashkimin Sovjetik. Varianti "P-40K" ishte praktikisht "P-40L" me motorin "Allison". Hapja e karburatorit në majë të hundës u instalua përsëri, panelet e motorit, dmth panelet e radiatorit, u shtuan hapje të lëvizshme. Struktura e ajrit midis bishtit dhe avionit ishte e lidhur me një pjesë shtesë të mprehtë. Varianti "P-40M" karakterizohej nga një motor "Allison V - 1710 - 81" dhe ndryshime të vogla në strukturën e ajrit. Varianti P-40N ishte i fundit që u prodhua në masë. Ndryshimet në variantin "N" ishin në zvogëlimin e armatimit (armatimi përbëhej nga katër mitraloza me kalibër 12.7 mm), në mënyrë që të arrihej një shpejtësi më e mirë ngjitjeje. Karakteristikë e këtij varianti ishin modifikimet që ndodhën në terren, zakonisht për nevojat e qëllimit të luftëtarit-bombardues. Varianti "P-40R" ishte menduar për një proces trajnimi. Varianti "RP-40" ishte menduar për qëllime zbulimi. "TP-40" është një variant me dy vende që është krijuar për procesin e trajnimit.

Dimitar Danevski

1V
MAQEDONIA E V

VIT
VERIUT NË NATO

The NATO logo, a white four-pointed star with rounded ends, centered on a blue square background.

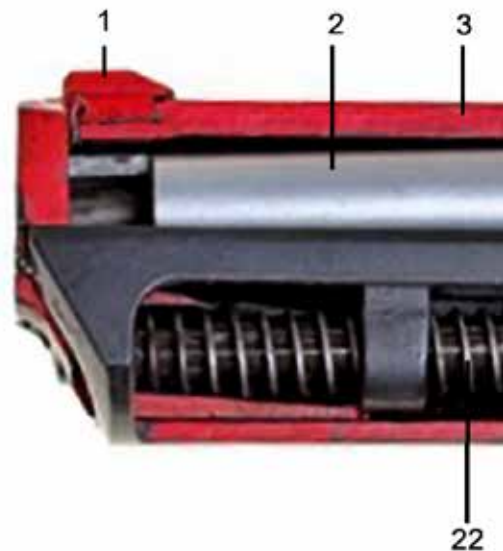
#NEJEMINATO

Pistoleta izraelite „Jericho 941F“

Pistoleta Jericho 941F karakterizohet nga cilësi e shkëlqyeshme e prodhimit dhe përfundim, dizajn i shkëlqyeshëm ergonomik, çmontim dhe mirëmbajtje e lehtë, saktësi e mirë, komanda lehtësisht të arritshme, qëndrueshmëri dhe besueshmëri të lartë. Pistoleta Jericho 941F u krijua në bashkëpunim midis Israel Military Industries dhe kompanisë italiane Tanfoglio, dhe bazohet në pistoletën me famë botërore CZ75. Shifrat e përcaktimit Jericho 941F jepen sepse versionet e para janë prodhuar dhe shitur me dy grupe konvertimi me kalibër 2 për municionet 9x19 mm Parabellum dhe .41 Action Express municion. "Jericho 941F" bën pjesë në grupin e armëve gjysmë-automatike. Pistoleta përdor një mekanizëm të modifikuar Browning, dmth ka një parim të funksionimit me një tërheqje të shkurtër të tytës, dhe bllokimi arrihet me lëkundje vertikale të tytës, kur tyta me dy fijet e sipërme të saj hyn në dy gropat e mbulesës. Arma ka një mekanizëm veprimi DA ose SA. Përdoret në operacionet luftarake në distanca të shkurtra deri në 60 m, dhe rezultatet më të mira arrihen me të deri në një distancë prej 35 m. Mbulesa dhe korniza e pistoletës janë bërë prej çeliku me cilësi të lartë, me përpunim të saktë me frezim, dhe mbrojtja e tyre arrihet me parkim, por ka edhe versione të kromit. Lidhja midis kornizës dhe mbulesës bëhet përmes shinave që shtrihen përgjatë gjithë gjatësisë së tyre, gjë që kontribuon në saktësinë më të madhe të armës. Në mbulesë vendosen pamja mekanike e përparme dhe e pasme (luftimi i ulët) me mundësinë e korigjimit në drejtim dhe mbi to vendosen tre pika triciklike të bardha të destinuara për të synuar dukshmëri të ulët. Versionet e para të pistoletës nuk kanë një tregues plumbi në tytë, por versionet e reja kanë një tregues të integruar dhe vendosen në pjesën e sipërme të mbulesës, menjëherë pas vrimës së plumbit. Leva e çmontimit të pistoletës, frena manuale dhe butoni i lëshimit të kornizës së municionit ndodhen në anën e majtë të kornizës. Ky version pas numrit 941 ka shkronjën "F".

Beenshtë zhvilluar gjithashtu një version i cili, në fund të mbulesës, ka leva në të dy anët që kanë një rol të dyfishtë, të tilla si një frenim manual dhe një mashtrim, duke dhënë mundësinë për trajtimin më të lehtë të armës. Ky version pas numrit 941 ka shkronjën "R". Të gjithë levat e kontrollit të pistoletës janë bërë në mënyrë ergonomike dhe lehtësisht të arritshme, duke lejuar funksionimin e lehtë me dorën e djathtë ose të majtë. Përndryshe, kur plumbi i fundit është shkrepur, mbulesa mbetet në pozicionin e pasmë. Versioni i parë i pistoletës në pjesën e përparme të poshtme të kornizës nuk ka hekurudhë, por duke ndjekur trendet moderne botërore të versionit më të ri, u bë shina me picantinny MIL-STD 1913. Kuadri standard i municionit është dy rresht, me një kapacitet prej 16 fishekësh, dhe në anët e tij bëhen hapje të vogla rrethore, në mënyrë që të përcaktohet lehtësisht gjendja numerike e fishekëve. Si parazgjedhje, tubi bëhet me falsifikim të ftohtë, dhe brenda tij është poligonal, gjë që i jep asaj qëndrueshmëri të lartë, saktësi dhe shumë pak nevojë për mirëmbajtje. Tubi ka 6 brazda me një hap rrotullimi të djathtë prej 254 mm. Por ekziston edhe një version që ka një tub me një prerje të brendshme klasike. Pjesët kryesore të pistoletës janë: korniza, shkas me mekanizëm shkas, mbulesë me pamje mekanike para dhe prapa dhe tapë me kunj goditjeje, tytë, udhëzues kthyes dhe udhëzues sustë kthyes dhe kornizë municioni. Çmontimi i armës së pastrimit është shumë i thjeshtë dhe kryhet pa mjete. Pistoleta Jericho 941F ka zhvilluar një familje të tërë versionesh dhe përmbysjesh të bëra prej kornize çeliku ose polimeri me 3 madhësi të ndryshme, në kalibrat e mëposhtëm: 9 x 19 mm Parabellum, 40 S&W, .41 Action Express dhe .45 ACP. Korniza prej çeliku është bërë nga versionet: 941 F, 941 R, 941 FS, 941 RS, 941 FB dhe 941 RB, ndërsa korniza polimer është bërë nga versionet: 941 PL, 941 RPL, 941 PSL, 941 RPSL, 941 FBL dhe 941 RBL. Versione të ndryshme të pistoletës Jericho përdoren në më shumë se 10 vende, si pjesë e policisë ose ushtrisë.

Ivica Dameski

1. Shënjestra e përparme mekanike
2. Tubë me kalibër 9 mm
3. Pëlhura
3. Vemjet ndëmjete tubes dhe pëlhurës
5. Hapja për gjuajtjen e plumbit/ gëzhjojës
6. Gjilpëra sulmuese
7. Hapësira e gjilpërës sulmuese
8. Shënjestra e prapme mekanike
9. Pjesëza e (gjilpërës sulmuese)
10. Losti i frenit
11. Mekanizmi tek këmbëza dhe pjesëza
12. Bartësi/rezistuesi ndaj hapësirës kryesore së pjesëzës

- 13. Hapësirë për nevojat e pjesëzës
- 14. Gëzhoja e bartësit/mbështetësi i hapësirës kryesore të pjesëzës
- 15. Korniza e municionit
- 16. Dorëza
- 17. Butoni i mekanizmit shtrëngues/lirues së kornizë së municionit
- 18. Losti i shtrënguesit ndërmjet kornizës dhe pëlhurës
- 19. Këmbëza
- 20. Mbrojtësi i këmbëzës
- 21. Korniza
- 21. Hapësira kthyesë

KARAKTERSITIKAT TAKTIKO-TEKNIKE TË „JERICHO 941F“	
KALIBRI/MUNICIONI	9 mm / 9x19 mm Parabellum
GJATËSIA	207 mm
LARTËSIA	138 mm
GJERËSIA	35 mm
GJATËSIA E TUBES	112 mm
GJATËSIA E VIJËS SHËNJESTRUESE	154 mm
PESHA PA KORNIZËN E MUNICIONIT	1050 gr
PESHA E KORNIZËS SË ZBRAZËT TË MUNICIONIT	90 gr
PESHA E KONRIZËS SË MBUSHUR ME MUNICION	280 gr
KAPACITETI I KORNIZËS SË MUNICIONIT	16 plumba
QITJA EFEKTIVE	deri në 60 m

Avion „Grumman A-6 Intruder“

Avioni „Grumman A-6 Intruder“ është avion i gjeneratës më të vjetër, i zhvilluar në vitet e vonshme të '50-ta dhe në vitet e hershme të '60-ta si zëvendësim i paraardhësit të tij „Douglas A-1 Skyraider“ dhe si përgjigje ndaj kërkesës nga ana e marinës së Shteteve të Bashkuara për një avion sulmues, i bazuar mbi operacionet e bartësit të avionëve. Marina ka lëshuar kërkesa preliminare në vitin 1955 për nevoja për një avion i cili do të jetë i aftë që t'a godasë kundërshtarit në çdo kohë, i bazuar për të operuar në të gjitha kushtet atmosferike. Si përgjigje, gjithsej 11 propozime për dizajn janë dhënë për 8 kompani avionësh, duke përfshirë këtu edhe: „Bell“, „Boeing“, „Douglas“, „Grumman“, „Lockheed Martin“, „North American“ dhe „Vought“. Pas analizave dhe vlerësimeve, në vitin 1958 marina amerikane e ka publikuar përzgjedhjen e këtij lloji. Fluturimin e parë, prototipi e ka realizuar më 19 prill të vitit 1960. Gjatë asaj periudhe, „Grumman A-6 Intruder“ ka pasur të zhvilluar një lidhje të ndërsjellë të avionikës me ndarje të volumit të punës në mes të pilotit dhe oficerit për armatim, i cili janë ulur njëri pranë tjetrit. Përveç armatimit konvencional, avioni

ka qenë kompatibil për bartje dhe për shfrytëzim të armatimit bërthamor me të cilën ka disponuar marina. Avioni „Grumman A-6 Intruder“ më se 30 vjet ka qenë në shërbim të marinës së Shteteve të Bashkuara të Amerikës, ndërsa në mesin e viteve 1963 dhe 1997, në përdorim kanë hyrë më shumë variante të këtij lloji të avionit. Njëri prej tyre është derivati rezervë dhe i specializuar për luftime elektronike, i

njohur si „EA-6B Proëler“. Ai ka qenë i përdorur gjatë kohës së konflikteve të ndryshme mbioqeanike, duke përfshirë këtu luftën e Vietnamit dhe luftën e Gjirit. Një sërë modelesh dhe variantesh janë prodhuar deri në vitin 1993, gjegjësisht rreth 1.000 modele të „Grumman A-6 Intruder“. Pas penzionimit të tij, ky mision parimisht është drejtuar nga fluturakja e njohur „Grumman F-14 Tomcat“.

Zhvillimi dhe dizajni

Në përgjithësi, përvojat me testimin e fluturimeve të prototipet të zhvilluara në fillimet e hershme të „Grumman A-6 Intruder“ kanë qenë pozitive. Një problem më i madh është paraqitur me frenat ajrore të avionit dhe me mungesën që ka pasur të bëjë me drejtimin. Pas modifikimeve të bëra më vonë, problem është zgjidhur përmes vendosjes së frenave të krahët e avionit. Ka pasur dallime sa i përket prodhimit të një prototipi dhe prodhimit të një fluturakeje serike. Për shembull, ka qenë i pranishëm dhe evident dallimi i madh ndërmjet prototipeve dhe avionëve serik në dizajnin e fluturakeve zbuluese, të cilat parimisht kanë qenë të dizajnuara për t'u kthyer në pozicionin prapa, duke i bërë më të lehta fluturimet dhe aterimet më të shkurtra. Tek prototipet ka qenë e instaluar kjo mundësi, por e njejta është eliminuar nga dizajni gjatë kohës së testimit si një përdorimi i mëtejshëm i padobishëm.

Përvojat e mëhershme operative kanë dëshmuar se fluturakja imponon shumë kërkesa të mëdha për mirëmbajtje, sidomos në teatrin aziatik të operacioneve. Zhvillimi i programit për përmirsimin e sigurisë dhe performancat e pakos së avionikës së A-6, ka shmangur shumë mangësi. Përvoja, si dhe kërkesat ushtarake të cilat janë inicuar me urgjencë përgjatë luftës së Vietnamit, ka sjellur deri të zhvillimi i disa varianteve (A-6C, KA-6D, EA-6B dhe A-6E), ndërsa secila variant ka qenë e sëndërtaur me pajisje të veçantë të specializuar për dedikim të caktuar dhe për luftime. Variantet kanë mundur të zbulojnë, të identifikojnë, të ndjekin dhe të asgjësojnë caqe taktike në cilëndo kohë gjatë ditës dhe gjatë natës. Me kalimin e kohës janë vendosur edhe përmirsimet tjera për flotën, duke përfshirë këtu edhe GPS-pranuesit, kompjutorët e ri si dhe kompletet e radarëve, motorë më efikas, si dhe nivel më i lartë i kompatibilitetit me lloje të ndryshme të raketave dhe të armatimit. Krahët kanë qenë të dizajnuara me qëllim që të sigurohet manovrim efikas edhe gjatë ngarkesave të mëdha me bomba dhe me armatim tjetër. Kjo fluturake ka qenë e pajisur të bartë dhe të lansojë armatim bërthamor për shkak të realizimit të mundshëm të misioneve të planifikuara bërthamore.

Avioni „Grumman A-6 Intruder“ ka pasur avionikë të sofistikuar me nivel të lartë të integritimit. Për ti ndihmuar pilotit në identifikimin dhe në izolimin e difekteve në pajisje, janë vendosur edhe sisteme plotësuese të avionikës për dijagnostikë automatike, të cilat parimisht janë vënë në përdorim si një lloj pajisje e analitikës kompjuterike e zhvilluar për avionët e kohës.

Përdorimi operativ

Për herë të parë në kushte reale ushtarake avionët janë përdorur përgjatë

I zhvilluar dhe i prodhuar nga kompania e avionëve „Grumman Aerospace“ për nevojat e marinës dhe korpusit të marinës, modeli „Grumman A-6 Intruder“ është avion amerikan për sulmin dhe goditjen e caqeve në të gjitha kushtet atmosferike gjatë ditës dhe gjatë natës

luftës së Vietnamit. Fluturimi i lartë dhe kapaciteti i ngarkesës dhe bartjes së avionit (8.200 kilogram), së bashku me aftësinë e tij të fluturojë në çdo kohë, atë e kanë bërë të çmuar dhe të vlersuar gjatë luftës. Por, profili tipik i tij i misionit të fluturimit të ulët për të marrë ngarkesën e kundërshtarit, e ka bërë veçanërisht të dobët në aspektin e zjarrit kundër ajror. Gjatë tetë viteve të përdorimit përgjatë luftës së Vietnamit, marina amerikane dhe korpusi i marinës amerikane kanë humbur gjithsej 84 copë nga avionët „A-6“ të serive të ndryshme. Në vitet e mëvonshme avionët janë përdorur për mbështetjen e operacioneve tjera, si që janë forcat multinacionale në Liban në vitin 1983, ndërsa në vitin 1986 kanë vepruar nga bartësit e avionëve gjatë bombardimit të Libisë (Operation El Dorado Canyon).

Gjatë luftës së Gjirit në vitin 1991, marina amerikane dhe korpusi i marinës amerikane me „A-6“ kanë realizuar më se 4.700 fluturime luftarake, duke siguruar

mbështetje të afërt ajrore, duke asgjësuar mbrojtjen ajrore të kundërshtarit, sulm ndaj njësive detare irakene si dhe sulm ndaj caqeve tjera strategjike. Marina amerikane ka drejtuar me fluturaket nga disa bartës së avionëve: „Saratoga“, „John F. Kennedy“, „Midëay“, „Ranger“, „America“ dhe „Theodore Roosevelt“. Ata gjithashtu, kanë qenë platformë primare sulmuese e marinës amerikane për prurjen e bombave lazerike ujore. Pas luftës së Gjirit, „Grumman A-6 Intruder“ është përdorur për patrullimin e në zonën e fluturimeve të ndaluar në Irak, ka siguruar mbështetje ajrore për marinasit amerikanë në Somali, etj. Avioni i fundit „A-6E“ e ka përfunduar shërbimin në kuadër të korpusit të marinës amerikane më 28 prill të vitit 1993. Një pjesë e varianteve tjera kanë pasur si qëllim të vetëm reduktimin e shpenzimeve në kuadër të marinës amerikane, si dhe vendosjen në shërbim të modeleve më të reja dhe më bashkëkohore të avionëve.

Dragan Pavillovski

„EAGLE“

Familja e automjeteve të kompanisë „MOWAG GDELS“

Operacionet luftarake në ditët e sotme kërkojnë një nivel më të lartë të mbijetesës dhe kapacitetit sesa ato të siguruara më parë nga automjetet e lehta të blinduara. Ushtritë më parë u desh të përdornin automjete mbipeshë në kategorinë e peshave 12-20.000 kg, duke rezultuar në kompromise të rëndësishme në lëvizjen dhe fleksibilitetin taktik. Kompania „European Dynamics European Land Systems“ është një lidere dhe udhëheq përgjigjen ndaj kërkesave të reja për automjet më të lehtë taktik, me mbrojtje dhe kapacitet të shtuar dhe kosto më të ulët të logjistikës me lëshimin e gjeneratës tjetër „EAGLE“ në „EUROSATORY 2010“, automjet të lehtë të blinduar, transportues me rrota „EAGLE V“. Ky automjet i ri i gjeneratës së re ruan tiparet kryesore të EAGLE ekzistuese në përdorim, duke e bërë atë automjetin e preferuar taktik të lehtë të konsumatorëve më të kërkuar të teknologjisë luftarake në Evropë. Këto karakteristika përfshijnë nënshkrim dhe masë të vogël, besueshmëri dhe besueshmëri të lartë

Me përvojë të gjerë dhe të provuara në luftime, familja e automjeteve EAGLE është e ndërveprueshme në NATO dhe shërben me një larmi forcash të armatosura. Ajo ofron kapacitet të lartë të ngarkesës dhe një brendshme të madhe të mbrojtur përveç hapësirës fleksibile të ngarkesës në pjesën e pasme të automjetit. Në varësi të rolit të misionit, versionet 4x4 ose 6x6 janë në dispozicion

në të gjitha mjediset dhe performancë të jashtëzakonshme jashtë rrugës. „Mowag Eagle IV“ u zhvillua si ndërmarrje private. Deri në vitin 2005, një total prej 3 prototipesh ishin përfunduar. Eagle IV ndjek linjën e automjeteve Mowag, Eagle I, II dhe III. Sidoqoftë, është një automjet i mbrojtur lehtë, në vend të një automjeti të blinduar zbulimi ose makine zbulimi. Është shumë më i madh se paraardhësit e tij. Automjetet e mëparshme ishin bazuar në shasinë HMMWV 4x4. Eagle IV bazohet në shasinë e Mowag DURO III. Danimarka ishte klienti i parë i Eagle IV. Gjithsej 90 automjete janë urdhëruar të plotësojnë kërkesat për një automjet patrullimi të blinduar. Dorëzimet në ushtrinë daneze filluan në 2006. Ky

automjet është gjithashtu në përdorim në Gjermani (rreth 500 automjete). „Eagle IV“ është i përshtatshëm për misione patrullimi, komunikimi dhe vëzhgimi. Armatura Eagle IV mbron nga plumbat 7.62x39 mm, si dhe predha artilerie. Automjeti ka përmirësuar mbrojtjen ndaj minave. I reziston shpërthimit të minave anti-tank prej 6 kg nën çdo rrotë. Sistemi i mbrojtjes NBC është propozuar si një opsion. Tëndardet e mbijetesës së automjeteve të Eagle ofrojnë mbrojtje të provuar nga minat, mjete shpërthyesë të improvizuara dhe mbrojtje balistike, të dhëna më parë vetëm për automjetet dyfishin e peshës së tyre. Këto arritje në mbijetesë dhe gjendje fizike arrihen pa cenuar lëvizshmërinë ose sigurinë. Eagle IV mund të pajiset me një stacion

të armatosur me telekomandë të montuar në çati, të armatosur me mitralozë 7,62 ose 12,7 mm. Përndryshe, ai mund të pajiset me një granatëdhës automatik 40 mm. Disa automjete janë të pajisura me granatadhës. Ky automjet i mbrojtur me peshë të lehtë siguron vende për shoferin dhe katër ushtarë. Gjithashtu ka një ngarkesë prej 2400 kg. Gjithashtu mund të tërheqë rimorkio të lehta ose pjesë artilerie të lehta.

„Eagle IV“ bazohet në shasinë e automjetit "MOWAG DURO III" (DURable dhe ROBust). Automjeti është mundësuar nga një motor Cummins ISBe 5.9 litra turbo me naftë, duke zhvilluar 250 kf. Ka lëvizje të përhershme me të gjitha rrotat. Ky automjet i blinduar është i pajisur me goma të futura Flat, ndërsa sistemi Rregullimi i Presionit të Gomave Automatike Qendrore (CTIS) është opsional. „MOWAG Eagle IV“ u propozua në disa variante, përfshirë një ambulancë të blinduar. Një zhvillim i mëtejshëm i MOWAG Eagle IV është Eagle V i ri, i cili është i disponueshëm në konfigurime 4x4 dhe 6x6. Versioni 4x4 u zbulua publikisht në 2010, ndërsa në 2012 pasoi versioni 6x6. Ishtë më mirë i mbrojtur dhe mund të mbajë më shumë ngarkesa. Pas prezantimit të Eagle V, Eagle IV i vjetër doli në shitje ca kohë më vonë.

Верзијата 6x6 главно е насочена на побарувањата и потребите на австралиската армија.

Në vitin 2013, ushtria gjermane urdhëroi 176 automjete të mbrojtura komanduese Eagle V 4x4. Në vitin 2020, Gjermania urdhëroi edhe 80 Eagle Vs me konfigurime 6x6 si ambulanca të blinduara. Në vitin 2017, Danimarka urdhëroi gjithsej 36 Eagle Vs në 4 konfigurime të ndryshme, përfshirë patrullimin, zbulimin, luftën elektronike dhe automjetet mbështetëse. Këto ishin planifikuar të dorëzoheshin në 2018/2019. Ministria Zvicerane e Mbrojtjes i urdhëroi këto automjete vetëm në 2019. Një total prej 100 automjetesh Eagle V 6x6, të konfiguruar si automjete të blinduara zbulimi, u porositën për ushtrinë zvicerane. Në vitin 2020, Ministria Zvicerane e Mbrojtjes urdhëroi një tjetër 57 Eagle V për dorëzim në 2021-2022. Një total prej 56 pjesësh ishin konfiguruar si automjete patrullimi, dhe një ishte e pajisur për role zbulimi. Automjeti i ri ka ngarkesë më të lartë dhe rritje të mbrojtjes krahasuar me paraardhësin e tij. Familja Eagle V ka përafërsisht 80% të përbashkëta midis versioneve 4x4 dhe 6x6. Automjeti gjithashtu përdor komponentë të Eagle IV të mëparshëm dhe kamionit

„Eagle IV“ është i përshtatshëm për misionet patrullimi, komunikimi dhe vëzhgimi. Armatura e „Eagle IV“ mbron nga plumbat 7.62x39 mm, si dhe mbrojtje nga copëzat nga predhat e artilerisë. Automjeti ka përmirësuar mbrojtjen ndaj minave. I reziston shpërthimit të minave anti-tank prej 6 kg nën çdo rrotë. Sistemi i mbrojtjes NBC është propozuar si një opsion

taktik DURO IIIP. Këto automjete të gjithanshme të mbrojtura mund të përshtaten për të përmbushur kërkesa të ndryshme të misionit, të tilla si dobia, transporti ushtarak / i ngarkesave, patrulla, zbulimi, komandimi dhe kontrolli, mjekësia, mbikëqyrja etj.

„Eagle V“ është më mirë i mbrojtur se Eagle IV i mëparshëm. Armatura shtesë modulare mund të pajiset për të arritur një nivel më të lartë të mbrojtjes. Armatura modulare është bërë prej çeliku dhe materiali të përbërë. Eagle V pretendohet të ketë mbrojtje nga minat si automjetet e klasës MRAP. Automjeti ka një trup të dyfishtë në formë V për të minimizuar depërtimin e minës. Brendësia është e pajisur me sedilje të mbrojtura nga minat (blast-absorbing). Automjeti "Eagle V" mund të pajiset me një stacion të vetëmbrojtur të armatosur me telekomandë, të armatosur me

mitraloza 7,62 ose 12,7 mm. ose me një granatëdhës automatik 40 mm. Versioni 4x4 strehon shoferin dhe 3 deri në 5 ushtarë. Ekziston edhe një version ngarkese me një kabinë dy vendësh. Ka një kapacitet ngarkese prej 3.3 deri 3.6 tonë. Versioni 6x6 strehon shoferin plus rreth 14 ushtarë. Mund të mbajë ngarkesa nga 6.5 në 6.9 tonë. Versioni 6x6 mund të mbajë paleta standarde të NATO-s. Të gjitha automjetet MOWAG Eagle V, të dy versionet 4x4 dhe 6x6, janë mundësuar nga i njëjti motor turbo diesel Cummins ISB 6.7 E3 245, ndërsa zhvillojnë 245 kf. Përkundër këtij motori, 6x6 siguron pak çift rrotullues. Motori

është bashkuar me një transmetim automatik Allison me 5 shpejtësi. Automjeti ka lëvizje të përhershme me të gjitha rrotat. Automjeti i blinduar është i pajisur me goma Run Flat-inserted standarde në sistemin Rregullorja Qendrore Automatike e Presionit të Gomave (CTIS). Vorbullja vetë-nxjerrëse është fakultative. Eagle V mund të transportohet nga ajri me helikopter CH-47 Chinook ose avionë taktikë C-130 Hercules me ngarkesë. Ky automjet jashtëzakonisht taktik ka qenë në prodhim që nga viti 2005 dhe prodhohet edhe sot në derivate, 4 × 4, 6 × 6, të gjitha me të njëjtin trup,

СПЕЦИФИКАЦИОНТЕ НА EAGLE V ВЕРЗИЈАТА 4Х4

VENDI I PRODHIMIT	Zvicra
NË SHËRBIM	në vitin 2013
KONFIGURACIONI	4x4
ULËSE	1+3
PESHA	7-10 t
NGARKESË	3,3/3,6 t
GJATËSIA	5,4 m
GJERËSIA	2,2 m
LARTËSIA	2,32 m
ARMATIM	CROWS with MG 7,62 mm, 12,7 mm or ATGM 40 mm
MOTOR	Cummins ISB 6.7 E3 245 diesel, Allison transmission 2500 SP
AUTONOMIA E VARGUT	700 km
SHPEJTËSIA MAKSIMALE NË RRUGË	110 km/h
TEJKALIM I PENGESËS	60%
TEJKALIM I PENGESËS ANËSORE	40%
TEJKALIM I PENGESËS VERTIKALE	0,4 m
TEJKALIM I HENDEKUT	0,5 m
TEJKALIM I PENGESËS UJORE	1,2 m

duke mundësuar përshtatje të gjerë për çdo klient, nga motori te armatimi kryesor, si dhe mirëmbajtje e lirë. Realisht shndërruar me të vërtetë në një automjet me shumë qëllime, transportues të lehtë të blinduar të personelit, ambulancë, automjet mallrash, mjet komande dhe kontrolli ose automjet të luftës elektronike, automjet mbështetës zjarri, siguri të brendshme dhe të ngjashme.

Kompania „MOWAG“ (Motorwagenfabrik AG) u themelua në vitin 1950 në Kreuzlingen si një kompani makinash, në pronësi private nga inxhinieri Walter Ruff. Shumë shpejt u bë e njohur për kamionët e saj të specializuar 4 × 4 dhe tashmë kishte fituar një kontratë për ushtritë zvicerane dhe gjermane me Mowag T1 4 × 4 në vitin 1953. Por me kalimin e kohës, diapazoni u zgjerua me shpejtësi dhe kompania filloi të prodhonte ambulanca, kamionë zjarri, automjete elektrike, skuter dhe më shumë. Sot, përdoruesit e familjes Eagle të automjeteve të blinduara me shumë qëllime janë vende nga Evropa, përfshirë anëtarët e NATO-s (Gjermani dhe Danimarkë) dhe me një numër më të madh të automjeteve të porositura, natyrisht edhe në Zvicër. Mbështetja gjatë gjithë jetës, disponueshmëria e lartë e sistemit, lehtësia e mirëmbajtjes, kostoja e ulët e ciklit jetësor dhe përmirësimi i vazhdueshëm bazuar në reagimet e klientëve janë disa nga tiparet e mbështetjes së integruar të logjistikës.

Operatorë të këtyre automjeteve të blinduara, „Mowag Eagle“ janë Zvicra, me gjithsej 329 „EAGLE“ I II III, ndryshe të njohura edhe si „Aufklärungsfahrzeug 93“ dhe „Aufklärungsfahrzeug 97“, 120 „EAGLE III“ (automjete artilerike hulumtuese), 5 „EAGLE IV“, 100 automjete „EAGLE V“, Danimarka me 36 „EAGLE I“, 90 „EAGLE IV“, 36 „EAGLE V“ dhe Gjermania me 505 „EAGLE IV“, 176 „EAGLE V“ 4x4 dhe 80 „EAGLE V“ 6x6.

Kompania „GDELS“, që përfshin "Mowag" zviceran, është ngjitur në krye të prodhuesve botërorë të automjeteve luftarake. Sipas ekspertëve në këtë fushë, e ardhmja e këtyre automjeteve në vitet e ardhshme është e garantuar, dhe popullariteti i tyre dëshmohet nga interesi në rritje i një numri vendesh që duan të pajisin forcat e tyre të armatosura me to.

Idriz Idrizovski

Intelegjenca artificiale hyn në kuadër të Armatës

Benefitet nga inteligjenca artificiale në kuadër të Armatës mund të përputhen sa i përket identifikimit më të mirë dhe më të saktë të kërcënimit, të ketë kërkesa më të pakta për të punësuarit, të ketë regrutim më të mirë, gatishmëri më të lartë, siguri më të avancuar kompjuterike, si dhe transport më të lehtë. Momentalisht është duke u realizuar një hulumtim i inteligjencës artificiale në fushën e kundërzbulimit, logjistikës dhe operacioneve kibernetike, opracioneve të informacionit, komandimit dhe kontrollit në kuadër të automjeteve autonome dhe gjysëm-autonome. Intelegjenca artificial tanimë është vendosur në më tepër operacione ushtarake në Siri dhe në Irak. Megjithatë, pjesa më e madhe zhvillimore e inteligjencës artificiale realizohet në kuadër të sektorit komercial dhe nga këto arsye do të duhet ndryshuar mjaft, në mënyrë që të përshtatet në procesin e mbrojtjes. Shume aplikacione komerciale nevojitet tu nënshtrohen modifikimeve të rëndësishme para se të bëhen tërësisht funksionale për armatën. Disa kompani komerciale për inteligjencë artificial nuk kanë dëshirë të bashkëpunojnë me njësinë e mbrojtjes për shkak të problemeve etnike dhe për këtë shkak në të ardhmen mund të hasim në rezistencë të inkuorporimit të inteligjencës artificiale në kuadër të sistemeve dhe proceseve ekzistuese të mbrojtjes. Rivalët potencial ndërkombëtar në tregun e inteligjencës artificial krijojnë dhe bëjnë

Intelegjenca artificiale është një fushëveprim i shpejt dhe në rritje i teknologjisë me rëndësi potenciale për sigurinë kombëtare. Për këtë shkak SHBA dhe vende të tjera zhvillojnë inteligjencë v+etnike për një sërë funksionesh ushtarake

presion. SHBA garon për aplikacione ushtarake të reja, ku ushtria amerikane tashmë ka integruar inteligjencën artificial në Siri dhe në Irak në mënyrë që t'i identifikojë qëllimet e kryengritësve. Kina është konkurente udhëheqëse në këtë pikëpamje dhe në mënyrë primare përqëndrohet në shfrytëzimin e inteligjencës artificiale për marrjen e vendimeve më të shpejta dhe më të informuara, si dhe për zhvillimin e automjeteve të ndryshme ushtarake autonome, përdërisa Rusia është aktive në inteligjencën artificiale ushtarake me anë të përqëndrimit në punë. Një e dhënë interesante ka të bëjë me atë se ushtria amerikane teston "syze të mençura" për qentë të cilët do të ndjekin dhe zbulojnë mjetet shpërthyes. Kjo teknologji është zhvilluar nga kompania "Command Site" në kuadër të laboratorisë për hulumtim në armatën e SHBA. Qentë ushtarak janë të trajnuar të zbulojnë mjetet shpërthyes dhe pajisje tjera të rrezikshme, por për këtë gjë

atyre u nevojiten udhëzime. Me anë të këtyre syzeve ata mund të marrin udhëzime nga një distancë e sigurt për ndonjë person të caktuar. Në praktikën e deritanishme ushtarët zakonisht dërgojnë qenë me lazerë dhe me shenja të ndryshme, por në të dyja rastet nevojitet që trajnuesi të jetë në afërsinë e tyre. Në rast se ky prototip i inteligjencës artificiale hyn në përdorim më të gjerë, nuk do të ketë në të ardhmen nevojë për këtë, theksuan nga ushtria. Brenda syzeve, qentë shohin një shenjë të caktuar se e e ndjekin dhe se diçka ata i shpien drejt cacut. Përgjatë kësaj kohë, trajnuesi e sheh të njëjtën gjë që sheh qeni, në ekran – përmes kamerës në syze. "Intelegjenca artificiale do të përdoret për komanda dhe shenja dhe nuk duhet të presim që qeni të përdorë gjuhën e njerëzve" thotë dr. Stefan Li, shkencëtar i laboratorit për hulumtime pranë ushtrisë së SHBA-së. Kompletet e syzeve janë të dizajnuara në mënyrë speciale për secilin nga qentë dhe të njëjtat u japin indikatorë vizuel me të cilat mund të lëvizin drejt cacut dhe të reagojnë ndaj sinjaleve që i marrin. Mbatja e syzeve nuk është diçka e re për qentë – qentë ushtarak janë të stërvitur që t'i mbajnë si mbrojtëse nga kushtet e këqija por sistemi i realitetit virtual është i ri. Themeluesi i faqes "Komanda", dr. Peper theksoi se "projekti gjithnjë është në fazën fillestare të hulumtimit, por rezultatet e hershme duken tejet premtuese".

Mr. Zorica Stojkova

Obusi tërheqës „M119A3” 105 mm

Karakteristikat e M119A3 lejojnë që ajo të tërhiqet nga pothuajse të gjitha llojet e automjeteve të lehta 4x4 jashtë rrugës. Mund të transportohet me ashensor helikopteri me një komplet të veçantë pajisjesh për lidhjen dhe fiksimin me helikopterët "CH-47 Chinook" dhe "UH-60 Black Haëk". Në rast të nevojës për transport ajror, madhësia e obusit lejon që shumë hobotues të ruhen dhe transportohen brenda aeroplanit transportues. Numri i avionëve që transportohen në avion varet nga lloji i avionit dhe mesatarisht sillet nga 4 në 8 avionë. Obusi është krijuar që të mund të hiqet nga aeroplani me ndihmën e parashutës, pa përdorimin e aksesorëve të veçantë të amortizimit kur bie dhe prek tokën.

Historia e obusit

Obusi u dizenua dhe prodhua për herë të parë nga Fabrikat Mbretërore Britanike si L118. L118 së pari hyri në përdorim operativ në 1976 në Ushtrinë Britanike. Ajo u përdor më së shpeshti

Obusi tërheqës 105 mm M119A3 në thelb është një modifikim i L118 britanik 105 mm dhe mund të barazohet me të. Fillimisht dhe në versionin dhe versionin fillestar - emri «M119» është vetëm një thirrje amerikane për avokatin britanik, por gjatë zhvillimit dhe azhurnimeve të mëvonshme, «M119» amerikan mori përmirësime shumë më të sofistikuara, si në aspektin mekanik ashtu edhe në atë hidraulik. asambletë dhe në seksionin e azhurnimeve të softuerit

gjatë Luftës së Falkland, ku 30 armë qëlluan deri në 400 raketa për armë në ditë. L118 më vonë u modernizua në variantin L119 për të përmbushur standardet e NATO-s dhe SH.B.A.-së në mënyrë që të mund të përdorte dhe gjuante raketa gjysmë-aleate të përputhshme me NATO / SH.B.A. Gjatë vitit 1987, u arrit një marrëveshje midis Shteteve të Bashkuara dhe Britanisë për të prodhuar L119 me një licencë nga Shtetet e Bashkuara, dmth që M119 të zëvendësonte "M102" amerikan.

M119 filloi të funksionojë për herë të parë në dhjetor 1989. Janë bërë disa modifikime minimale në mënyrë që të mund të përdoret në kushte më ekstreme të ftohtit dhe mirëmbajtja e obusit është përmirësuar, duke e bërë M119 tashmë M119A1.

M119 është prodhuar nga "Rock Island Arsenal" në Illinois, SHBA. Modeli i tubit të obusit është "M20A1" dhe prodhohet në "Eatervliet Arsenal".

Në përgjithësi, „M119“ është në përdorim në të gjitha brigadat e këmbëorisë në kuadër të armatës së SHBA.

Duke filluar në vitin 2009, në mënyrë që të sigurojë mbështetje zjarri për njësitë e manovrimit me rreze të shkurtër dhe për të fituar një manovrim më të madh si me lëvizjen ashtu edhe me zjarrin, Ushtria Amerikane, përveç angazhimeve të mëparshme të "M109 A6 Paladin" (obusët vetëlëvizës) në Irak dhe Afganistan, fillon me përdorimin e "M119A2" 105 mm. "M119A2" është një version i përmirësuar i A1 në fushën e pajisjeve të shikimit të tipit "M90A3" dhe "M137A2".

Në vitin 2013, një version i përmirësuar i "M119" u prezantua për herë të parë, i cili është versioni i fundit dhe më i sofistikuar dhe quhet "M119A3". Në shkurt 2014, "M119A3" tashmë hyn në përdorim luftarak në Afganistan si pjesë e njësisë të Ushtrisë Amerikane.

"M119A3" mund të përdoret në të gjitha kushtet e motit dhe fushës dhe mund të përdorë të gjitha llojet e municioneve të NATO-s 105 mm.

"M119A3" është plotësisht i digjitalizuar me një sistem navigimi inercial, Sistem Global të Pozicionimit (GPS) dhe një kompjuter balistik në nivelin e mjetit dhe në nivelin e njësisë së një baterie artilerie. Kompjuteri, përveç funksioneve themelore të llogaritjes së elementeve për gjuajtjen dhe menaxhimin e armëve në kuptimin e zjarrit, ofron funksione të tjera të tilla si: puna si një njësi më vete, integron një bazë të dhënash më të madhe si për vëzhguesit ashtu edhe për të gjithë e. Për më tepër, sistemi

KARAKTERISTIKAT TAKTIKO-TEKNIKE TË OBUSIT "M119A3" 105 MM	
KALIBRI I GYPIT	105 mm
MËNYRA E MBUSHJES	Me dorë
VARGU	17,5 km
PESHA E OBUSIT	2130 kg
PESHA E GYPIT	630 kg
GJERËSIA	1,78 m
LARTËSIA NË GJENDJE LUFTARAKE	2,12 m
LARTËSIA GJATË MARSHIT	1,37 m
EKUIPAZHI	5 - 7
KOHA E NEVOJSHME PËR KALIM NGA POZITA E MARSHIT NË POZITËN E QITJES	Më pak se 3 minuta
KOHA E NEVOJSHME PËR KALIM NGA POZITA E QITJES NË POZITËN E MARSHIT	Më pak se 3 minuta
FUSHA HORIZONTALE E VEPRIMIT	Majtas dhe djathtas në 100 të qintat
FUSHA VERTIKALE E VEPRIMIT	Nga: - 100 deri në +1244 të qintat
PAJISJE TË SHËNJESTRËS	M90A2 и M137A1
REGJIMI I QITJES	8 predha apo granata në minute për 3 minutat e para
MUNICIONI	<ul style="list-style-type: none"> - M1 HE (high explosive) - M314 e ndritshme - M60/M60A2 e gazit - M913 HERA (High Explosive Rocket Assisted) – varg prej 19,5 km - M760 HE (high explosive) – varg 11,5 km - M1130A1 HE (high explosive) PFF (Preformed Fragmentation) BB (Base Bleed) – varg prej 17 km M915 DPICM (Dual-purpose Improved Conventional Munitions)

hidraulik i obusit është përmirësuar, i cili zvogëlon gjatësinë e tërheqjes së tubit kur shkrepet me 64 cm dhe zvogëlon presionin në djepin e obusit dhe i zgjat përdorimin.

Në rast se një nga programet kyçe dhe azhurnimet dixhitale nuk funksionon, përparësia e "M119A3" është se ai ruan të gjitha mundësitë e modelit

"M119A2" në mënyrë që të mund të vazhdojë xhirimet në një mënyrë të thjeshtuar, duke përdorur mekanizmat dhe montimet, pa u mbështetur në dixhitalizimin, pra modernizimin. Obusi "M119A3" 105 mm përdor të gjitha llojet e municioneve gjysmë të integruara standarde të NATO-s.

Silavço Kuzmanovski

„Arisaka“ Pushkë nga vendi ku lind dielli

Historia e ushtrisë japoneze dhe pushkës së saj "Arisaka", si dhe shteti modern japonez, janë të ndërthurura ngushtë dhe të ndërthurura, kështu që ne do të bëjmë një hyrje të vogël historike të pushkës "Arisaka", një histori që do të tregojë dhe kuptohet. Japonia, nga gjysma e parë e shekullit të 17-të deri në mesin e 19-të ishte një (vet) shoqëri e izoluar dhe e mbyllur, pa ndikime të jashtme. Hapja e Japonisë erdhi në vitin 1853, nën presionin e amerikanëve, me ardhjen e komodorit Matthew Perry në Japoni, dërguar nga Presidenti i atëhershëm i Shteteve të Bashkuara për të vendosur marrëdhënie tregtare midis dy vendeve, të cilat erdhën që në vitin 1854 me nënshkrimin e Konventës së famshme Kanagama. Hapja e plotë e Japonisë dhe dorëzimi i ndikimeve moderne erdhën pas "Rebelimit Samurai" në vitin 1867, domethënë, me përmbysjen e klanit Tokugawa Shogun dhe ardhjen në pushtet të Perandorit Mutsuhito dhe Dinastisë Meiji. Historianët e quajnë këtë ngjarje Revolucionin Meiji ose Ringjalljen Meiji, dhe që nga ajo kohë Japonia është shndërruar me shpejtësi në një shoqëri moderne industriale të ngjashme me vendet e përparuara Evropiane. Ashtu

si me gjërat e zakonshme, në fushën e armëve të zjarrit, Japonia ka ngecur dhe për shekuj me radhë asgjë nuk ka ndryshuar. Për herë të parë në një numër të madh të pushkëve të përdorura u gjetën në betejën e Nagashino në vitin 1575 dhe më pas për 250 vitet e

"murata", në kalibër 11x60 mm. Pushka u promovua si origjinale, por ishte një kombinim i elementeve tashmë të testuar dhe të provuar të pushkëve të asaj kohe - gjermani "Mauser M1871", francezi "Gras M1874", hollandezi "Beaumont" dhe të ngjashme.

Gjëja e parë që të vjen në mendje kur përmend Japoninë dhe historinë e saj është sigurisht ushtari japonez samurai, i armatosur me një shpatë katana. Gjëja tjetër që do të kujtojmë për historinë e këtij vendi mistik janë ushtarët japonezë dhe guximi i tyre fanatik me të cilin ata luftuan në Luftën e Dytë Botërore. Nga këtu kemi ardhur te pushka «Arisaka» pa të cilën ushtari japonez as që mund ta imagjinonte

ardhshme asgjë e rëndësishme nuk ndryshoi. Në kontakt me trupat kineze, japonezët panë për herë të parë pushkë moderne - pushkë gjermane dhe franceze "ostragushi" nga kompanitë "Mauser" dhe "Shasepot". Pastaj qeveria vendosi të dërgojë Majorin Cuneojoshi Murata në një udhëtim në Evropë, ku ai bëri një turne në Gjermani, Hollandë, Francë dhe Itali dhe pa se çfarë pushke kishin dhe si prodhoheshin në këto vende. Pasi u kthye në Japoni, ai ndërtoi "ostragusha" të parë japoneze - pushkën

Krijimi i pushkëve Arisaka ka të bëjë me Luftën e Parë Sino-Japoneze (1894-1895), ku u takuan Japonezët me pushkët e atëhershme më të përparuara dhe më moderne "Murata" (Type-13 dhe Type-22 ose M1880 dhe M1889) pushkët moderne, të sapo prokuruar nga Gjermania "M1888". Këto plumba, të cilët ishin të ngarkuar me gëzhoja plumbash, ofronin karikim më të shpejtë dhe më të rehatshëm dhe ishin superiorë ndaj pushkës "murata". Duke kuptuar të metat dhe vonesën e

dukshme prapa pjesës tjetër të botës në këtë fushë, qeveria japoneze formoi një komision të kryesuar nga koloneli i atëhershëm Nariake Arisaka, pas të cilit do të emërohet pushka e ardhshme, për të ndërtuar një pushkë të re, të barabartë me botën e atëhershme Zgjidhjet. Projektuesi kryesor në këtë program ishte Kiyiro Nambu, njeriu që projekttoi armën e famshme japoneze "nambu".

Në vijim do të shpjegojmë shënimin zyrtar të pushkëve "arisaka" (ose pushkën "murata"). Pas fillimit të Rilindjes Meiji, dmth nga 1868, koha për nder të perandorit u konsiderua sipas kalendarit Meiji, kështu që në vitin 1868 është viti i parë Meiji. Për shembull, pushkët Arisaka 30 (Meiji 30) ose Lloji 38 (Meiji 38) në të vërtetë janë pushkë 1897 dhe 1905. Për të komplikuar gjërat, Kalendarit Meiji ishte në fuqi deri në vitin 1930, kur filloi të llogaritej kalendarit i vjetër Japonez, duke filluar me vitin 660 para Krishtit, kështu që pushka Arisaka Type 99 nënkupton 2599 Pas Krishtit ose 1939 Pas Krishtit. Pushka e parë "Arisaka" ishte shënuar tip 30 ("Meiji 30" ose "M1897") dhe ishte bërë si një pushkë klasike dhe si një karabinë, në kalibrin origjinal japonez 6.5x50 mm "Arisaka". Kjo pushkë si dhe pushka "murata" është përsëri një kombinim i zgjidhjeve të provuara të disa prodhuesve evropianë të pushkëve ("Mauser", "Steyer", "Manlicher", "Karkano" dhe të tjerë) me disa zgjidhje origjinale japoneze pistoletë, depo dhe disa zgjidhje të tjera). Përveç vetive të mira balistike dhe përfundimeve të sipërme, pushkët Arisaka gjithashtu kishin të meta, të

tilla si forma e plumbit 6.5x50 mm - fisheku ishte shumë i rumbullakosur, kështu që shkaktoi probleme të vogla në provë (suedezët dhe italianët zgjidhnin fishekët e plumbave shumë më mirë me i njëjti kalibër), shumë komplekse montimi i grilave dhe kunjat e goditjes me pjesë shumë të vogla që mund të humbasin gjatë çmontimit të pushkës, një nxjerrës më i dobët se "mauser", si dhe një zgjidhje frenimi shumë më e keqe. Gjatë përdorimit për herë të parë gjatë fushatës në Kinë gjatë viteve(1900-1901), si dhe gjatë Luftës Ruso-Japoneze (1904-1905), këto pushkë provuan të jenë shumë rezistente ndaj papastërtive dhe përdorimit në terren të keq dhe kushtet e motit, për dallim nga Rusia "mushkonjat". Nëse do të thuhej kjo, pushkët Arisaka ishin "shumë cilësore" për përdorim të ashpër ushtarak. Përkundër të gjitha mangësive të këtij modeli të pushkëve "Arisaka", u bënë mbi 550,000 kopje, duke filluar nga viti 1897 deri në 1905/06. Ato u përdorën edhe gjatë Luftës së Dytë Botërore në qendrat e trajnimit dhe njësitë e logjistikës në Kore dhe Kinë. Dihet pak që pushkët Arisaka (shumica e tipit 30) janë përdorur gjatë Luftës së Parë Botërore nga Britania, Rusia dhe kombet e tjera evropiane që luftonin. Gjatë vitit 1914, Rusia bleu mbi 600,000

pushkë Arisaka Type 30, të cilat ishin zëvendësuar tashmë në ushtrinë Japoneze nga Modeli i ri 38x7x7mm, i cili nuk ishte dorëzuar në Meksikë për shkak të shpërthimit të revolucionit atje. Gjatë të njëjtit vit, Britania bleu 150,000 pushkë dhe karabina Type 30 dhe Type 38, shumica e tyre për të pajisur Forcën Ajrore Mbretërore dhe Marinën Mbretërore. Shumica e këtyre pushkëve, rreth 128,000 pushkë, ishin furnizuar / shitur nga Britania në Rusi gjatë viteve 1916 dhe 1917. Me një numër të madh të pushkëve të kapura Arisaka, ushtria Austro-Hungareze pajisi njësitë e saj të logjistikës gjatë vitit 1915. Gjatësia e madhe e pushkëve Arisaka me një bajonetë të montuar (1660 mm, nga të cilat gati një e katërta bie në tehun e bajonës) përshtaten me taktikat japoneze të këmbësorisë që theksonin përdorimin e bajonës. Përdorimi i bajonës me një gjatësi prej 510 (525) mm, nga të cilat tehu ishte 390 (400) mm, si një hanxhar në kushtet e pyjeve të shiut dhe zonave me bimësi të harlisur ishte shumë i përshtatshëm. Modeli kryesor i përdorur në mënyrë të pandashme me bajonën ishte pushka Arisaka Type 30. Bajonetat ndryshonin në formën e rojes dhe gjatësia e të gjithave ishte pothuajse e njëjtë. Pas modelit fillestar tip 30, tashmë në 1905/1906 u shfaq një model i shënuar

Krijimi i pushkëve Arisaka lidhet me Luftën e Parë Sino-Japoneze (1894-1895), ku Japonezët me pushkët e atëhershme më të përparuara dhe moderne «murata» (Type-13 dhe Type-22 ose M1880 dhe M1889) u takuan me moderne.Pushka M1888 sapo e blera nga Gjermania

si tip 38, një pushkë e preferuar e ushtarëve japonezë në Luftën e Dytë Botërore. Kjo pushkë bazohet në përvojat e Luftës Ruso-Japoneze dhe është një tip i përparuar 30 me defekte të korrigjuara që ndodhën gjatë përdorimit të luftimit. Kalibri ishte akoma 6.5x50 mm si në modelin e mëparshëm, përkundër pushkës klasike kishte edhe një karabinë me një gjatësi 970 mm (krahasuar me 1270 mm sa ishte gjatësia e pushkës klasike), e cila ishte shënuar si një karabinë tip 38. Në përveç kësaj karabine, në U ndërtua në vitin 1911 dhe u fut vitin e ardhshëm në armatim, karabina e shënuar si tip 44, e cila ndryshonte nga të gjitha pushkët "Arisaka" në bajonetën e integruar, e cila palosej nën tytë dhe kishte formën e një kamë dhe ishte e gjatë 345 mm. Deri në fund të Luftës së Dytë Botërore, ishin bërë rreth 92,000 karabina të tilla. Në këtë kalibër duhet përmendur karabina parashutë e tipit 38, si dhe pushka snajper që u shfaq në vitin

municionin e dobët 6.5x50 mm, çuan në faktin se gjatë gjuajtjes pothuajse nuk kishte asnjë shkëlqim në grykën e tytës. Arsyeja për këtë ishte që e gjithë ngarkesa e barutit digjej në tytë para se të dilte gruri prej saj, kështu që miti i barutit "pa flakë" japoneze u përhap në mesin e ushtarëve të armikut dhe problemi i vërtetë ishin masat anti-snajper që ishin pothuajse e pamundur të realizohet. Ky "fenomen" i mungesës së shkëlqimit, natyrisht, nuk ekzistonte në karabinat me tytë të shkurtër që qëllonin të njëjtën municion. Pas dekadave të përdorimit të municionit 6.5x50 mm Arisaka, ekspertët japonezë kanë arritur në përfundimin se plumbi është ende shumë i dobët për përdorim

reagimet e dobëta dhe mundësinë e mbajtjes së një çantë luftarake më të madhe municioni, e cila u shkonte për shtat ushtarëve japonezë që ishin më të shkurtër në shtat dhe trup më të hollë. E gjithë kjo çoi në zhvillimin e një pushke të re në vitin 1939, pasardhëse e pushkës tip 38, por kësaj here në kalibrin 7.7x58mm nën emërtimin tip 99 "Arisaka". Plumbi 7.7x58 mm u zhvillua në bazë të plumbit britanik .303 (7.7x57mm), me plumbin japonez që nuk dilte rreth mëngës. Ky plumb, i përdorur tashmë nga mitralozët japonezë, nuk gjeneroi më shumë energji sesa origjinali britanik dhe ishte në nivelin e fushës amerikane .30-06 të pranverës. Pushka "Arisaka"

Pushka «Arisaka» tip 99 është bërë në disa variante - pushkë e gjatë (në numër më të vogël), pushkë e shkurtër (standarde), e cila i përgjigjej në gjatësi «Mauser K98», pushkë parashutë tip 99 dhe tip 2, si dhe pushkë snajper lloji 99

1937 me emërtimin tip 37. Baza e kësaj pushke snajper ishte modeli tip 38, i cili në atë kohë ishte praktikë në ushtritë e tjera, pushkë snajper që do të merren me modifikime të vogla në pushkët bazë të këmbësorisë. Nga baza e tij, tipi 97 dallohej nga një panel druri dhe prapanicë pak më i lehtë, një dorezë përsëritëse më e gjatë dhe e lakuar, një monopod i palosur me tela dhe sigurisht optikë e montuar në zmadhim 2.5x. Isshtë vlerësuar se në variante të ndryshme pushka tip 38 është prodhuar në mbi 3.000.000 njësi. Fuçi e gjatë e pushkës snajper dhe pushkës klasike tip 38 (810 mm) në kombinim me

ushtarak. Fuqia e dobët e ndalimit në distanca më të mëdha, pavarësisht nga karakteristikat e mira balistike, si dhe përvojat nga fillimi i Luftës së Dytë Sino-Japoneze (1937-1945) ku u tregua se në distanca më të mëdha saktësia e pushkëve japoneze nuk mund të jetë krahasuar me 8x57 mm kineze, vetëm konfirmuan mendimet e autoriteteve ushtarake. Sipas ushtarëve kinezë, nëse plumbi i kalibrin 6.5 mm nuk godiste një organ jetësor, arterie ose kockë, pasojat ishin minimale. Plagët u gjakuan pak dhe shumica nuk ishin të dhimshme. Përparësia e vetme e këtij plumbi u pa në fshehtësinë e veprimit,

tip 99 është bërë në disa variante - pushkë e gjatë (në numër më të vogël), pushkë e shkurtër (standarde), e cila i përgjigjej në gjatësi "Mauser K98", pushkë parashutë tip 99 dhe tip 2, si dhe pushkë snajper tip 99 Kjo pushkë ishte një vazhdim logjik i zhvillimit të sistemit Arisaka, pothuajse identik me modelin Type 38 me disa pajisje. Në fillim të prodhimit, të gjitha modelet kishin një monopod tela, si dhe një risi ekzotike - pamje të pasme anti-ajrore. Këto karakteristika u zhdukën në serinë e mëvonshme, kryesisht për shkak të papërdorshmërisë së tyre praktike. Pushka mund të mbushej individualisht,

Që pushkët "Arisaka", ato të prodhuara para dhe në fillim të Luftës së Dytë Botërore, ishin një nga repertorët me cilësi më të lartë nga Lufta e Dytë Botërore, dëshmohet nga prova të shumta në Shtetet e Bashkuara pas luftës. Në to, pushka «Arisaka 38» provoi të ishte një nga pushkët me bllokimin më të fortë dhe e vetmja që kaloi të gjitha provat në të cilat u hodhën municione me laboratorë të ndryshëm deri në çaktivizimin e plotë të funksionalitetit të pushkës

plumb me plumb ose me piston me pesë plumba. Bajoneta nuk u ndryshua dhe kompleti luftarak zakonisht vishej nga ushtari japonez rreth rripit në dy plumba në të cilët kishte gjashtë piston me pesë plumba secili, gjithsej 60 fishekë. Një gjuajtës i trajnuar mirë mund të qëllonte të pesë plumbat në 30 sekonda, ndërsa një gjuajtës më i keq mund të qëllonte vetëm dy në të njëjtën kohë. Tuba më e shkurtër e pushkës së shkurtër, tip standard 99 dhe plumbi më i fortë bënë një efekt më të madh reagimi dhe shkëlqeu në gojën e tytës, e cila ishte krejt e kundërta e tipit 38, kështu që ushtarët japonezë në fillim e kishin të vështirë të pranonin. Synimi i udhëheqjes ushtarake ishte të zëvendësonte plotësisht pushkën e tipit 38 me llojin e ri 99 dhe kështu të lehtësonte logjistikën duke unifikuar kalibrin, por fillimi i hershëm i Luftës së Paqësorisht i pengoi ata ta bënin këtë. Zëvendësimi i pushkës tip 38 me llojin 99 u bë nga divizioni në divizion, sepse furnizimi me municion duhej standardizuar. Së pari pushkët zëvendësuan njësitë në Manchuria, pastaj njësitë më afër Japonisë, si dhe ato në vetë Japoninë. Njësitë e Frontit Paqësor ishin të fundit në radhë për të zëvendësuar pushkët. Në fund të luftës të dy kalibrat / modelet, tipi 38 dhe 99, mbetën në përdorim dhe pushka tip 99 u prodhua në mbi 3.500.000 njësi (pa llogaritur modelet speciale - snajper, parashutë dhe të tjera). Pushkët e tipit 99, si dhe

përgjithësisht modelet e tjera që ishin bërë para dhe në fillim të luftës ishin pushkë shumë cilësore dhe të mira, të përpunuara mirë, me pjesë metalike të skuqura dhe pjesë druri të përpunuara mirë, dhe tubi i kromit tregoi rezistencë të jashtëzakonshme ndaj kushtet klimatike agresive. Ndërsa lufta përparonte dhe burimet u zvogëluan, cilësia e pushkëve të prodhuara ra. Janë përdorur çelikë me cilësi të dobët, përpunimi ishte shumë i dobët, shumë pjesë ishin thjeshtuar ose hedhur poshtë. Emërtimi kryesor i të gjitha modeleve të pushkëve arisaka ishte krizantema mbretërore, një simbol i dinastisë perandorake. Një nga urdhrat e fundit të Komandës së Lartë të Ushtrisë Perandorake Japoneze ishte që të hiqte fizikisht krizantemën perandorake nga pushkët dhe pajisjet e tjera prapa për të ruajtur nderin e perandorit. Kështu, sot, sendet e koleksionistëve që mbajnë të gjithë simbolin mbretëror të padëmtuar mund të konsiderohen "ndoshta të kapura", ndërsa ato me simbolin e dëmtuar dhe të gërvishur konsiderohen pushkë "të dorëzuara zyrtarisht". Se pushkët "Arisaka", ato të prodhuara para dhe në fillim të Luftës së Dytë Botërore, janë një nga repertorët rrotullues me cilësi më të lartë nga koha e Luftës së Dytë Botërore, dëshmohet nga prova të shumta në Shtetet e Bashkuara pas luftës. Në to, pushka "Arisaka 38" provoi të ishte një nga pushkët me bllokimin më të fortë dhe e vetmja që kaloi të gjitha provat në të cilat u hodhën municione me laboratorë të ndryshëm deri në çaktivizimin e plotë të funksionalitetit të pushkës. Pushka tjetër që duroi gjithë këtë "torturë" ishte pushka "Arisaka" e tipit 99. Midis pushkëve të testuara ishin modelet "Springfield", "Mauser", "Lee Anfield", "Mosin-Nagant" dhe të tjerë. Rasti i togerit Hiro Onoda, i cili më në fund u dorëzua tek autoritetet filipine në 1974 dhe doli nga xhungla 29 vjet pas përfundimit të Luftës së Dytë Botërore, mund të flasë shumë për cilësinë. Përveç shpatës së oficerit dhe disa granatave, ai dorëzoi një pushkë Arisaka 99 plotësisht të përdorshme me 500 fishekë. Të gjitha përdorimet e mësipërme dhe gati pesëdhjetë vjet e bëjnë pushkën Arisaka pushka më e rëndësishme në Lindjen e Largët të të gjitha kohërave.

Alesandar Stojçeovski

„#MeToo” - lëvizje kundër ngacmimit dhe dhunës seksuale ndaj grave

Dhuna ndaj grave, keqpërdorimi seksual dhe ngacmimi seksual, janë edhe disa nga format më të përhapura dhe më të tmershme të thyerjes së të drejtave të njeriut në tërë botën. Vlerësohet se 35 për qind e grave në botë, gjatë periudhës së caktuar në jetën e tyre kanë qenë të ekspozuara ndaj kësaj forme të dhunës. Në disa vende, ky numër arrinë edhe mbi 70 për qind. Çrrenjosja e fenomeneve të këtilla kërkon një angazhim të vazhdueshëm në nivel kombëtar dhe në nivel global. Përmes lëvizjes shoqërore “Me Too”, gratë kanë mundësi që përmes rrjeteve sociale, publikisht të flasin për përvojat e tyre të hidhura dhe në këtë mënyrë të kërkojnë drejtësi. Aktivistja Tarana Bruk e ka përdorur termin “Me Too” në këtë kontekst qysh në vitin 2006 në rrjetet sociale, për shërbimet e “Myspace”, nga ana e viktimave të ngacmimeve seksuale. Në tetor të

„#MeToo” është lëvizje qytetare e orientuar kundër keqpërdorimit seksual dhe ngacmimit seksual ndaj grave.

Termi “Me Too” ka ardhur nga aktivistja Tarana Bruk, një aktiviste nga Shtetet e Bashkuara, ndërsa qëllimi primar i termit ka qenë inkurajimi apo guximi i grave të reja e të lënduara, që përmes empatisë dhe mbështetjes, publikisht të flasin dhe shpalosin problemet e tyre që kanë të bëjnë me ngacmimin, keqpërdorimin dhe dhunën seksuale

vitit 2017, aktivistja tjetër, Alisa Milano, në "Tëitter" e inkurajon përdorimin e platformës "#Me Too" në mënyrë që të zbulohet madhësia e qartë e problemit me ngacmimin dhe keqpërdorimin seksual nga ana e burrave të njohur dhe të fortë. Në planin politik, „#MeToo“ përpiket që të ndryshojë rregullativën aktuale ligjore rreth kësaj çështje duke shtuar ndikimin politik. Njëra ndër udhëheqëset e lëvizjes bëri thirrje që të merren gjurmë dhe të hulumtohet e kaluara e të gjithë profesionistëve të cilët punojnë me fëmijë, para se të hyjnë në marrëdhënie pune. Gjithashtu, „#Me Too“ kontribon edhe në çështjen e edukatës seksuale që do ti trajnojë fëmijët që menjëherë t'a paraqesin secilën orvatje për shqetësim seksual. Lëvizja në fjalë e mbështet edhe propozim ligjin e dhënë deri në kongresin amerikan, sipas të cilit do të ndalohej e a.q "cooling off" periudha që thotë se duhet të kalojnë disa muaj para se të ju lejohet të punësuarve në qeverinë federale të ngjatin padi kundër ndonjë kongresmeni për sjellje të pahishme.

„#MeToo“ përgjithmonë po e ndryshon edhe biznesin. Pas "#Me Too", kompanitë, këshillat drejtues dhe liderët duhet të jenë më të përqëndruar ndaj njërive të resurseve njerëzore dhe të avancimit të kulturës në kuadër të kompanive. Qëllimi i kësaj lëvizje është që të lehtësojë paraqitjen anonime të keqpërdorimit dhe diskriminimit, drejtpërdrejtë deri te udhëheqësia e kompanisë, pa u brengosur rreth pasojave të mundshme. Përpos kësaj, gjithnjë e më tepër parashtrihen pyetje rreth trajtimit të drejtë të të punësuarve në kompani dhe rreth përgjegjësisë koroporative.

Lëvizje qytetare „#MeToo“ krijoji një klimë të përshtatshme të tryesnisë, edhe ndaj njerëzve të cilët janë në pozitë më të larta të kompanive, si dhe zero

tolerancë për diskriminimin e shqetësimin në vendin e punës. Shumë kompani i shqyrtojnë vlerat e tyre eseciale, duke vendosur edhe vlera dhe standarde të reja në formë të "ndezjes së dritës", si metaforë për shpalesje transparente të informacioneve të fshehta dhe të marrjes së përgjegjesisë për sjelljen e pahishme. Pas reagimeve të "#Me Too", në disa kompani u shqyrtuan dosjet e të punësuarve në njësitë e resurseve njerëzore, inkluzioni dhe kultura e kompanive. Në SHBA tashmë është përqafuar mendimi se e ardhmja e bizneseve në të gjitha format dhe madhësitë do të jetë e ndritur në rast se pranohet transparenca, hapësira si dhe në rast se ekziston respekti i ndërsjellë brenda dhe jashtë mjedisit të punës. Për të gjitha implikimet dhe aktivitetet në kampanjën të cilën e realizojnë aktivistet e lëvizjes "#Me Too" mund të diskutohet nga aspekte të ndryshme edhe për raste të ndryshme dhe lloje të ndryshme të ngacmimeve dhe keqpërdorimeve seksuale, por më së shumti aktiviteti i tyre, por më tepër aktiviteti i tyre u bë i njohur përmes zbardhjes dhe kontestit të zgjidhur gjyqësor për Harvi Vajnstin, një producent i njohur holivudian, i cili ishte i akuzuar për sulm dhe dhunim ndaj disa dhjetra aktoreve të cilat i ka keqpërdorur gjatë një periudhë disa dekadësh. Në mesin e të dëmtuarave është edhe aktorja e njohur Uma Turman, e cila njëherit është edhe aktiviste e lëvizjes. Rëndësia e asaj se çfarë ndodhi në Holivud, ka të bëjë pikërisht me atë se u dha shumë hapësirë e madhe për debat dhe reagime ndaj sjelljeve të këtilla të burrave të cilët janë të pozicionuar lartë në shoqëri. Në aspektin juridik, barra mbetet të prokuroi sipas detyrës zyrtare, por me vet faktin se gjithnjë e më shumë gra guxojnë të flasin publikisht për dhunën dhe keqpërdorimet, kjo i inkurajon edhe të tjerët të flasin në këtë temë dhe të paraqesin dhunuesin. Për këtë në "New York Post" ka shkruar edhe politikanja holandeze, aktiviste dhe

shkrimtare, Ajan Hirsi Ajan, e cila e ka përqafuar kampanjën e lëvizjes "#Me Too" si një mundësi të veçantë për bashkimin e njerëzve të cilët u takojnë partive të ndryshme politike dhe grupeve të ndryshme qytetare.

„#TaniTregoj“ – pandani maqedonas i „#MeToo“

Të inkurajuar nga vala globale që e shkaktoi „#MeToo“ dhe vendosja e theksit ndaj grave për ngacmimin dhe keqpërdorimin seksual, disa aktiviste të pavarura maqedonase e inicuan kampanjën "#TaniTregoj", me anë të së cilës i ftuan të gjitha ato që kanë tregimin e tyre, ose tregim për ndonjë të afërm të tyre në lidhje me keqpërdorimin seksual, për maltretim apo detyrim nga pozita e fuqisë, t'a ndajnë nëpër rrjetet sociale nën hashtagun përkatës. "#TaniTregoj" morri një jehonë të jashtëzakonshme nga gratë të cilat shpërndanë përvojat e tyre me keqpërdorimet seksuale dhe me diskriminimet në shkolla, në fakultete, në institucione publike, në punë dhe si përgjigje kthyesë morën mesazhe inkurajuese nga opinioni. Një pjesë e tyre hasën në reagime tejet shoviniste dhe me stereotipe, gjë që rrrjetet sociale e lejojnë me shumicë. Fatkeqsisht, rezultati i kësaj kampanje mund të shihet vetëm në drejtim të ngritjes së vetëdijes rreth ngacmimit dhe keqpërdorimit seksual, si një hap shumë i vogël përpara, në drejtim të arritjes së ndryshimeve të thukta në këtë fushë. Shumica u pyetën përse fshihen emrat e keqpërësve, ndërsa organizatorët e kampanjës u përgjigjën se qëllimi i "#TaniTregoj" nuk është dënimi ose hakmarrja ndaj disa përfaqësuesve individual, por të vëhet theks ndaj dhunës që ushtrohet ndaj grave dhe ndaj vajzave dhe në këtë mënyrë të krijohet kulturë e cila është kundër asaj që në mënyrë subtile dhe implicite e ndjek dhe e sëndërton sjellja e këtillë nga ana e burrave.

Kristina Trajanovska

Bota shtazore dhe COVID-19: turistët dhe "selfiet" e tyre – rrezik real për kafshët e egra

Është fakt se deri më tani janë evidentuar raste të maceve shtëpiake të infektuara, luanëve, tigra, bizonëve dhe qenëve. Ndërsa në janar të vitit 2021, tre gorilla në Safari Parkun e kopshtit zoologjik të San Diegos janë pozitiv me COVID-19, që është rasti i parë i një primati të infektuar i cili nuk është njeri. Gorillat të cilat me siguri se janë infektuar nga rojtari me simptoma asimptomatike, e kanë marrë veten pjesërisht, por gjithnjë me ndihmën mjekësore. Atëherë, Uinston një 49 vjeçar, ciceron i grupit me një gjendje specifike të shëndetit të zemrës, merr pneumoni dhe gjithashtu merr antibiotikë, barna për zemrën dhe terapi me antitrupta monoklonale. Huluntuesit nuk janë të befashuar që majmunët e mëdhenjë i nënshtrohen korona virusit, duke e pasur parasysh ngjajshmërinë mes njerëzve dhe primatëve, si gorilla, shimpanzoja dhe orangutani. Ajo që është problem potencial ka të bëjë me kafshët të

Pjesa më e madhe e autoportreteve ose të ashtuquajtura "selfie" fotografive të shkrepura me gorilla që huluntuesit i kanë parë në Instagram, seriozisht i thyejnë rregullat e distancimit social, të miratuara për të ruajtur sigurinë e llojeve të rrezikuara të majmunëve. Përse është e rëndësishme kjo? Sepse COVID-19 nuk është sëmundje që i përfshinë vetëm njerëzit, por edhe kafshët, të cilët nuk janë immune ndaj këtij virusi

cilët do t'i nënshtroheshin COVID-19 edhe në botën e egër. Përderisa një studim i ri i publikuar në revistën shkencore "People and Nature" vërteton që kjo paraqet një rrezik real. Thënë më saktësisht, në mënyrë që të vërtetohet se sa afër turistët afrohen deri te gorilla e egër malor në tre vendet në të cilat jetojnë primatët e cënuar, në Ugandë, Ruandë dhe në Republikën Demokratike të Kongos – një ekip shkencëtarësh, kanë analizuar "selfiet" turistike të fotografuara me kafshë para pandemisë. Ata kanë vërtetuar

se shumica e njerëzve të cilët i publikojnë këto fotografi u afrohen gorillave më tepër se sa që lejohet, ndërsa shpesh herë aq afër ku edhe mund të transmetojnë sëmundje siç është virusi korona.

„Ajo që pamë është se rregullativat jo çdo herë respektohen dhe se distance mesatare ndërmjet turistëve dhe gorillave bëhet gjithnjë e më e vogël në shtatë vitet e fundit”, thotë Magdalena Svenson, ligjëruese në universitetin Oxford Brookes University në Britaninë e Madhe dhe bashkëautore e

studimit "Njerëzit dhe natyra" (titulli original: People and Nature).

Unioni Ndërkombëtar për Ruajtjen e Natyrës (International Union for Conservation of Nature (IUCN)), e cila e ndjek statusin e llojeve të kafshëve dhe botës shtazore, publikon broshurë me praktikë më të mira për një turizëm majmunësh, sipas të cilës propozohet të mbahet dhe ruhet distancë më se paku shtatë metra nga kafshët dhe të mbahen maska mbrojtëse. Uganda, Ruanda, dhe Republika Demokratike e Kongos (RDK) e kanë miratuar rregullin që të mbahet distancë deri në shtatë metra para pandemisë, e nga këto vende vetëm RDK e thekson nevojën e mbajtjes së maskave mbrojtëse.

Turizmi me gorilla funksionon edhe sot edhe pse me kapacitet të kufizuar dhe me mbrojtje strikte të sigurisë për dallim nga periudha para pandemisë. Por, Svenson tërheq vëmendjen që kafshët do të jenë të ekspozuara rrezikut të lartë për t'u infektuar

Unioni Ndërkombëtar për Ruajtjen e Natyrës (International Union for Conservation of Nature (IUCN)), e cila e ndjek statusin e llojeve të kafshëve dhe botës shtazore, publikon broshurë me praktikë më të mira për një turizëm majmunësh, sipas të cilës propozohet të mbahet dhe ruhet distancë më se paku shtatë metra nga kafshët dhe të mbahen maska mbrojtëse. Uganda, Ruanda, dhe Republika Demokratike e Kongos (RDK) e kanë miratuar rregullin që të mbahet distancë deri në shtatë metra para pandemisë, e nga këto vende vetëm RDK e thekson nevojën e mbajtjes së maskave mbrojtëse

me COVID-19, në rast se rregullat nuk janë më strikte dhe në rast se të njëjtat edhe më tutje nuk respektohen. "Nuk dëshirojmë që t'a ndërpresim turizmin me gorilla, ose t'i ndalim njerëzit ti shohin këto kafshë të jashtëzakonshme, por duam që këtë gjë t'a bëjmë sa më sigurt që është e mundur për të gjithë", thotë ajo.

Mundësi për tu infektuar

Turizmi sjell benefit të lartë në përpjekjen për ruajtjen e primatëve, sepse është një burim i resurseve financiare të cilët i përkrahin përpjekjet për mbrojtjen e botës shtazore, por edhe për mbrojtjen e ekonomive lokale. Gjithashtu, turizmi i mban në distancë edhe gjuhëtarët me atë që vizitorët dhe rojtarët në mjediset ku gjenden kafshët, i sjell deri të një habitet neutral dhe në sytë e banorëve lokalë thekson vlerën që të ruhen në shëndet të mirë dhe të gjallë, majmunët e mëdhenjë. Por, për shkak të ngjajshmërisë sonë gjenetike me majmunët, njerëzit zakonisht janë transmetues të sëmundjeve të shumta të majmunët, duke filluar që nga sëmundja E. Coli deri në shugë, ose nga Giardia deri te pneumonia. Me këtë rast, duhet theksuar që sëmundjet pneumonike apo respiratoriale janë një e keqe e madhe dhe specifike. Në fakt, disa patogjene, mikroorganizma të cilat zakonisht shkaktojnë simptome të ngjajshme me ftohjen të njerëzit, pikërisht këto simptome mund të jenë fatale të majmunët e mëdhenjë. Këto viruse janë shkaku kryesor i vdekjeve në mesin e disa popujve. Kështu për shembull në vitin 2016 dhe në vitin 2017, epidemia e sëmundjeve njerëzore respiratoriale, të shimpanzoja

në parkun kombëtar "Kibele" në Ugandë, ua merr jetën 25 kafshëve të një grupi dhe shkakton infektim të 44 për qind nga 205 anëtarë të këtij grupi kafshësh. Gorillat në kopshtin zoologjik në San Diego janë primatët e parë për të cilat dihet se kanë qenë të infektuara me COVID-19 jashtë kushteve laboratorike. Shkencëtarët edhe në mënyrë eksperimentale kanë vërtetuar që majmunët e gjelbër afrikanë, rezes-makaki dhe cinomolgu-makaki mund të infektohen me virusin dhe të manifestojnë simptome serioze. "Të gjithë majmunët janë të ekspozuar ndaj infektimit me COVID-19 dhe ndaj sëmundjeve teja", thotë Toni Goldberg, epidemiolog nga Universiteti i Viskonsit në Medison. Për këtë shkak, në qoftë se gorillat e egra infektohen me COVID-19, virusi me siguri do të ishte i formës më të rëndë aty, se sa tek kafshët e "izoluara" që gjenden në kopshtin zoologjik të San Diegos, ku ka një mbrojtje "të shkëqyeshme veterinarike". Virusit me siguri se do të përhapet shumë shpejt në familjet e gorillave të cilat tërë kohën e kalojnë së bashku" – shton Goldberg. Svenson dhe kolegët e saj janë të interesuar të shohin se sa me kujdes respektohen rregullat e IUCN nga ana e njerëzve. Duke i pasur parasysh kufizimet aktuale për udhëtim, ata kanë kërkuar nga Instagrami që t'u jepet mundësia e vrojtimit në sjelljen e turistëve në terren. "Përpiqemi të jemi kreativë dhe të hulumtojmë se çfarë është ajo ku ne mund të ndihmojmë në ruajtjen e primatëve edhe nga distance", thotë Svenson.

Kërkimi me anë të përdorimit të hashtagëve #gorillatrekking dhe #gorillatracking zbuloi

858 "selfie fotografi" me gorilla malore të publikuara gjatë periudhës nga viti 2013 deri në vitin 2019. Svenson së bashku me një kolegë ndaras e kanë procesuar distancën në mes të njerëzve dhe gorillave në secilën prej fotografive. Në rast se vlersimet e tyre kanë pasur shumë dallim, ata kanë thirrur edhe kolegun e tretë në mënyrë që të përcaktojë saktësisht distancën. Vetë rezultatet nuk pasqyrojnë fotografinë e plotë për atë se si sillen të gjithë turistët në natyrë. Por, të njëjtët sugjerojnë se një numër i madh i njerëzve nuk i respektojnë rregullat. Nga gjithsej 858 selfie fotografive, 86 për qind janë bërë nga një distancë prej katër metrave nga gorilla. Vetëm tre për qind e fotografive, janë bërë në distancë jo më shumë se nga 2-3 metra. Në 25 fotografif, njerëzit kanë arritur edhe ti prekin kafshët. Duket se turistët afrohen gjithnjë e më afër gorillave dhe majmunëve të mëdhenjë: Gjatë priudhës gjashtë vjetore të studimeve, distanca mesatare në mes të njerëzve dhe gorillave është reduktuar për rreth tre metra. Hulumtuesit e kanë hulumtuar edhe kriterin e përdorimit të maskave në selfie fotografitë. Në RDK, ku nevojiten maska mbrojtëse, kanë zbuluar se 68% e njerëzve, nuk i mbajnë ato. Në Ugandë dhe në Ruandë, ku maskat nuk janë të obligueshme, asnjë bërës i fotografive selfie nuk mban maskë. Por, edhe kjo situatë ka pësuar ndryshim me kalimin e kohës. Në këtë mënyrë, Ruanda dhe Uganda tashmë janë në kërkim të maskave mbrojtëse duke e rritur gjithashtu edhe distancën e sigurisë në një distancë nga 23 deri në 32 hapa. Nuk është e qartë dhe nuk dihet nëse këto ndryshime do të jenë afatgjata. Por, është fakt se ekspeditat kombëtare gjeografike i ndjekin protokollet shëndetsore dhe ato të sigurisë të cilat kanë të bëjnë me botën e egër shtazore, e që janë të vërtetuara dhe të miratuara nga pushteti dhe nga qeveria. „Autorët e këtij punimi duhet përgëzuar dhe urren që arritën t'a identifikojnë "selfien" si një burim i pashfrytëzuar sa duhet të të dhënave", thotë Goldberg, i cili nuk ka qenë i përfshirë në këtë hulumtim. "Është e vështirë të merren të dhëna të sakta për takime me majminë të egër nga intervista me turistët ose ciceronë, ndërsa nga ana tjetër, fotografitë mund të zbulojnë aspekte të ndryshme të përvojave turistike që më ndryshe nuk do të mund të vëreheshin". Problemet që u vërejtën në studimin për "selfie" nuk janë karakteristike vetëm për gorillat, shton Goldberg. Në vitin 2018, njëri ndër studentët e tij magjistrantë, Darsi Glaser, i bashkangjitet 101 ekskurzioni të hulumtimit të shimpanzove në Uganda dhe me këtë rast vëren që më se 900 raste me funksione të lehta trupore të shimpanzot të cilët përhapin sëmundje – kollitje, teshtitje, lagje, pështimë. Glaser ka parë edhe shumë momente kur turistët kanë prekur trupa dhe degë të drunjëve me të cilat shimpanzoja mund të ketë kontakt. Edhe pse prekja e drunjëve nuk e thyen ndonjë rregull aktuale, ajo merret edhe si një nga mënyrat e shumta të transmetimit dhe përhapjes së sëmundjes, gjë që mund të reduktohet me

Unioni Ndërkombëtar për Ruajtjen e Natyrës (International Union for Conservation of Nature (IUCN)), e cila e ndjek statusin e llojeve të kafshëve dhe botës shtazore, publikon broshurë me praktikata më të mira për një turizëm majmunësh, sipas të cilës propozohet të mbahet dhe ruhet distancë më se paku shtatë metra nga kafshët dhe të mbahen maska mbrojtëse. Uganda, Ruanda, dhe Republika Demokratike e Kongos (RDK) e kanë miratuar rregullin që të mbahet distancë deri në shtatë metra para pandemisë, e nga këto vende vetëm RDK e thekson nevojën e mbajtjes së maskave mbrojtëse

anë të masave më strikte, nënvizon Glaser. Svenson shpreson që pandemia e korona virusit do të ndihmojë në përmirësimin e rregullativave për zhvillimin e turizmit me primatët. Sipas saj, maskat mbrojtëse tashmë janë normë dhe lehtësisht mund të përfshihen si galanteri e obligueshme për secilën nga ndjekjet/ekskurzionet që kanë të bëjnë me primatët. Gledis Kalema-Zikusoka veteriner dhe themelues i konzervimit përmes shëndetit public (në origjinal: Conservation Through Public Health), një organizatë jofitimruese me seli në Ugandë, e cila promovon

bashkëjetësen e njerëzve, gorillave dhe kafshëve tjera të egra, gjithashtu shpreson se COVID-19 do të gjenerojë kurajo sa u përket ndryshimeve pozitive. "Rezultatet nga ky hulumtim do të jenë të dobishme për krijimin e një kulture të turizmit të përgjegjshëm për gorillat, shimpanzot dhe orangutanët, gjë që njëherit do të mund të përshtatej edhe për primatët tjerë" thotë ai.

Mr. Biljana Popovska
(përshtatur nga BYRACHEL NUWER <https://www.nationalgeographic.com/animals/article/tourists-risk-giving-gorillas-coronavirus-other-diseases>)

Veselinka Malinska, komuniste maqedonase, pjesëmarrëse në LNÇ, gazetare dhe luftëtare për të drejtat e grave

Veselinka Georgieva Malinska lindi më 4 janar të vitit 1917 në Kumanovë, ndërsa ndërroi jetë në Shkup më 12 nëntor të vitit 1987. Ajo ka përfunduar Akademinë Tregtare në Nish. Si anëtare e PKJ në vitin 1936 dhe si studente pranë Shkollës së Lartë Ekonomiko-komerciale në Zagreb, ka qenë aktiviste e shquar në kuadër të shoqërisë studentore kumanovare. Në vitin 1937 është zgjedhur si anëtare e MK të PKJ në Kumanovë. Më vonë ka studiuar në Beograd, ku ka qenë edhe sekretare e komitetit lokal të Ndhmës Popullore (1940-1941). Veselinka e cila ka qenë anëtare e LRSJ dhe sekretare e aktivistëve të kësaj organizave, është arrestuar në vitin 1936 dhe është dërguar në burgun e Shkupit dhe në atë të Ada Ciganlijas në Beograd. Pas luftës së prillit ka qenë lidhje kryesore si kurire e Komitetit Krahinor të PKJ për Serbi dhe Komitetit Qëndror të PKJ së bashku me aradhën partizane të Beogradit dhe me organizatat tjera partiake në Serbi. Në prill të vitit 1942 është dënuar me vdekje në mungesë. Veselinka është kthyer në Maqedoni në maj të vitit 1942 dhe ka qenë sekretare e Komitetit Lokal të PKJ në Shkup si dhe redaktore e revistës së tij "Vesnik". Së shpejti do të shkojë si luftatë në

Veselinka Malinska ka qenë delegate dhe sekretare e dytë në kuadër të kryesisë së punës së Mbledhjes së Parë të ASNOM-it, redaktore e "Vesnik", kryeredaktore përgjegjëse e revistës "Ilindenski Pat", redaktore e revistës "Makedonka". Pas çlirimit ka qenë edhe kryeredaktore përgjegjëse e gazetës ditore "Nova Makedonija", drejtpreshë e Radio Shkupit, kryetare e Shoqatës së Gazetarëve të Maqedonisë, si dhe ushtruese e shumë funksioneve politike. Është bartëse e Medaljes Partizane të vitit

1941

aradhën e dytë partizane të Shkupit nga tetori i vitit 1942 deri në janar të vitit 1943, e më pas ka vepruar në ilegalitet në malin e Karadakut nga ku është larguar më 20 maj të vitit 1943 në malin e Karaormanit ku ka qenë edhe si sekretare e Agitropit pranë Shtabit Suprem të LNÇ dhe APM. Ka qenë kandidaite dhe aëntare e KQ të PKM (1943-1945), delegate e zgjedhur në mbledhjen e AVNOJ-it, anëtare e Komitetit Qendror të NOV, kryeredaktore përgjegjëse e revistës "Ilindenski Pat", delega dhe sekretare e dyte e në kuadër të kryesisë së punës së Mbledhjes së Parë të ASNOM-it, referente e sekretariatit të informatave dhe redaktore e revistës "Makedonka". Pas çlirimit Veselinka Malinska ka qenë

sekretare e Komitetit Qendror të Frontit Antifashit të Grave, FAG për Maqedoninë. Ka përfunduar shkollën e lartë politike "Gjuro Gjakoviq" në Beograd dhe ka qenë kryeredaktore përgjegjëse e gazetës "Nova Makedonija", drejtore e Radio Shkupit nga 1 prilli 1952 deri në 25 nëntori 1961. Veselinka Malinska ka qenë kryetare e Shoqatës së Gazetarëve të Maqedonisë, nënkryetare e Komitetit Qëndror të SSRNM si dhe anëtare e Këshillit Ekzekutiv të Kuvendit të RSM (1963 dhe 1965), deputete republikane dhe federative, anëtare e kryesisë së KQ të LKM, kryetare e Këshillit të Universitetit "Shën Qirili dhe Metodi" si dhe anëtare e kryesisë së LKM.

Antoanella Dimitrievska

I ÇMENDURI I OBORRIT DHE SHPAGETA NË SHELQ

Në ditën e njëmbëdhjetë të pranverës së filluar, duke filluar nga Jezu Krishti, e deri më sot, secilit individ i planetit tonë i lejohet të tallet me të afërmit, por edhe me botën, me këtë rast pa ju dhënë ndonjë vërtetje. Shakaja, sado qoftë pa krypë, shumë shpesh dhe e paparamendueshme, zbutet me një “aprilili”. Pala e “dëmtuar” mund vetëm të buzëqesh me ironi, duke i ardhur keq që në atë rol nuk ishte gënjeshtari dhe shakaxhiu nga ana tjetër. Kthimi mund të pasojë një vit më vonë, një kohë e mjaftueshme për tu harruar dhe përsëri për t’u pritur befasia e quajtur shakaja e 1 prillit.

Ata të cilët për ngjarjet e rëndësishme historike, kanë lënë gjurmë të shkruara, neve na kanë dhënë mundësinë që ti përsërisim të njehta, si të vërteta, që ndoshta atë botë kanë mundur të jenë vetëm gënjeshtria të ndonjë Itar Pejo. Nga kjo, rrjedh edhe informata se dita e gënjeshtër rrjedh nga kohërat e lashta. Në fakt kur Nuhu për herë të parë nga arka e tij e ka nxjerr pëllumbeshën për të provuar mos vallë dikund ka tokë, e njehta është kthyer me përgjigje “negative”. Kjo ka ndodhur më 1 prill, ndërsa është shënuar në Biblën hebreje si dhe në suren e 71. të Kuranit.

Askund në botë 1 prilli nuk është festë, por gjithkund shënohet si shaka në llogarinë e tjetrit. Në Perëndim e quajnë si ditë e budallenjëve, ndërsa shkrimtari Mark Tven ka thënë se 1 prilli shërbet që të rikujtojmë se kush jemi dhe se çfarë jemi përgjatë 364 ditëve tjera të vitit

I çmenduri e oborrit Kugela, një ditë perandore

Në përsëritjen ciklike të gënjeshtrave “të famshme”, për shkak të të ashtuquajturës gazetari zyre, mungojnë ato mbi bazat e të cilave bazohen befasishtë bashkëkohore në Ditën e Budallenjëve. Një shaka e shënuar më herët nga të gjitha ka të bëjë me një ngjarje në oborritin e perandorit bizantin, Konstantinit të Madh. Në fakt, njëri ndër mbretërit më të mëdhenj të Perandorisë Romake, në oborritin e tij në Konstantinopol ka pasur tre të çmendura zyrtare të oborrit, të obliguar që ta zbavitin mbretin pas punës së lodhshme të shtetit. Njëri ndër ta, Kugela i shkurtëri, jo vetëm që ka qenë shoqëruesi i vazhdueshëm i perandorit, por ai ka qenë i vetmi të cilit i janë falur edhe mëkatet më të mëdha. Një ditë Kugela, e çmendura e oborrit ka thënë se shumë më mirë do të administronte me perandorinë se sa vetë Vavsileusi. “Në rast se kështu mendon, ja nesër e ke bekimin e mbretit dhe administro dhe drejto sa të duash dhe si të duash”, i ka thënë Konstantini i Madh Kugelës. Krejt rastësisht, dita kur perandori

i Bizantit është shëndrruar në budalla apo në i çmendur i oborrit, ka qenë 1 prilli dhe nga kjo ditë përkon edhe ditëlindja e Ditës së Shakasë apo rrenave.

Ky „tregim historik“ botës i është thënë nga Xhozef Baskini, profesor i historisë në Universitetin e Bostonit në vitin 1983, duke u thirrur në dokumentet e Romës që i kishte gjetur në arkivin e bibliotekës më të madhe në botë, e cila rastësisht gjendet pikërisht në kryeqytetin e SHBA-së. Kuptohet, gazetaret amerikanë menjëherë e kanë publikuar këtë shpikje senzacionale dhe nga profesori Boskin kanë kërkuar plotësim të shpikjes së tij. Shoheni datën e zbulimit apo shpikjes time dhe do të kuptoni se për çfarë bëhet fjalë. Agjencisë së lajmeve “Asociatet Press” nuk i ka mbetur asgjë tjetër, përveç se ta publikojë se lajmi për perandorin, apo për të çmendurën Kugela ka qenë një shaka e 1 prillit.

Për ngushëllimin e dashamirëve të pikanterive historike, do të përmendim se nuk është shaka e 1 prillit që një i çmendur i oborrit ka qenë perandor. Në fakt, në

po të njejtin oborr në Konstantinopol, në metropolën e Perandorisë Romake, në vitin 1049, një cirkuzant i oborrit është bërë perandor. Tregimi për këtë ngjarje, në "Kronografinë" e tij, Mihailo Psel, autor i biografive të tre mbretëve të Bizantit, ka lënë dorëshkrime rreth të çmendurës së vetme të oborrit të mbretit Konstantin Monomah. Psel shkruan se "atij cirkuzanti i është lejuar gjithçka, deri në atë shkallë sa që ai ka provuar që t'i vardiset edhe dashnores së Perandorit", duke përgatitur edhe një atentat ndaj Vasileusit. Kur e kanë parë me shpatën në dorë para dhomës së gjumit së Perandorit, truprojat e tuj menjëherë e kanë arrestuar dhe e kanë njoftuar Perandorin për ngjarjen në fjalë. „I lidhur në pranga, cirkuzanti ka qëndruar para mbretit duke qarë si një fëmijë. Kur Vasilevsi e ka pyetur se çfarë ka kërkuar me shpatën para dhomave të tij mbretërore, ai është përgjigjur se ka pasur dëshirë vetëm se të vishet me rrobat e mbretit. Në atë moment, mbreti ka urdhëruar që menjëherë t'i plotësohet dëshira dhe në këtë mënyrë njeriu i gjorë, është vënë në fronin mbretëror", konkludon intelektual i më i madh dhe kroniku më i madh në historinë e Perandorisë Romake.

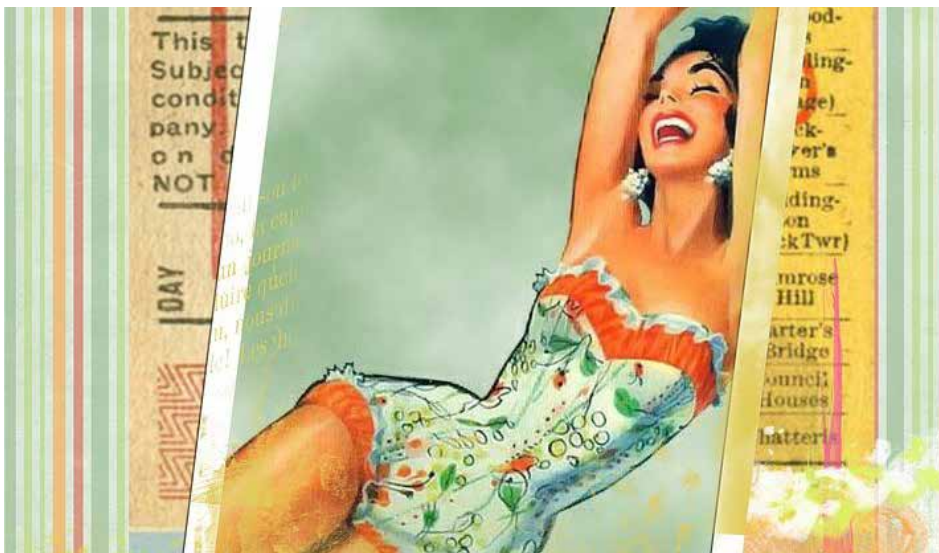
Bukuroshja dhe mbreti Arni i IV Një anekdotë, e hasur në oborrin

mbretëror francez, thotë se mbreti Arni i IV (1589-1610), më 1 prill, 10 vjet nuk ka dalë nga dhomat mbretërore. Pas asaj që atij i ka ndodhur në këtë datë, ka pasur arsye për një veprim të tillë. Ai, mes tjerash, ka qenë i njohur për gjahun e vajzave të bukura dhe të reja, gjë që nuk ka qenë sekrete edhe për bashkëshorten e tij, Marija De Mediçi. Dhe pikërisht ajo ka vendosur që një ditë t'ja largojë "hobin e zakonshëm". Me anë të shërbëtoresve të saj, mbretëresha mbretit i ka akorduar një takim dashurie me një vajzë të re të panjohur. Mbreti mbelvarët i ka shpërblyer si gjithnjë, është përgatitur, është veshur dhe është nisur drejt një aventurie të re dashurie. Kur ka mbërritur në vendin e fshehtë, e ka pritë befasia e madhe. Në vend të "bukuroshes së ëndrrave", nga kaçuba ka dalë bashkëshortja e tij. Ngjarja me përjetimin e 1 prillit mbretit Arni i është shëndëruar në tragjedi, kështu që në Francë, që nga ajo kohë, e deri më sot, praktikohet që më 1 prill të bëhen shaka të bukura dashurie. Disa prej tyre kanë mbaruar tragjikisht ndaj aktorëve, ndërsa në një lajm të publikuar në vitin 2013 thuhet se në talljen për 1 prill janë vërejtur më shumë divorce dhe si arsye është marrë "keqinterpretimi i shakasë së 1 prillit". Në fakt, disa martesat janë prishur sepse njëri nga bashkëshortët është zënë

në vepër, duke u mbrojtur me "aprilili", gjë që te bashkëshorti tjetër nuk ka kaluar dhe nuk është marrë si argument gjatë procedurës gjyqësore të divorcit. Një tragjedi më e madhe se divorci për shkak të shakave të 1 prillit, gjithsesi se është arsya që të humbet vendi i punës. Amerikanja Sheli Barton përgjegjësitë e saj në bankën lokale në San Francisko me telefon i ka thënë që është një qyqarë i madh, një akrep që nuk e meriton të jetë as një rojtar, e jo shef. "Aprilili" i saj në fund të bisedës nuk është marrë si tallje dhe të nesërmen, më 2 prill, Shelit, shefi "qyqar" i ka ndarë vendim për pushim nga puna. Një gjë e ngajshme i ka ndodhur edhe Ilon Maksit, menaxherit të kompanisë amerikane "Tesla". Ai vjet, në rrjetin social "Tëitter" pati shkruar se kompania e tij është para bankrotimit dhe se të gjitha përpjekjet për shmangjen e një gjëje të këfillë, kanë rezultuar pa sukses. Kur shefat e tij ia kanë dorëzuar vendimin për pushim nga puna, ai ka deklaruar se shkrimi i tij ka qenë vetëm një tallje për 1 prill. Çfarë tallje kur aksionet e kompanisë pas atij shkrimi kanë rënë për 2,5 për qind. Edhe në hapësirat tona ballkanike nuk ka mirëkuptim për ata që bëjnë shaka, siç është Petar Rashiq, një gazetar i radios lokale në Tërgovishtë, njëra ndër komunat më të varfëra të R. së Serbisë. Para dy viteve, më 1 prill, gjatë programit të drejtpërdrejtë, ka paralajmëruar se si mysafir në radio do të jetë ministri Ivica Daciq. Vizita e paparalajmëruar e ministrit aq shumë i ka hutuar politikanët e përçarë lokal, sa që ata as që e kanë ndëgjuar emisionin, dhe "bisedën" me Daciqin, kur më vonë kanë kuptuar se "biseda" në radion lokale ka qenë vetëm një shaka. Për shkak të stresit që e kanë përjetuar, gazetarit shakaxhi, të nesërmen i është dhënë vendim për pushim nga vendi i punës.

Shpagetat në shelg dhe ishulli i parajsës

Shakaja më e suksesshme e 1 prillit, njëra ndër ato të cilat nga viti 1957 përsëritet dhe thuhet në të gjitha mediat botërore, është gjithsesi ajo që ka të bëjë me "shpagetat zvicerane". Autori i saj është Riçard Dimbelbi, një udhëheqës i shquar i programeve në kanalin televiziv britanik "BBC", dhe kjo merret si shakaja më origjinale që ka të bëjë me ditën e 1 prillit. Që kur i ka lindur idea që shikuesve të tij t'u plasojë një shaka origjinale, kanë kaluar gjashtë muaj të tërë. Në fakt, për realizimin e të njejtës është dashur që të angazhohet një ekip i tërë filmik, dymbëdhjetë punëtorë, statistë, një tonelata shpageta dhe një shleg afër lumit Temza. Reportazhi është transmetuar më 1 prill në terminin më të shikuar dhe në sajë të një emisioni të njohur të gjithashtu Dimbilili si udhëheqës i njohur i programit. TV spektatorët në tërë Britaninë e Madhe kanë pasur mundësi që të parët në botë ta ndjekin reportazhin për

mirëmbajtjen dhe mbledhjen e shpagetave italiane. Dhjetë minuta pas transmetimit të reportazhit, redaksia e "BBC" ka qenë e vërshuar nga thirrjet telefonike. Mijëra britanikë kanë kërkuar më shumë informata, sepse reportazhi ka sugjeruar një "profit të jashtëzakonshëm" nga një bimë zvicrane. Nuk ka pasur informata për turpërimin e britanikëve krenarë, të cilët nuk e kanë ditur se shpagetat nuk rriten në shelg, por se të njejtat prodhohen në fabrikë të pastave. Sipas mendimit të përgjithshëm, britanikët e mbajnë primatin për nga shakatë e suksesshme të 1 prillit. Në listën e shakave legjendare janë edhe: "Ishulli i Parajsës" dhe "Anija Kozmike". Gazeta "The Guardian" në vitin 1977 ka publikuar një reportazh të gjatë të ilustruar nga vendi ishullor i quajtur San Serif, duke dhënë në dukje se ky është vendi më

optimal për të jetuar në planetin tonë. Përpos bukurive natyrore dhe klimës së përshtatshme, në këtë ishull të gjitha shërbimet janë dhënë me kosto tejet të lirë. Pas botimit të reportazhit, lexuesit e gazetës kanë dërguar me mijëra letra, duke kërkuar t'u tregohet se ku saktësisht gjendet ishulli dhe si mund të arrihet deri aty. Redaksia e gazetës të gjithë letrave i është përgjigjur me vetëm një fjali "Reportazhi është botuar më 1 prill". Miliarderi Riçard Branson me muaj është përgatitur që me anijën e tij kozmike më 1 prill të aterojë në Hyde Park të Londrës. Për fatkeqësinë e tij, atë ditë ka fryer erë e fuqishme dhe në vend se në park, ai ka ateruar në një fushë, njëzet kilometra larg Londrës. Anija e tij ka zbritur në afërsi të autostradës, në kohë kur aty kanë kaluar disa mijëra motoristë. Kur motoristët e kanë parë fluturaken e çuditshme, i kanë lajmëruar policisë, por kur kjo e fundit ka arritur dhe e kanë parë pilotin jashtëtokësor, ja kanë mbathur. Më vonë, forcat speciale kanë thënë se "jashtëtokësori", nuk është askush tjetër, por vet miliarderi Branson. Mjeshtrit e vullkanit dhe fluturimi në vend

Një kapadahi lokal nga qyteza Sitki i quajtur Porki Biker, ka hyrë në analet e mediave botërore si autor i shakasë më origjinale të 1 prillit. Në vitin 1974 Porki në vullkanin e fikur në Mont Exhkom, ka transportuar disa qindra goma të automjeteve të vjetra dhe herët në mëngjes më 1 prill i ka ndezur ato, ku më pas është kthyer në qytezë për t'i paralajmëruar bashkëqytetarët për rrezikun. Me kalimin e kohës, tymi në kulmin e malit është shëndëruar në tym më të dendur e më të dendur, kështu që i njejtë në qytet ka shkaktuar panikë dhe shqetësim. Kur ka parë se "dreqi e ka marrë shakanë", Porki ka shkuar deri te radioja lokale dhe ka sqaruar gjithë situatën. Në këtë mënyrë ka parandaluar një evakuim masiv të qytetërve të Sitkis. Shtatë vite më vonë, në vitin 1980, vullkani është aktivizuar,

por qytetarët kanë menduar se kjo përsëri është ndonjë shaka e Porkit dhe nuk kanë bërë panikë dhe kanë mbetur të pashqetësuar. Disa ditë para 1 prillit të vitit 1980, Homek Kili, producent i kanalit televizit të Bostonit "Kanal 7", është kujtuar në ngjarjen e Alaskës dhe ka vendosur që spektatorëve të televizionit të tij t'u bëjë reprizë. Por, në vend se në maje të malit Geat Blue Hill të tërheq gomat e automjeteve të vjetra, ai ka montuar një alarm për "zgjim" të vullkanit. Alarmi është transmetuar gjatë ditë të jashtëzakonshëm, ndërsa gjatë transmetimit është futur edhe deklarata e presidentit të atëhershëm Jimmy Carter. Pas mbarimit të ditë, spikeri shikuesve u ka shfaqur një shenjë me mbishkrimin "aprilili". Televizioni i lartëcekur po atë natë u ka kërkuar falje shikuesve, ndërsha shakaxhiu Kili është pushuar nga puna. Është e njohur se besueshmëria e ndonjë infomate duhet të vijë nga ndonjë autoritet zyrtar, kështu që edhe shakatë e 1 prillit kërkojnë mbulim nga ndonjë personalitet të famshëm. I tillë ka qenë edhe astronomi britanik Patrick Moore, i cili gjatë intervistës për radion "BBC" ka deklaruar se nesër (më

1 prill), në ora 09 e 47 minuta, planetet e sistemit diellor do të rradhiten në atë mënyrë që do ta reduktojnë gravitacionin. Me fjalë tjera, ai që do të fluturojë lart në qiell, këtë duhet ta bëjë saktësisht në këtë termin. Ky lajm është përhapur shumë shpejt dhe me mijëra anglezë e kanë pritur momentin e fluturimit. Më 1 prill të vitit 1974 nuk ka pasur rënie të gravitacionit, e as fluturim në ajër, por ka pasur vetëm të shara dhe ofendime në llogari të astronomit, i cili ka deklaruar se nuk ka pasur ditën e tij më të mirë. Lapërdhari meshkujsh-femrash Në qoftë se në planetin tonë 1 prilli shënohet që nga kohërat e lashta e deri më sot, dhe se në të kanë jetuar 108.470.690.115 (109 miliardë) njerëz, do të nab ëhet e qartë se nuk është e mundur të mos jenë përmendur edhe talljet më origjinale të 1 prillit. Gjithashtu, është e njohur se dita e shakave, shënohet edhe në mjediset më të vogla urbane dhe në të gjitha sferat e jetës së njerëzve. Në mileniumin e ri nuk janë parë shaka apo tallje spektakolare, por ato më origjinale menjëherë hyjnë në enciklopedinë e pashuar të shakave. Është interesante se deri në vitin 2000 nuk është parë shaka e 1 prillit autore e së cilës do të ishte një grua, po gjatë dy dekadave të fundit, në erën e telefonisë celulare dhe të mesazheve famoze, gratë e kanë primatin. Gjatë periudhës së lartpërmendur, çdo e treta tallje ka të bëjë me seksin dhe me marrëdhëniet bashkëshortore, ndërsa si ilustrim më të mirë për këtë është barcoleta (shiko kornizën), ku vjen në shprehje mendjeprehtësia e ndalur e gjinisë më të bukur.

Të nderuar lexues të revistës "Mburoja", në qoftë se dëshironi të hyni në ndonjë shaka të ngajshme të 1 prillit, duhet të keni një ide origjinale, sepse jemi në prag të 1 prillit. Por keni kujdes, që mos t'ju ndodh 9 shkurti.

Edhe unë ty...

Dashrue ime, të kam tradhëtuar – i thotë burri gruas.

- Edhe unë ty, ia kthen ajo.

- 1 Prilli – thotë burri.

- Me nëntë shkurt – përgjigjet gruaja

Tallje pa kripë – burg i sigurt

Vitin e kaluar gjatë kësaj periudhe, autoritetet e Tajlandës raportuan se secili autor i ndonjë talljeje të pakripur të 1 prillit mund të merr dënim me burg deri në tre vjet. Kolegët e tyre nga shteti Indian Maharashtri, gjegjësisht ministri i brendshëm, në televizionin shtetëror pati deklaruar se do të merr dënim të ashpër secili që më 1 prill do të publikojë lajmë të rreme. Me sanksionimin e përhapjes së gënjeshtreve që kanë të bëjnë me virusin korona, u kërcënuan edhe autoritetet e Gjermanisë, duke parashikuar se pikërisht COVID-19, do të jetë ai për të cilin do të ketë më shumë tallje gjatë ditës së 1 prillit sivjet.

Trajnim në skijim me kadetët e klasit të XXIII të Batalionit të Kadetëve

Qyteza piktoreske malaziasë Kollashin, e vendosur rrëzë malit Bjellastica si dhe personeli i kujdesshëm ushtarak në krye me komandantin e kazermës "Breza" edhe sivjet për të gjashtën herë me radhë, ishin nikoqir të kadetëve të Batalionit të Kadetëve. Klasa e XXIII e kadetëve e udhëhequr personalisht nga komandanti i posaemëruar, Igor Jankullovski dhe nga togeri Llazar Haxhiev, udhëtoi drejt këtij vendi mahnitës malor e turistik ku gjatë periudhës nga 22 shkurti deri më 2 mars e realizojë stërvitjen apo trajnimin në skijim, i paraparë me anë të plan programit mësimor. Për realizimin dhe mbarëvajtjen e këtij trajnimi ndihmuar edhe instruktorët e skijimit që shërbejnë në Armatë, profesori i EF, Goran Astarxhiev, majori Emil Angellovski si dhe rreshteri Llazar Vellanov. Trajnimi u zhvillua në kushte të rënduara për shkak të protokolleve me pandeminë e COVID-19. Ky trajnim u realizua rrëzë malit Bjellastica i cili mes tjerash, nga viti në vit, shëndrrohet në një qendër rajonale të skijimit gjithnjë e më bashkëkohore. Në këtë vend, në mbi 1600 metra lartësi mbidetare, kadetët, përpos veprimtarive tjera me ski, i tejkalonin edhe teknikat bazike të skijimit siç janë zvarritja, zvarritje deri në ndalesë, lëshim, lëshim drejt, lëshim të pjerët me kalim bazik. Me këtë rast duhet potencuar se moral i lartë, karakteri dhe dëshira e jashtëzakonshme, këmbëngulja për të ja dalë duke pasur këtu edhe

elementin e disiplinës të cilën kadetët e manifestuan gjatë marrjes së njohurive që kanë të bëjnë, ishin cruciale për arritjen e suksesit. Dhe pikërisht për këtë, shumica e tyre, për një kohë relativisht të shkurtër (kishin në dispozicion vetëm 7 ditë efektive, që është kohë shumë e shkurtër për realizimin e një trajnimi të këtitillë) dhe në kushte relativisht të vështira për skijim, me sukses e përfunduan trajnimin e paraparë. Në të ardhmen, për shkak të kohës së shkurtër për realizimin e këtij trajnimi, ndoshta do duhet të mendojmë për planifikimin dhe

për thirrjen e më tepër instruktorëve të skijimit dhe gjithsesi, duhet parashikuar më shumë ditë, sepse do të ishte e pëlqyeshme që në këso kushte të terrenit dhe në këtë lloj të trajnimit, përpos skijimit, të mendojmë edhe për tema siç janë përpunimi i objekteve për qëndrim në mal në kushte dimërore (gjilpëra, gorpa të ariut), ballafaqim me orteqe eventuale të borës, etj. Në këtë mënyrë, kadetët do të kishin një trajnim dhe stërvitje më të shumëllojshme dhe do të fitonin një spektër më të gjerë të njohurive.

Goran Astarxhiev

„Grejhaund“

Hyrja e SHBA-së në Luftën e Dytë Botërore solli edhe sfidë të re të panjohur deri në atë kohë për aleatët e kontinentit evropian. Si në mënyrë të sigurt të transportohen resurset në frontet europiane përmes Atlantikut? Filmi „Grejhaund“ koncentrohet pikërisht në këtë tregim, duke e vënë në plan të parë kalimin e anijeve përmes të ashtuquajturës “birrë të zezë” në pjesën veriore të Oqeanit Atlantik. Kjo zonë, e cila kalohet me anije për më pak se pesë ditë ka qenë e rrezikshme sepse ka qenë shumë larg nga toka në mënyrë që të mundësojë mbështetje ajrore gjatë ndonjë sulmi eventual, por ka qenë edhe mjaft afër për nëndetëset naziste, misioni i të cilave ka qenë të shfrytëzohet pikërisht ajo mangësi apo dobësi e aleatëve me anë të kësaj pune dhe të “gjuhen”, gjegjësisht të fundosen anijet para se të arrijnë në tokë dhe para se të konsolidohen me armatat tjera aleate. Kjo zonë, ka qenë

vendndodhja apo stacionimi i fundit për shumë anije aleate të cilat pikërisht në këtë vend e kanë përfunduar, apo më saktësisht, u është shkurtuar lundrimi i tyre i fundit. Në gjashtë vitet e Luftës së Dytë Botërore, Atlantiku “ka gëlltitur” më se 2.700 anije tregtare me më se 80.000 marinerë, si dhe rreth 1.000 nëndetëse naziste me mbi 70% të marinerëve gjermanë.

Saga detare ushtarake

SHBA, viti 1942. Kapetani Ernest Kraus merr detyren e parë ushtarake komanduese, e me të edhe një përgjegjësi të madhe të transportojë në mënyrë të sigurt konvoj të anijeve aleate deri në Britaninë e Madhe. Konvoji me anije tregtare ka qenë i shoqëruar nga anije luftarake dhe aq sa ka qenë e komplikuar logjistika që konvoji me 40 anije të lundrojë bashkarisht, po aq ka qenë edhe detyrë e vështirë që i njejt konvoj të ketë mbrojtje nga ndonjë sulm eventual. Menaxhimi i konvojit ka pasur të bëjë

me koordinimin e 40 anijeve, gjithmonë kur ka pasur nevojë të bëhet ndryshim të kursit, procesim të informatave të pakompletuara dhe marrjen e vendimeve momentale. Kursi i anijeve deri në kontinentin e vjetër ka kaluar nëpër zonë në të cilën anijet kane qënë gjah i lehtë për anijet tjera të njohura si “anijet-U”, apo thjeshtë thënë, për nëndetëset gjermane. Gjatë ditës kanë lundruar nën ujë, ndërsa natën kanë lundruar në sipërfaqen e ujit. Nëndetëset të cilat kanë sulmuar në grup dhe kanë qenë të njohura si “përbijësit ujçer” kanë pasur një strategji të testuar solide për ndjekjen dhe zbulimin e konvojëve. Por sa kjo strategji do të jetë e suksesshme kundër kapetanit Kraus, i cili gjithashtu është nisur i gatshëm në këtë lundrim? Të nisur me shpresën se do të shkelin tokën europiane, ushtarët e konvojit “NH-25” hyjnë në luftë dramatike që nga vet rënia në të a.q “betejën e Atlantikut”. Kjo betejë më tepër është konfrontim i mendjeve dhe

strategjive, se sa i predhave dhe i armëve. Ndërsa betejat e këtylla janë të tmerrshme, e për këtë shkak ata i prekin të gjitha linjet dhe demonët dhe gjithashtu prekin në psikikën e pjesëmarrësve në to. Por, kapetani Ernest Kraus udhëhiqet nga religjioni, logjika dhe nga parimet, e jo nga emocionet.

„Një punë më e vështirë se vet fronti është rruga për të arritur deri aty”, thuhet në sloganin e filmit. Dramatizimi i “Grejhaundit” (emri i filmit në fakt është emri i koduar i përdorur gjatë radiolidhjes për anijen “USS Kiling” me të cilën udhëheq Krausi ku paraqiten disa ballafaqime nga afër të kundërshtarëve) është gjer në situatat kur ata bukvalisht mund të shihen me njëri tjetrin. “Përbijësit e ujërve” nazistë kanë pasur si avantazh natën, kur anijet luftarake kanë pasur shikueshmëri të dobët dhe kjo ka qenë koha e tyre ideale për të sulmuar. Strategjia e tyre ka përfshirë sulme të sinkronizuara të më shumë nëndetseve të cilat e kapin sipërfaqen ujore, bukvalisht si një sulm nga ujqërit, apo lundrim nën anijet gjatë ditës në mënyrë që të mos mund ti orientojnë apo drejtojnë predhat aq ulët kundrejt kundërshtarëve, duke aktivizuar edhe maskat nënujore të cilat kanë shërbyer si “kurth” për radarët me qëllim që kundërshtari t’u harxhojë armatimin, e deri në lundrim bukvalisht si pjesë e vetë konvojëve, të pozicionuar ndërmjet dy anijeve, për të mos pasur mundësi për goditje, pa u dëmtuar anija aleate nga ana tjetër... Vlen të përmendet se marinerët nazistë jo vetëm që sulmojnë me armë, por ata përzihen dhe në këtë mënyrë i okupojnë linjet e komunikimit të konvojëve, duke u orvatur që në këtë mënyrë të ndikojnë në moralin e kundërshtarëve, duke ju dërguar atyre mesazhe kërcënuese dhe përcmuese, me qëllim që t’i frikësojnë apo destabilizojnë. “Atë që bëtë mbrëmë, bëri që ne sot të jemi këtu”, do të thotë njëri ndër marinerët e kapetanit. Por, për Krausin kjo nuk mjafton.

Ditari i luftimeve detare

Filmi është strukturuar në një lloj të kapitujve duke i kujtuar ndërrimet e rojeve nga katër orë, ndërsa në mënyrë plotësuese, filmi progreson duke e ndarë edhe informacionin rreth kohës e cila mbetet deri në mbështetjen e avionëve nga ajri. Vetëm kapetani Kraus ka një konstantë që e pret dhe e përcjellë secilin ndërrim, pa bërë gjumë, pa ngrënë, për të siguruar shtabin e konvojit. Secili ndërrim ka narativin e vet të veçantë, nga një ditë me

rreshje, me vetëtima gjatë netëve, e deri te dita dhe mëngjesi me diell, duke vënë vulë të veçantë te secila njësi e strukturuar, por megjithatë së bashku formojnë një kohezion dhe një barazpeshë të duhur. Regjisori Aron Shnajder karierrën e tij në ujërat filmike e ka filluar si kinematograf, ndërsa përvoja e parë e tij prej regjisori ka qenë adaptimi i regjimit të shkurtër të Uilliam Foknerit “Dy ushtarët” me anë të së cilit ka filluar edhe interesi i tij për Luftën e Dytë Botërore. Marrja e detyrës së regjisorit në projektin “Grejhaund” për Shnajderin ka qenë një sfidë e madhe, sidomos për shkak të bashkëpunimit me Henksin, karierra e të cilit para dhe pas kamerave ka relacione me shumë të arritura filmike të zhanrit ushtarak.

Angazhimi i Henksit në një projekt tjetër filmik i ka lënë kohë të mjaftueshme disa muaj Aron Shnajderit, para fillimit të gjirimit, të hulumtojë mjaft rreth tematikës, që nga uniformat, topat e anijeve, radarëve, referencave tjera vizuale, fotove arkivore në det dhe e gjithë kjo është ndarë me ekipin si burim i të dhënave për atë periudhë kohore. Regjisori ka qenë i gatshëm t’u përgjigjet të gjitha pyetjeve që kanë pasur të bëjnë me autenticitetin, bile ka pasur kohë ta gjejë dhe e ka gjetur broshurën për përdorimin e radarit nga Lufta e Dytë Botërore (gjë që tashmë nuk merret si informatë e klasifikuar) në mënyrë që ta riaftësojë apo rikthejë dialogun në skenën me riparimin e radarit të prishur. Një skenë tjetër markante ku shihet në detaje autenticiteti ka të bëjë me varrimin në det të anëtarëve të vrarë të ekuipazhit, gjegjësisht me varrimin e tyre në det, ku shfaqet i tërë rituali i varrimit. Filmi nuk hyn në një tension ekstrem, por me të drejtë mund të themi se paraqet një ditar filmik për logjistikën në luftimet në det dhe ujë.

Viti që lamë pas na dha dëshmi për ndryshimin e mënyrës së jetesës në shumë aspekte, ndërsa industria e filmit nuk mbeti e kursyer nga këto ndryshime. Filmi “Grejhaund” është gjiruar sipas skenarit të Tom Henksit duhej që premierën e tij filmike ta ketë më 22 mars të vitit 2020. Por, kapllimit të pandemisë së COVID-19 në SHBA, u bënë disa ndryshime të njëpasnjëshme dhe ky film si premierë u paraqit në streaming-service të kompanisë “Apple” dy muaj më vonë. Në fund të vitit të kaluar, edhe pse filmi nuk e posedon tonalitetin dhe zërimin epik, ia doli që të hyjë në konkurencë dhe në listën e 25 filmave më të shikuar gjatë vitit 2020. Mbetet të shohim se a do të arrijë të fitojë çmimin prestigjioz “Oskar” sivjet, ku do të garojë për një nominim, për zërim më të mirë, në ngjarjen e madhe filmike që do të zhvillohet gjatë këtij muaji.

Elena Gjorgjievska

Regjia: Aaron Schnider

Skenari: Tom Hanks

Rolet: Tom Hanks, Rob Morgan, Elizabeth Shue, Stephen Graham

Kinematografia: Shelly Johnson

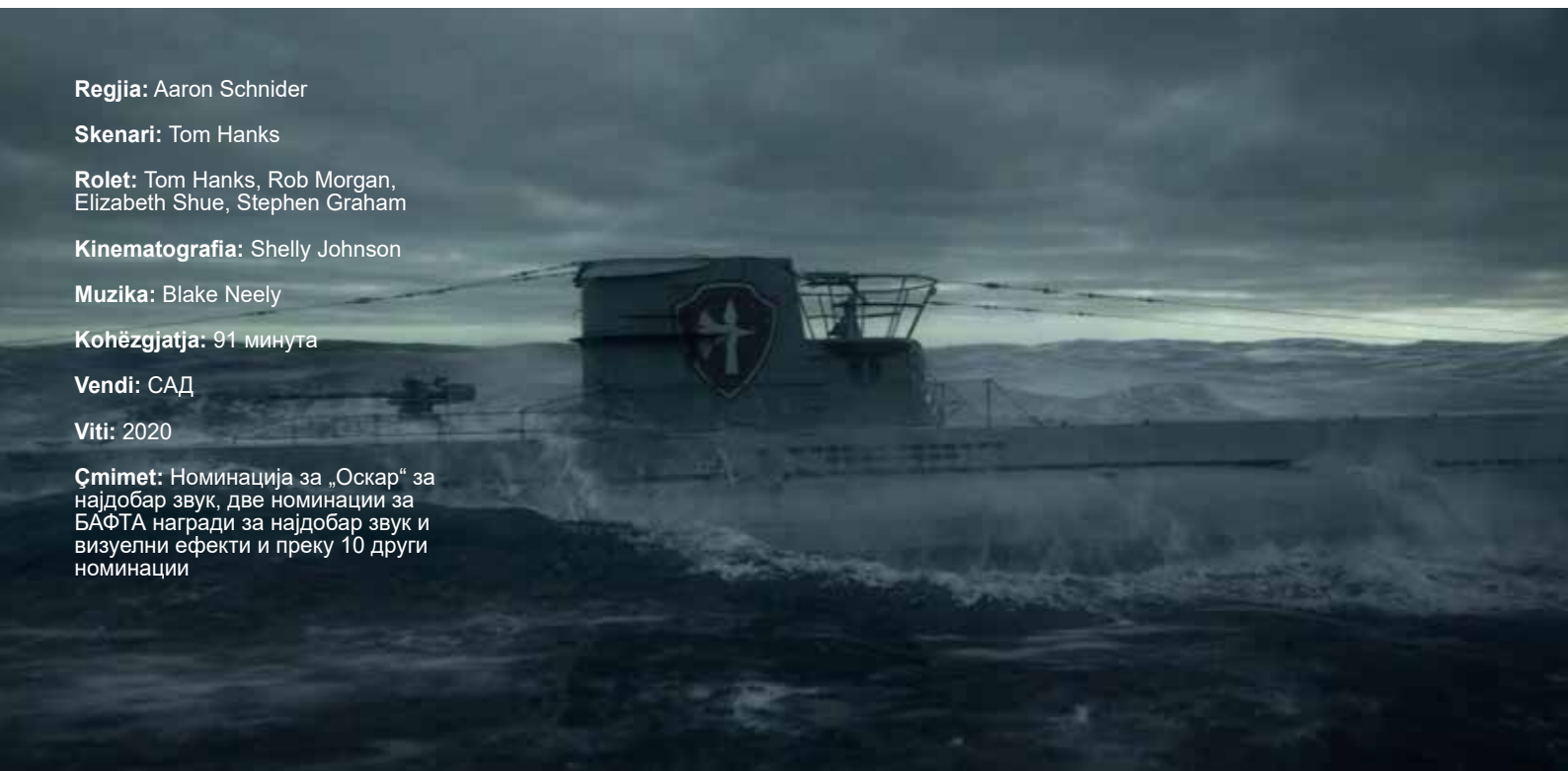
Muzika: Blake Neely

Kohëzgjatja: 91 минута

Vendi: САД

Viti: 2020

Çmimet: Номинација за „Оскар“ за најдобар звук, две номинации за БАФТА награди за најдобар звук и визуелни ефекти и преку 10 други номинации

Poreçe – një zonë fantastike në zemrë

Zona Poreçe gjendet në pjesën perëndimore të Maqedonisë. Shtrihet në rrjedhën e mesme të lumit Treska, që rrjedh ndërmjet maleve të larta dhe vendi gjason në një fushëgropë të shpërndarë anekënd zonës. Nga relievi i strukturuar një interes ë madh shfaqet për majat malore të cilat ngriten në një lartësi deri në mbi 2.000 metrash. Në mesin e tyre maja më atraktive është Sollunska Gllava, e lartë 2540 metra. Format e relievit janë pasqyruar dhe janë formuar nën ndikimin e ujërave. Në këtë zonë ka më tepër se 50 shpella dhe shpellëza. Shpellat më atraktive janë: Peshna, Sllatinski Izvor, Purallo, Goma Sllatinska, Zmejovica, Devina, Momiçek, Leparnica, Gollubarnik, shpella Alena, etj. Nga shpellëzat më të vogla më të njohura janë: Sllovačka Jama, Dllaboka Jama, Sollunska Jama, etj. Klima në këto vende manifestohet me dimëra të ftohtë dhe me shumë rreshje, përderisa stina e verës është e thatë dhe e ngrohtë.

Lumi Treska këtë zonë e ndan në dy pjesë. Përmes Poreçes lumi Treska ka 12 rrjedhje, ndër të cilat më e madhja dhe më atraktiva është rrjedha e lumit Beleshnica (Belička Reka). Atraksion i veçantë vërehet edhe te lumi Krapaska Reka, nën fshatin Krapa. Mbreslënëse është edhe ujëvara e Markovska Rekës. Përpos lumenjëve atraktive janë edhe burimet e shumta siç janë: Burimet e Beliçit, burimet e Modriçit, burimi “Burimi”, burimi Peshna, burimi i kripur në Sllatinë, burimi tjetër i kripur në Sllansko, etj. Në zonën Poreçe nuk ka liqene natyrore, por me rindërtimin e lumit Treska dhe me formimin e digës Kozjak, është krijuar liqeni artificial i Poreçes, apo Kozjakut, që njëherit është edhe liqeni më i gjatë në Maqedoni. Në brigjet e tij deri më sot janë ndërtuar shumë lagje fundjave si Zdunje, Blizansko, Breznica, etj. Në Poreçe ka shumë lokalitete arkeologjike në mesin e të cilave më të njohura dhe më mbreslënëse janë: Kullat e Devinës dhe

muroret e shpellës Peshna. Në mesin e të gjitha manastireve, vendin qëndror e zë manastiri i Poreçit. Përpos këtij manastiri, atraktive janë edhe kishat si ajo e “Shën Ilisë” në Samkovë dhe ajo e “Shën Marisë” në Makedonski Brod, si dhe kisha e posandërtuar “Shën Preobrazhdenie”. Nga traditat veçojmë “Kullat e Pashkëve” ndërsa manifestime më masovike janë “Takimet e Poreçit” që mbahen në fillim të muajit qershor, ndërsa vendi ndryshon nga viti në vit dhe çdo herë përzgjidhet ndonjë fshat tjetër. “Konstantiniada” mbahet kah mesi i muajit nëntor në Makedonski Brod. Sot, në Poreçe gjithnjë e më tepër investohet në ndërtimin e objekteve turistiko-hotelerike, ndërsa tejet atraktive janë edhe restoratet e peshqve që janë buzë lumenjëve Treska dhe Beleshnica (Belička Reka). Përpos këtyre objekteve turistiko-hotelerike, objekte të tij jep me qera edhe rezervati natyror Jasen.

Kristina Ilievska

ën e Maqedonisë

1 ГОДИНА

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ВО НАТО

#НИЕСМЕНАТО